

**Mały
słownik frazeologiczny
chorwacko-polski
i polsko-chorwacki
dla studentów kroatystyki**

UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

Karina Giel

**Mały
słownik frazeologiczny
chorwacko-polski
i polsko-chorwacki
dla studentów kroatystyki**

POZNAŃ 2017

Recenzent: dr hab. Agnieszka Spagińska-Pruszk, prof. UG

Publikacja dofinansowana przez Wydział Filologii Polskiej
i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

© Karina Giel 2016

This edition © Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2016

Projekt okładki: Helena Oszmiańska-Napierała

Redaktor: Karolina Hamling

Redaktor techniczny: Dorota Borowiak

Łamanie komputerowe: Marcin Tyma

ISBN 978-83-232-3120-2

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

61-701 POZNAŃ, UL. FREDRY 10

www.press.amu.edu.pl

Sekretariat: tel. 61 829 46 46, faks 61 829 46 47, e-mail: wydnauk@amu.edu.pl

Dział Promocji i Sprzedaży: tel. 61 829 46 40, e-mail: press@amu.edu.pl

Wydanie I - dodruk. Ark. wyd. 8,0. Ark. druk. 14,25.

DRUK I OPRAWA: VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI, SZCZECIN, UL. KS. WITOLDA 7-9

Spis treści

Nauczanie frazeologii na wyższych studiach filologicznych . .	7
Dobór związków frazeologicznych do słownika	9
Budowa słownika	11
Budowa artykułu hasłowego	12
Spis skrótów i symboli	16
Słownik frazeologiczny chorwacko-polski	17
Alfabetyczny indeks chorwackich związków frazeologicznych	105
Słownik frazeologiczny polsko-chorwacki	121
Alfabetyczny indeks polskich związków frazeologicznych . .	209
Wykaz źródeł	226

Nauczanie frazeologii na wyższych studiach filologicznych

Frazeologia jest dowodem na działanie jednej z najczęstszych ludzkich operacji myślowych, będącej efektem skłonności ku metaforycznemu rozumieniu i opisywaniu świata. Okazuje się, że sposób, w jaki człowiek kreuje swój własny językowy obraz świata, jest inny w różnych kulturach. Wiele wspólnot językowych, np. słowiańską, łączy wprawdzie daleko idące podobieństwo skojarzeń, jednakże nigdy nie jest ono całkowite. U podstaw frazeologii narodowych legła bowiem nie tylko kultura, złożyło się na nią także wiele innych czynników unikalnych dla poszczególnych narodów, np. doświadczenie historyczne, położenie geograficzne, polityka wewnętrzna i międzynarodowa, a nawet rodzima fauna i flora. W przypadku polskiej i chorwackiej frazeologii mamy do czynienia z trzema rodzajami związków frazeologicznych. Pierwszą grupę tworzą tzw. internacjonalizmy, a więc frazeologizmy wspólne dla wielu języków, których narody są spadkobiercami jednego antycznego dziedzictwa. Ich źródłem jest między innymi mitologia i Biblia. Do drugiej grupy zalicza się frazeologizmy wspólne narodom słowiańskim, żyjącym niegdyś w jednej wspólnotcie, a pamięć o tych czasach zachowała się w obszernej warstwie leksyki, podobnej niemalże we wszystkich językach słowiańskich. Ostatnia grupa wydaje się najciekawsza, gdyż skupia związki frazeologiczne specyficzne dla danego języka. To idiomy, których przekład nastęrcza studentom na ogół najwięcej trudności. Nauka frazeologii jest nie tylko nauką leksyki, ale także cenną lekcją historii i kultury, przyczynkiem do rozmów pozwalających na dostrzeżenie

z pozoru drobnych różnic i podobieństw pomiędzy narodami oraz zrozumienie istotnych zjawisk społecznych, będących ich źródłem.

Niestety polsko-chorwacka frazeologia porównawcza wydaje się obecnie zaniedbaną gałęzią językoznawstwa. Niewielu lingwistów poświęca jej swoją uwagę, skupiając się na innych zagadnieniach leksykologii. Bardziej szczegółowy problem dydaktyki frazeologicznej został zupełnie pominięty. A przecież frazeologizmy są strefą leksyki, najwyraźniej odzwierciedlającą kulturę i historię narodu. Barwne, często niepozobawione dowcipu, zawsze budziły zainteresowanie studentów, co można by bez trudu wykorzystać jako podstawę motywacji do nauki. Niestety w przypadku polskich studentów kroatystyki okazuje się, że dostępna obecnie na rynku literatura do nauki języka nie wychodzi naprzeciw ich potrzebom i zainteresowaniom. Nie tylko nie dysponują podręcznikami odpowiednio uwzględniającymi nauczanie frazeologii czy adekwatnymi słownikami frazeologicznymi, ale też rzadko mogą liczyć na pomoc lektora, który na ogół prowadzi zajęcia, opierając się na ubogich we frazeologię materiałach dydaktycznych. Dlatego też znajomość frazeologii wśród studentów jest na bardzo niskim poziomie. Jedynie w przypadku związków o bardzo zbliżonej w języku polskim i chorwackim budowie formalnej i semantyce są oni w stanie zauważyć te podobieństwa i zrozumieć ich sens.

Słownik powstał podczas pracy nad obronioną w 2015 roku dysertacją doktorską pt. „Stałe związki frazeologiczne w dydaktyce języka chorwackiego jako obcego” i jest jej częścią. Stanowi on tym samym efekt 10 lat pracy autorki jako lektorki języka chorwackiego w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz odpowiedź na trudności studentów filologii chorwackiej związane z przyswajaniem frazeologii, zawartej między innymi w materiałach dydaktycznych przeznaczonych do nauki języka chorwackiego jako obcego.

Dobór związków frazeologicznych do słownika

Wybór związków frazeologicznych do słownika stanowi efekt badań, które autorka przeprowadziła podczas pracy nad tzw. optimum frazeologicznym¹. Określenie to pozwala uniknąć analogii do minimum leksykalnego, pod wieloma względami różniącego się od optimum frazeologicznego – albowiem minimum leksykalne jest dobierane na podstawie kryteriów odmiennych od postulowanych w przypadku frazeologii. Badaczka nie zamierzała zebrać wszystkich związków frazeologicznych, a raczej te, które wydały się jej najbardziej przydatne w procesie nauczania studentów kroatystyki języka chorwackiego. Autorka jest świadoma faktu, że jej ocena jest w znacznym stopniu subiektywna. Węgierska glottodydaktyk R. Hessky² słusznie zauważa, iż nie dysponujemy obecnie wystarczającą wiedzą ogólną, by dokonać niebudzącego zastrzeżeń doboru jednostek do optimum frazeologicznego, a jakakolwiek selekcja zawsze będzie nacechowana subiektywnością. Niemniej jednak fakt ten nie neguje przydatności słownika w procesie nauczania studentów języka chorwackiego.

W pracy wyekscerpowano związki frazeologiczne z materiałów glottodydaktycznych, służących do nauki języka chorwac-

¹ Wyniki badań przedstawiono w dysertacji doktorskiej pt. „Stałe związki frazeologiczne w dydaktyce języka chorwackiego jako obcego”, obronionej w 2015 r.

² R. Hessky, *Feste Wendungen – ein heißes Eisen? Einige phraseodidaktische Überlegungen für den DaF-Unterricht*, „Deutsch als Fremdsprache“ 3, 1997, s. 139-143.

kiego jako obcego³, a następnie sporządzono na ich podstawie ankietę, którą wypełniło 227 Chorwatów i Chorwatek – w przeważającej większości byli to studenci studiów filologicznych. W ankiecie poproszono respondentów o udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy używają wskazanych frazeologizmów, czy nie. W słowniku znalazły się te związki frazeologiczne, które większość ankietowanych uznała za popularne.

Przez kilka lat autorka zbierała także informacje o polskich frazeologizmach, najczęściej używanych przez polskich studentów filologii słowiańskich. W tym celu przygotowała ankietę, którą wypełniło 145 osób – studentów filologii chorwackiej, serbskiej, czeskiej i bułgarskiej Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a także notowała frazeologizmy, jakie pojawiały się w pracach domowych studentów oraz w pytaniach, zadawanych jej przez studentów na zajęciach z języka chorwackiego. W słowniku znalazły się związki frazeologiczne uznane przez większość studentów za popularne.

Dodatkowo pracę uzupełniono frazeologizmami z języka potocznego, które wyekscerpowano z bardzo pozytywnie przez studentów ocenionych tekstów, zaadaptowanych z chorwackiego portalu internetowego <tportal.hr>.

Wśród zawartych w słowniku frazeologizmów nieznaczną przewagę miały związki wyrazowe wyjściowo chorwackie.

³ Lista materiałów glottodydaktycznych znajduje się w wykazie źródeł.

Budowa słownika

Słownik zawiera ponad 1000 podhaseł, czyli kanonicznych postaci związków frazeologicznych – 535 chorwackich i 525 polskich. Autorka postawiła sobie za cel zawarcie w słowniku przede wszystkim tych chorwackich związków frazeologicznych, z którymi studenci kroatystyki stykali się podczas nauki i które sprawiały im najwięcej trudności w zapamiętaniu i zrozumieniu.

Publikacja ma układ gniazdowo-alfabetyczny. Oznacza to, że wyraz będący jednym z komponentów związku frazeologicznego jest hasłem gniazda. Przeważnie komponentem tym jest rzeczownik w formie mianownika, jednak jego funkcję może pełnić także inna część mowy. Hasła gniazdowe natomiast uporządkowano alfabetycznie. Frazeologizmy zarejestrowane wewnątrz gniazda są również uporządkowane alfabetycznie według układu komponentów. Słownik podzielono na dwie główne części – pierwszą, w której hasła wyjściowe stanowią chorwackie związki frazeologiczne, oraz drugą, gdzie wychodzi się od polskich frazeologizmów. Po każdej z obu głównych części następuje alfabetyczny spis związków frazeologicznych wraz z odsyłaczem, pozwalającym odszukać je w słowniku. Poszczególne artykuły hasłowe znajdują się pod odpowiednimi hasłami głównymi. Podhasła, czyli kanoniczne postaci związków frazeologicznych, ułożono alfabetycznie.

Budowa artykułu hasłowego

Budowa artykułu hasłowego została uzupełniona o definicje, które pomogą korzystać ze słownika także studentom dopiero rozpoczynającym swoją przygodę z frazeologią.

Struktura artykułu hasłowego¹ jest następująca:

HASŁO NADRZĘDNE

Związek frazeologiczny

‘Definicja’

Ekwiwalent (Poprzedza go skrót: pol. lub chor.)

Za znajdujące się na pierwszym miejscu hasło nadrzędne, będące hasłem gniazdowym, przyjęto jeden z komponentów umieszczonego zaraz za nim związku frazeologicznego. Hasło nadrzędne wyróżnia szary kolor tła.

Definicje w znacznym stopniu odzwierciedlają strukturę predykatowo-argumentową frazeologizmu. Autorka zdecydowała się na definicje analityczne autonomiczne². Jeżeli dany frazeologizm jest wieloznaczny, to kolejne znaczenia zostały oznaczone cyframi. Przykładowo:

¹ Budowa artykułu hasłowego była w znacznej części wzorowana na zastosowanej w *Słowniku frazeologicznym współczesnej polszczyzny* S. Bąby i J. Liberka (Warszawa 2002), a także oparta na sugestiach przedstawionych w publikacji A.M. Lewickiego, A. Pajdzińskiej i B. Rejakowej *Z zagadnień frazeologii. Problemy leksykograficzne* (Warszawa 1987).

² Są to definicje obejmujące zarówno definicję realnoznaczeniową, jak i strukturalną.

LED Hladan kao led

1. 'Zupełnie zimny'
pol. Zimny jak lód
2. 'Obojętny, niewrażliwy'
pol. Zimny jak głaz

Za ekwiwalent uznaje się taki związek frazeologiczny, którego znaczenie frazeologiczne i kategorialne pokrywa się lub jest bardzo zbliżone do znaczenia frazeologizmu wyjściowego. W sytuacji, gdy nie zachodzi pełna ekwiwalencja, pierwszeństwo dawano znaczeniu frazeologicznemu, a odmienną strukturę gramatyczną ekwiwalentu sygnalizowano skrótem *gram.*, np.:

DAH Ostati bez daha

- 'Nie móc oddychać (ze strachu, wrażenia, szoku itd.)'
pol. *gram.* Dech *komuš* zapiera

Człon fakultatywny, czyli komponent związku frazeologicznego, który może być wprowadzony, ale nie zawsze występuje, podano w okrągłych nawiasach. Natomiast informację o możliwościach poprawnego połączenia frazeologizmu z elementami kontekstu umieszczono w nawiasie kwadratowym:

OVCA [Htjeti, željeti itp.] (i) ovce i novce

- 'Chcieć mieć dwie rzeczy naraz'
pol. Chcieć mieć i rybki i akwarium

Pary aspektowe rozdzielono ukośnikiem, przy czym pierwszeństwo daje się formie dokonanej. Zmienne człony związku frazeologicznego, sygnalizujące jego właściwości syntagmatyczne, zapisano z kolei kursywą. Różne formy związków frazeologicznych (wynikające na przykład z zastosowania innego członu lub różnego sposobu zapisu) rozdzielono średnikiem, np.:

BLATO Baciti / bacati blato na koga; Baciti / bacati se blatom na koga

Kolejne związki frazeologiczne w ramach jednego hasła nadrzędnego oznaczono symbolem: ●, a odsyłacz do innego hasła nadrzędnego: →, np.:

JEDAN

- **Jedan kao nijedan**
pol. Jeden niewiele może
- **U jedan glas** → GLAS

Utrwalone różne postaci związku frazeologicznego, które mają to samo znaczenie, taką samą budowę wewnętrzną i występują w tych samych kontekstach, nazywamy wariantami związku frazeologicznego. Warianty frazeologizmu umieszczono w ciągu, oddzielając je przecinkami, np.:

KOŠARA **Dati košaru, košaricu komu**

‘Odrzucić czyjeś zaloty’

pol. Dać kosza *komuś*

Synonimy frazeologiczne, a więc frazeologizmy tego samego języka, które łączy pewna wspólna cecha znaczeniowa, a zakresy użycia znacznie zachodzą na siebie³, rozdzielono spójnikiem ‘lub’, np.:

RUKA **Ruku na srce lub Brat bratu**

‘Szczerze, otwarcie’

pol. Z ręką na sercu

Brak ekwiwalentu frazeologicznego oznaczono symbolem ∅, np.:

LOPTA **Stati na loptu**

‘Uspokoić sytuację, powstrzymać zbyt gwałtowny jej rozwój’

pol. ∅

³ S. Skorupka, *Z zagadnień leksykografii: I Synonimika (dokończenie)*, „Poradnik Językowy” 1953, z. 4, s. 24.

Jeżeli podany ekwiwalent jest jedynie zbliżony znaczeniem do wyjściowego frazeologizmu, tj. nie oddaje całości znaczenia odpowiednika w drugim języku, wówczas poprzedzono go symbolem: ≈. W podobnej sytuacji zamieszczono często dodatkowe uwagi (co do znaczenia, użycia, łączliwości, konkretyzacji itd.) i oznaczono je symbolem książki:

Przykładowo:

BOG Bog i batina

pol. ≈ *gram*. Być panem życia i śmierci

Dokładna definicja polskiego frazeologizmu: 'Mieć nad kimś nieograniczoną władzę'.

Przysłowia poprzedza skrót *przysł.*

LAŽ *przysł.* U laži su kratke noge

'Kłamstwo szybko wychodzi na jaw'

pol. Kłamstwo ma krótkie nogi

Spis skrótów i symboli

- ∅ - brak ekwiwalentu frazeologicznego
- ≈ - ekwiwalent frazeologiczny zbliżony znaczeniem
- - odsyłacz do innego hasła nadrzędnego
- chor. - chorwacki ekwiwalent frazeologiczny
- gram. - odmienna struktura gramatyczna ekwiwalentu
- pol. - polski ekwiwalent frazeologiczny
- przysł. - przysłowie
- - dodatkowe uwagi (co do znaczenia, użycia, łączliwości, konkretyzacji itd.)

Słownik frazeologiczny chorwacko-polski

A

ALFA Alfa i omega (*čega*)

‘Absolutny autorytet, wyrocznia’

pol. Alfa i omega

AMERIKA Otkriti Ameriku, toplu vodu

‘Dowieść czegoś oczywistego lub tego, co zostało już dowiedzione’

pol. Odkryć Amerykę

AMO-TAMO Amo-tamo

‘W jedną i drugą stronę’

pol. W tę i we w tę; Wte i wewte

Polski frazeologizm ma dodatkowo znaczenie: ‘Bardzo dokładnie’.

ANĐEO Anđeo čuvar

‘Opiekun, obrońca, nieodstępny towarzysz’

pol. Anioł stróż

B

BABA Prošla baba s kolačima

‘O czymś spóźnionym, już nieaktualnym, niepotrzebnym’
pol. *gram.* Musztarda po obiedzie

BATERIJA Napuniti / puniti baterije, akumulatore

‘Zyskać energię, nabrać chęci do działania’
pol. Naładować / ładować, podładować akumulatory

BATINA

- **Bog i batina** → BOG
- **Dobiti batine**
‘Zostać zbitym’

pol. Dostać lanie, manto, łupnia

Polski związek frazeologiczny ma dodatkowo znaczenie: ‘Zostać pokonanym, ponieść porażkę w walce’.

BESVIJEST Do besvijesti

‘Do wyczerpania wszystkich sił, wszelkich środków’
pol. Do upadłego

BIBLIJA Star kao Biblija, Metuzalem

‘Bardzo stary’
pol. Stary jak świat

Chorwackiego związku frazeologicznego można użyć jedynie przy opisie osoby.

BIJELO

- **Bijelo pogledati / gledati**

‘Patrzyć, spojrzeć ze zdziwieniem, bez zrozumienia’

pol. Nie móc wyjść z osłupienia

lub Patrzyć z rozdziawionymi ustami

- **Crno na bijelom**

‘Na piśmie, w druku, także: niezbitcie, niewątpliwie, oczywiście, dobitnie’

pol. Czarne na białym

BILO **Bilo pa prošlo**

‘To, co się wydarzyło, należy już do przeszłości i teraz trzeba się z tym pogodzić’

pol. Było – minęło

BLATO

- **Baciti / bacati blato na koga; Baciti / bacati se blatom na koga**

‘Naubliżać, ubliżać komuś, zniesławić, zniesławiać, oczernić, oczerniać kogoś’

pol. Zmieszać / mieszać kogoś z błotem

- **Imati para, novca kao blata** → PARA

BOG

- **Bog i batina**

‘Osoba, która podejmuje najważniejsze decyzje, do której należy ostatnie słowo, której inni posłusznie słuchają’

pol. ≈ *gram*. Być panem życia i śmierci

Dokładna definicja polskiego frazeologizmu: ‘Mieć nad kimś nieograniczoną władzę’.

- **Bogu iza leđa**
'Z lekceważeniem o miejscu bardzo odległym, oddalonym od skupisk ludzkich'
pol. (Tam) gdzie diabeł mówi dobranoc
- **Gledati u koga kao u Boga**
'Uwielbiać kogoś bezkrytycznie, widzieć same zalety'
pol. Patrzyć w kogoś, w coś, wpatrywać się w kogoś, w coś jak w (święty) obraz, obrazek, jak w tęczę

Chorwackiego frazeologizmu używa się tylko w odniesieniu do osoby.

- **Nije bog zna, bogzna što, kakav**
'O czymś niewiele wartym'
pol. ≈ Nic specjalnego
lub Żadna rewelacja
lub Taki sobie
- **Pitaj boga**
'Słowa wyrażające różne wątpliwości'
pol. Bóg (jeden, jedyny) wie
- **Uhvatiti Boga za bradu**
'Zrealizować marzenia, osiągnąć wielkie szczęście'
pol. *Ktoś* schwycił, złapał Pana Boga za nogi
- **Vidjeti svoga boga; Vidjet ćeš (ti) svoga boga!**
'Zostać słusznie ukaranym'
pol. Dostać za swoje
lub Nie ujdzie (ci) to na sucho, płazem!

BOJA

- **Prikazati / prikazivati sve, koga, što u crnoj, tamnoj boji**
'Zapatrywać się na coś optymistycznie, przedstawiać coś, kogoś z najlepszej strony'
pol. Malować, przedstawiać, widzieć coś w jasnych, różowych, tęczowych barwach, kolorach

Polskiego związku frazeologicznego nie można użyć w odniesieniu do osoby.

- **Prikazati / prikazivati sve u ružičastoj boji**

‘Zapatrywać się na coś pesymistycznie, przedstawiać coś, kogoś z najgorszej strony’

pol. Malować, przedstawiać, widzieć coś w ciemnych, czarnych barwach, kolorach

Polskiego związku frazeologicznego nie można użyć w odniesieniu do osoby.

- **U (svim) duginim bojama**

‘Wielobarwny, pstrokaty’

pol. We wszystkich kolorach tęczy

BOLJE

- **Bolje ikad nego nikad**

‘Lepiej zrobić coś z opóźnieniem, niż zupełnie z tego zrezygnować’

pol. *przysł.* Lepiej późno niż wcale, nigdy

- **Bolje reći, rečeno**

‘Precyzując, mówiąc dokładniej, by być jednoznacznym’

pol. Ścisłej, prawdę mówiąc

- **Brže bolje**

‘Czym prędzej, natychmiast’

pol. W te pędy

BRADA

- **Puna šaka brade → ŠAKA**

- **Reći, govoriti, promrmljati / mrmljati (sebi) u bradu**

‘Powiedzieć, mówić coś cicho i niewyraźnie’

pol. Mamrotać, mruknać / mruzczyć, bąknąć / bąkać, burczeć pod nosem

- **Uhvatiti Boga za bradu** → BOG

BRAT **Brat bratu** lub **Ruku na srce** → RUKA

BRDO

- **Obećavati brda i doline komu**
‘Obiecywać wielkie korzyści materialne, zwykle bez możliwości lub zamiaru spełnienia tej obietnicy’
pol. Obiecywać *komuś* złote góry
- *przyst.* **Tresla se brda, rodio se miš**
‘O sytuacji, gdy efekty są zbyt małe w stosunku do planowanych lub zapowiadanych’
pol. *przyst.* Z dużej chmury mały deszcz

BRIGA **Baš me briga!**

‘Nie interesuje mnie to’

pol. Nic *mnie* to nie obchodzi!; Guzik *mnie* to obchodzi!

BRITVA **Dok, prije nego (što) kažeš, bi kazao, bi rekao keks,**
britva → KEKS

BRK

- **Nasmijati / smijati se, smješkati se ispod brka**
‘Śmiać się z czegoś skrycie’
pol. Uśmiechać się pod nosem
- **Skresati / kresati, reći, govoriti u brk, lice komu što** → LICE

BRZINA **Brzinom svjetlosti**

‘Bardzo szybko, błyskawicznie’

pol. Z prędkością światła

BRŽE **Brže bolje** → BOLJE

BUBREG Živjeti kao bubreg u loju

‘Nie mieć żadnych kłopotów materialnych, prowadzić szczęśliwe życie, opływać w dostatki’

pol. Życ jak pączek w maśle

BUDALA Praviti koga budalom

‘Chcieć kogoś bezczelnie oszukać, potraktować nieuczciwie i niepoważnie’

pol. Zrobić / robić z kogoś głupca, głupka, durnia, frajera, idiotę, wariata, jelenia

C

CIJENA Po, pod, uz svaku cijenu

‘Bez względu na koszt, straty, następstwa i wysiłek; bezwarunkowo, koniecznie’

pol. Za wszelką cenę

CJEDILO Ostaviti koga na cjedilu

‘Pozostawić kogoś samemu sobie w trudnej sytuacji’

pol. Zostawić kogoś na lodzie

CRNO

- **Crno na bijelo** → BIJELO
- **(Ni) koliko je crno pod noktom, ispod nokta**
‘Bardzo mało, odrobinę, prawie nic’
pol. Tyle co kot napłakał

CRV

- **Marljiv, vrijedan, radin kao crv, mrav, pčela** → MRAV
- **Raditi kao crv, mrav** → MRAV

ČAČKALICA Mršav, tanak kao čačkalica

‘Bardzo chudy’

pol. Chudy jak patyk, jak szkielet

ČAS

- **Krajnji je čas, vrijeme** → VRIJEME
- **U pravi čas**
‘We właściwym momencie, w porę’
pol. W odpowiedniej chwili
- **U zadnji, posljednji čas**
‘Pod sam koniec, w ostatnim momencie’
pol. W ostatniej chwili

ČAST

- **Ispod časti je komu što**
‘Coś obraża, umniejsza czyjeś poczucie własnej wartości’
pol. Coś uwłacza czyjeś godności
- **Svaka (ti) čast!**
‘Wyraz podziwu dla kogoś lub czegoś: Wspaniale(!), świetnie(!), gratuluję(!)’
pol. *gram*. Czapki z głów!
lub Chyłę czoła.

ČAŠA

- **Kap koja je prelila čašu**
‘Coś, co sprawiło, że czyjaś rozpacz, czyjś smutek, żal itp. przekroczyły dopuszczalne granice, stały się nie do wytrzymania, nie do zniesienia’
pol. Kropla, która przepełniła czarę (goryczy)

- **Prelila se, prepunila se čaša**

‘Zdarzyło się coś, co przekroczyło granice czyjejs cierpliwości; nie można czegoś dłużej tolerować’

pol. Miarka, miara się przebrała, przepełniła się

ČEKIĆ Biti, naći se / nalaziti se između čekića i nakovnja

‘Znaleźć się w sytuacji, w której trudno podjąć decyzję, bo każde z dwu możliwych rozwiązań jest złe’

pol. Być, znaleźć się / znajdować się między młotem a, i kowadłem

ČELO Na čelu

1. ‘Z przodu, na początku’

pol. Na czele

2. ‘Kierując czymś lub będąc pod przewodnictwem kogoś’

pol. Na czele

ČOVJEK Čovjek na (svom) mjestu

‘Wartościowa jednostka ludzka; człowiek porządny, szlachetny, któremu nic nie można zarzucić’

pol. *gram.* Być (prawdziwym) człowiekiem, człowiekiem honoru

ČUDO

- **Čudo od djeteta**

‘Dziecko odznaczające się niezwykłymi, jak na jego wiek, zdolnościami’

pol. Cudowne dziecko

- **Nije čudo što**

‘To zrozumiałe, nie ma się czemu dziwić’

pol. Nic dziwnego, że

- **Zinuti, zanimi od čuda**
‘Być zdumionym, zaskoczonym czymś, zwykle niemile’
pol. Zrobić wielkie oczy
lub *gram*. Szczęka (*komuś*) opada, opadła, opadnie

D

DAH

- **Ostati bez daha**
‘Nie móc oddychać (ze strachu, wrażenia, szoku itd.)’
pol. *gram*. Dech *komuś* zapiera
- **Zastao je dah komu (od čega)**
‘Coś kogoś zaskoczyło, wystraszyło; ktoś doznał uczucia trwogi, grozy’
pol. Serce stanęło *komuś*
lub Serce zamarło, zamiera w piersi *komuś*, w *kimś*

DAN

- **Čuvati, spremi, ostaviti za crne dane što**
‘Zachować coś dla zabezpieczenia się na wypadek trudności, nieszczęść, kłopotów, zwłaszcza materialnych’
pol. *gram*. Coś jest na czarną godzinę
- **Iz dana u dan**
‘Każdego dnia, dzień po dniu, nieprzerwanie, stopniowo’
pol. Dzień w dzień
- **Usred bijela dana**
‘Nie kryjąc się z niczym, jawnie, otwarcie’
pol. W biały dzień

DIJETE Čudo od djeteta → ČUDO

DIVNO Sve divno krasno

‘Jak na razie sprawy się dobrze przedstawiają’

pol. Wszystko ładnie pięknie

DJELO Uhvatiti koga na djelu

‘Przyłapać kogoś w chwili popełniania czegoś złego’

pol. Złapać, schwytać, przyłapać kogoś na gorącym uczynku

DLAKA

- **Nemati dlake na jeziku**

‘Nie unikać mówienia przykrych rzeczy otwarcie, szczerze, dosadnie, bez wykrętów, bez ogródek’

pol. *gram.* [Powiedzieć, mówić, wygarnąć itp.] prosto z mostu

lub *gram.* Co w sercu, to na języku

- **Tražiti dlaku u jajetu**

‘Doszukiwać się braków, błędów, niewłaściwości tam, gdzie ich nie ma’

pol. Szukać dziury w całym

- **Za dlaku**

‘Mało brakowało, omal’

pol. O (mały) włos

DLAN Kao na dlanu

‘Wyraźnie, w sposób widoczny, oczywisty’

pol. (Jasno) jak na dłoni

DOBA Zlatno doba, vijek (*čega*) → VIJEK

DOBRO

- **Dobro dolazi što komu, čemu**

‘Coś jest korzystne dla kogoś lub czegoś, przydaje się’

pol. *gram.* Coś jest mile, chętnie, dobrze widziane; Mile
wiedzieć *coś, kogoś*

lub Coś by się przydało *komuś*

- **Dobro ide komu**

‘Ktoś prowadzi udane życie, odnosi sukcesy, wszystko mu się udaje’

pol. ≈ Coś idzie, poszło, układa się itp. po *czyjejś* myśli

Definicja polskiego frazeologizmu: ‘Coś się dzieje, stało się zgodnie z czyimiś oczekiwaniami, z czyimś pragnieniem’.

- **Dobro proći**

‘Poradzić sobie z problemami, wyjść z opresji bez konsekwencji’

pol. ≈ Dać sobie radę z *czymś, z kimś*

lub Wyjść z *czegoś* cało

- **U dobru i u zlu** → ZLO

DOHVAT Na dohvatu, dohvat ruke

‘Bardzo blisko, w pobliżu’

pol. W zasięgu ręki

DOLINA Obećavati brda i doline komu → BRDO

DRUGI Nema, nije bilo druge (komu)

‘Ktoś nie ma, nie miał wyboru, nie ma innej opcji’

pol. ∅

DUG Biti dužan, u dugu, dugovima (do grla)

‘Mieć dużo długów, być bardzo zadłużonym’

pol. Być, siedzieć, tonąć, tkwić w długach, być zadłużonym (po uszy)

DUH Siromašan duhom

‘O kimś niemającym szerszych zainteresowań intelektualnych’
pol. (Człowiek) ubogi duchem

DUŠA

- **Dušom i tijelom**

‘Całkowicie’

pol. Całym sobą

‘O kimś oddanym, wiernym’

pol. Całym sercem

- **Koliko, što (god) ti srce, duša želi, zaželi, hoće**

‘Tyle, ile się zechce, (jest) wszystko, czego się chce’

pol. (Tyle) ile dusza zapagnie; (Jest) wszystko, czego dusza zapagnie

- **Poznavati, znati u dušu koga**

‘Znać kogoś bardzo dobrze’

pol. *gram.* Znać się jak tyse konie

- **Svom dušom, srcem**

‘Szczерze, serdecznie, całkowicie, bez zastrzeżeń’

pol. Całym sercem

- **U dubini duše, srca**

‘W myśli, skrycie’

pol. W głębi duszy, ducha, serca

DUŽAN

- **Dužan kao Grčka**

‘Nadmiernie zadłużony’

pol. ∅

- **Ni kriv ni dužan**

‘O kimś całkowicie niewinnym pod jakimś względem’

pol. Bogu ducha winny, winien

DŽ

DŽEP

- **Mašiti se džepa**
'Płacić za coś, dawać pieniądze na coś'
pol. Sięgać do kieszeni, do portfela
- **Poznavati što kao svoj (vlastiti) džep**
'Znać coś bardzo dobrze, dokładnie'
pol. Znać coś jak własną kieszeń

E

ENGLEZ Praviti se Englez, Kinez

- 'Udawać, że się o niczym nie wie, że się niczego nie rozumie'
pol. Udawać Greka
lub Rznąć głupa
lub Strugać wariata

F

FIGA Držati fige, palce, palčeve (komu)

- 'Życzyć komuś szczęścia, powodzenia'
pol. Trzymać kciuki (za kogoś)

FILM

- **Puknuo je, puca film komu**
'Ktoś tak się zdenerwował, że stracił nad sobą panowanie'
pol. Nerwy *komuś* puściły
- **Taj film nečeš gledati!**
'To się nigdy nie wydarzy, nie dojdzie do tego'
pol. ≈ *gram*. Nigdy w życiu!

Definicja polskiego frazeologizmu: 'Absolutnie, nigdy'.

FORA Prodavati štosove, štoseve, fore → ŠTOS

FORMA Biti u formi

'Być do czegoś przygotowanym, móc się czymś zająć'
pol. Być w formie

G

GAĆE Odnijeti / nositi gaće na štapu → ŠTAP

GLAS U jedan glas

'Jednogłośnie, wspólnie, zgodnie'
pol. ≈ Jak jeden mąż, człowiek

Definicja polskiego frazeologizmu: 1. 'Wszyscy naraz, w tym samym momencie, jednocześnie'; 2. 'Wszyscy razem, zgodnie, solidarnie'.

GLAVA

- **Biti bez glave i repa; Nemati (ni) glave ni repa**
'O czymś chaotycznym, nieporządnym'
pol. *gram.* Bez ładu i składu
- **Glavu gore(!)**
'Wyrażenie mające pocieszyć kogoś, dodać mu otuchy'
pol. Głowa, uszy do góry!
- **Ići, htjeti glavom kroz, kroza zid**
'Podejmować zadanie niemożliwe do wykonania, przerastające czyjeś siły i możliwości'
pol. Porywać się, rzucać się z motyką na słońce
- **Imati posla preko glave**
'Mieć bardzo dużo pracy'
pol. Być zavalonym robotą, pracą
lub Mieć pełne ręce roboty
- **Imati preko glave čega**
'Mieć czegoś dosyć, nie móc znieść'
pol. Mieć powyżej uszu *czegoś*
- **Imati putra na glavi**
'Mieć coś na sumieniu'
pol. Mieć swoje za uszami
- **Izbiti iz glave komu koga, što, da**
'Sklonić kogoś (zazwyczaj zdecydowanie) do odstąpienia od jakiegoś zamiaru; wyperswadować komuś coś lub kogoś'
pol. Wybić *komuś* z głowy *kogoś, coś, że*
- **Izgubiti / gubiti glavu**
 1. 'Stracić orientację w sytuacji, pogubić się'
pol. Stracić głowę
 2. 'Zginać, umrzeć'
pol. Stracić życie

W drugim znaczeniu występuje tylko z czasownikiem dokonanym.

- **Kao muha bez glave** [hodati, motati se, juriti itp.] → MUHA
- **Krov nad glavom** → KROV
- **Mota se, vrzma se po glavi komu što**
'Coś jest przedmiotem często powracającej myśli, refleksji'
pol. Chodzi, chodziło *coś komuś* po głowie
- **Ne ide u glavu komu što**
'Ktoś nie może, nie mógł czegoś zrozumieć, trudno mu w coś uwierzyć, ktoś nie jest, nie był w stanie czegoś sobie wyobrazić i ogarnąć'
pol. Nie mieści się, nie mieściło się *coś komuś* w głowie
- **Nositi, imati glavu u torbi**
'Prowadzić bardzo ryzykowne życie'
pol. Życ na krawędzi
lub ≈ Nadstawiać głowę
- **Od glave do pete**
'W całej postaci, cały, od dołu do góry'
pol. Od stóp do głów
- **Sačuvati hladnu glavu**
'Być spokojnym, opanowanym, nie dać się ponieść emocjom'
pol. Zachować zimną krew
- **Utviti u glavu komu što**
'Utrwalić komuś coś w pamięci, nauczyć go czegoś'
pol. Wbić / wbijać *komuś coś* do głowy
- **Zabiti, uvertjeti, utviti sebi u glavu**
'Utrwalić sobie w pamięci, nauczyć się czegoś, zapamiętać'
pol. Wbić / wbijać sobie do głowy

- **Zavrtjeti glavom komu**

‘Wzbudzić w kimś uczucie do siebie’

pol. Zawrócić *komuś* w głowie

Polski frazeologizm ma też znaczenie: ‘Zdezorientować kogoś, wprowadzić komuś zamęt w głowie’.

GLAVOBOLJA Zadati / zadavati glavobolje komu

‘Sprawiać problemy komuś, ściągać kłopoty na kogoś’

pol. Przyprawiać *kogoś* o ból głowy

GLUH Govoriti kao gluhom dobro jutro

‘Mówić do kogoś, kto nie reaguje, nie słucha’

pol. Gadać jak do ściany

GODINA

- **Biti u godinama**

‘O człowieku: być starym, przeżyć wiele lat’

pol. Być w latach

lub Być w podeszłym wieku

- **Biti u najboljim godinama**

‘Być młodym, w pełni sił’

pol. Być w kwiecie wieku, w sile wieku

- **Dobro, loše nositi godine**

‘Wyglądać młodziej, starzej niż wskazuje metryka’

pol. Dobrze się trzymać

lub Nie wyglądać na swoje lata

W języku polskim tylko w odniesieniu do osób, które wyglądają młodo.

GOVOR Nije vrijedan govora, spomena

‘Powiedzenie oznaczające, że jakieś słowa lub działania są bezużyteczne, i tak niczego nie zmieniają, nie warto tracić na nie czasu’

pol. *gram*. Szkoda słów (na coś, kogoś)

GRANA Pasti na niske grane

‘O człowieku: podupaść moralnie, stoczyć się, zbiednieć’

pol. Zejść, schodzić na psy

GRČKA Dužan kao Grčka → DUŽAN

GREŠKA Greška u koracima → KORAK

GRIŽNJA Grižnja savjesti [imati, osjećati itd.]

‘Wewnętrzny niepokój wynikający z poczucia winy’

pol. (Mieć) wyrzuty sumienia

GRLO

- **Biti dužan, u dugovima do grla** → DUG
- **Staviti kome nož pod grlo** → NOŽ

GRM U tom grmu leži zec

‘Tu tkwi sedno sprawy’

pol. Tu jest pies pogrzebany

H

HALVA Ide, prodaje se kao halva

‘O towarze: coś rozchodzi się szybko, ma wielki zbyt, jest poszukiwane przez nabywców’

pol. Idzie, sprzedaje się, rozchodzi się jak świeże, ciepłe bułeczki

HITNO Pod hitno

‘Natychmiast, pilnie, od razu’
pol. W te pędy

HLAČE Nositi hlače

‘Zachowywać się po męsku, podejmować decyzje’
pol. Nosić spodnie

HLADNO Puhati na hladno

‘Zachowywać ostrożność, często przesadną’
pol. Dmuchać na zimne

HUMOR Crni humor

‘Przedstawienie rzeczy tragicznych w sposób humorystyczny’
pol. Czarny humor

I

IGLA

• **Ni igla ne bi stala**

‘Gdzieś jest wielki tłok, ścisk’
pol. Nie można, nie da się gdzieś szpilki wetknąć

• **Tražiti iglu u plastu, stogu sijena**

‘Szukać czegoś, kogoś z małym prawdopodobieństwem
znalezienia, szukać na próżno’
pol. Szukać igły w stogu siana

IGRA Dječja igra

‘O czymś bardzo łatwym do zrobienia’
pol. Bułka z masłem
lub Małe piwo

IME Nazvati / nazivati stvari njihovim, pravim imenom, imenima → STVAR

ISTINA

- **Daleko od istine je što**
'Coś jest przedstawione fałszywie'
pol. Rozmija się z prawdą *coś*
- **Iznijeti istinu na sunce**
'Wyznać prawdę, doprowadzić do ujawnienia prawdy'
pol. Wyciągnąć, wydobyć, wywlec itp. *coś* na światło dzienne
- **Pogledati istini u oči, lice**
'Spokojnie przyjąć do wiadomości niemiłe fakty'
pol. Spojrzeć prawdzie (prosto) w oczy

J

JAJE

- **Biti sličan, nalik komu, čemu kao jaje jajetu**
'Być zupełnie, bardzo podobnym, prawie identycznym'
pol. *gram.* Podobni, podobne (do siebie) jak dwie krople wody
- **Tražiti dlaku u jajetu** → DLAKA

JANJE Ići kao janje na klanje

- 'Iść gdzieś niechętnie'
pol. Iść (*gdzieś*) jak na stracenie, ścięcie

JAVNOST Izbiti, izići u javnost

‘Stać się wiadomym, znanym; okazać się’

pol. Wyjść na jaw

JEDAN

- **Jedan kao nijedan**
‘Jeden to za mało, potrzeba więcej’
pol. Jeden niewiele może
- **Jednom riječju, riječi** → RIJEČ
- **(Sve) na isti, jedan kalup** → KALUP
- **U jedan glas** → GLAS

JEZIK

- **Držati jezik za zubima**
‘Milczeć, nie odzywać się niepotrzebnie; pilnować się, by czegoś nie wygadać, nie zdradzić, dochować tajemnicy’
pol. Trzymać język za zębami
- **Imati dugačak jezik**
‘Nie umieć zachować tajemnicy, być skłonny do plotkowania’
pol. Mieć długi, niewyparzony język
- **Imati oštar jezik**
‘Umieć odpowiedzieć złośliwie, uszczypliwie, ale zarazem inteligentnie i dowcipnie’
pol. Mieć cięty język
- **Junak na jeziku**
‘O kimś, kto wiele mówi, kto się przechwala, ale nie potwierdza tego czynem’
pol. ≈ (Ktoś) jest mocny w gębie

Definicja polskiego frazeologizmu: ‘O kimś elokwentnym, wygadany, pyskatym’.

- **Mlatiti jezikom**

‘Dużo i szybko mówić, paplać, trajkotać’

pol. Mleć, chlapać, trzepać językiem

Chorwacki frazeologizm może też przyjąć formę: *mlatiti jezikom koga*, wówczas ma znaczenie: ‘Obmawiać kogoś’.

- **Na vrhu, navrh jezika je komu što**

‘Ktoś chce coś powiedzieć i nie może sobie tego przypomnieć lub nie może znaleźć odpowiedniego słowa’

pol. *gram*. Mieć *coś* na końcu języka

- **Naći zajednički jezik**

‘Móc łatwo porozumieć się z kimś, mając wspólne poglądy, przeżycia, wartości itp.’

pol. Znaleźć wspólny język

- **Nemati dlake na jeziku** → DLAKA

- **Povući / vući, potegnuti / potezati koga za jezik**

‘Sklonić, skłaniać kogoś do wyjawienia czegoś’

pol. Pociągnąć / ciągnąć *kogoś* za język

- **Pregristi, ugristi se, ujesti se za jezik**

‘Nagle zamilknąć, nie chcąc powiedzieć zbyt wiele lub pożałowawszy wypowiedzianych słów’

pol. ≈ Ugryźć się w język

Znaczenie polskiego związku frazeologicznego: ‘Zamilknąć w porę’.

- **Zli jezici**

‘O osobach obmawiających, szkalujących kogoś’

pol. Złośliwe języki

JUHA Jezikova juha

‘Ciągłe narzekania, wyrażanie niezadowolonia’

pol. ∅

JUNAK Junak na jeziku → JEZIK

JUTRO

- **Od jutra do sutra**

‘W dzień i w nocy, zawsze, bez przerwy’

pol. W dzień i w nocy; Dniem i nocą; Dniami i nocami

- **Od jutra, zore do mraka**

‘Przez cały dzień, całymi dniami’

pol. Od świtu, od rana do zmierzchu, zmroku, wieczora,
nocy

K

KABAO Lije, pada, pljušti kao iz kabla

‘Pada ulewny, gwałtowny deszcz’

pol. Leje jak z cebra

KAKAV Kakav takav; Kakav-takav

‘Taki, jaki tylko był dostępny, nie najlepszy, nieszczególny’

pol. Jaki taki

KALUP (Sve) na isti, jedan kalup

‘Jednakowo, według jednego wzoru’

pol. Na jedno kopyto

KAMEN Pao je komu kamen sa srca, s duše, s vrata

‘Ktoś pozbył się troski, zmartwienia, poczuł wewnętrzną ulgę’

pol. Kamień, ciężar spadł *komuś* z serca, z piersi

KAP

- Čuvati kao kap vode na dlanu → VODA
- Kap koja je prelila čašu → ČAŠA

KAPA Puna je kapa, kufer koga, čega komu

‘Ktoś ma czegoś dosyć, nie może tego dłużej znosić’

pol. *gram.* Mieć powyżej uszu, powyżej dziurek w nosie,
po dziurki w nosie *czegoś, kogoś*

KASNIJE Prije ili kasnije → PRIJE

KAZNA Božja kazna

‘Nieszczęście, które spotyka kogoś postępującego głupio lub nagannie’

pol. Kara boska, boża

KEKS Dok, prije nego (što) kažeš, bi kazao, bi rekao keks, britva

‘Bardzo szybko, natychmiast’

pol. Ani się obejrzysz, obejrzał(a)

KINEZ Praviti se Englez, Kinez → ENGLEZ

KIP Stajati kao kip, stup

‘Stać bez ruchu, nieruchomo, zwykle ze zdziwienia, strachu itp.’

pol. Stać jak słup

KIŠA Plakati kao kiša

‘Płakać żałośnie’

pol. Płakać jak bóbr

KLANJE Ići kao janje na klanje → JANJE

KLIP Baciti, podmetati *komu* klipove pod noge → NOGA

KLJUN Ubaciti / baciti u kljun *što*

‘Zjeść coś, przekąsić’

pol. Wrzucić *coś* na ząb, na ruszt

KLJUŠE Uzdati se u se i u svoje kljuse

‘Pokładać wiarę tylko w samym sobie i w swoich umiejętnościach’

pol. (Móc) liczyć (tylko) na siebie, na własne siły

KNJIGA

- Čitati *koga* kao otvorenu knjigu

‘Z łatwością odgadywać, co ktoś przeżywa’

pol. Czytać w *kimś* jak w otwartej księdze

- Govoriti kao iz knjige

‘Mówić płynnie, potoczyście lub używać wyszukanych słów’

pol. Mówić jak z książki

- Moći napisati knjigu, roman o čemu → ROMAN

KOLAČ Prošla baba s kolačima → BABA

KOLO Kolo sreće → SREĆA

KOLJENO Ne biti ni do koljena *komu*

‘Mieć nieporównanie mniejszą wartość, nie dorównywać komuś w czymś’

pol. Nie dorastać *komuś* do pięt

KOMA Biti u komi

1. ‘Mieć problemy’

pol. ≈ Mieć dołek; Być w dołku

2. 'Źle się czuć, być w złym stanie'

pol. ≈ Mieć dołek; Być w dołku

KONAC Tjerati mak na konac → MAK

KONTROLA Izmicati kontroli

'O sprawach, nad którymi przestaje się panować, przestaje się mieć na nie wpływ'

pol. Coś wymyka się *komuś* spod kontroli, z rąk

Chorwacki frazeologizm jest kolokacją.

KONJ

- **Pasti s konja na magarca**

'O stanie czegoś: pogorszyć się, pogarszać się, podupaść, podupadać'

pol. Zejść / schodzić na psy

- **Raditi kao konj**

'Pracować bardzo ciężko, zwłaszcza fizycznie'

pol. Pracować, harować jak wół, koń

KORAK

- **Greška u koracima**

'Przypadkowy błąd niosący poważne konsekwencje'

pol. ∅

- **Korak natrag**

'Cofnięcie się w jakiejś dziedzinie, regres'

pol. Krok wstecz, w tył

KORISNO Spojiti / spajati ugodno s korisnim → UGODNO

KOSA **Diže se, ježi se kosa (na glavi) komu (od čega)**

‘Kogoś ogarnia ogromny strach, przerażenie’

pol. Włosy *komuś* podniosły się, stają, stanęły (dęba), jeżą się (na głowie)

KOST

• **(Sama) kost i koža**

‘O kimś bardzo wychudzonym, wynędzniałym, mizernym’

pol. Skóra i kości

• **Utjerati / tjerati, uliti strah u kosti komu** → STRAH

KOŠ **Strpati / trpati u isti koš, istu vreću koga, što**

‘Zrównać rzeczy lub ludzi różnej wartości, ignorując istniejące między nimi różnice’

pol. Wrzucić / wrzucać, wpakować / pakować, wsypać do jednego worka *kogoś, coś*

KOŠARA **Dati košaru, košaricu komu**

‘Odrzucić czyjeś zaloty’

pol. Dać kosza *komuś*

KOTAČ **Peti kotač (na kolima)**

‘O kimś lub o czymś niepotrzebnym, zawadzającym’

pol. Piąte koło u wozu

KOŽA

• **Iskusiti, osjetiti / osjećati na (svojoj) vlastitoj koži**

‘Doświadczyć czegoś, zazwyczaj niemiłego’

pol. ≈ [Odczuć, poznać, doświadczyć, przekonać się] na własnej skórze

Definicja polskiego frazeologizmu: ‘Doświadczyć czegoś osobiście, bezpośrednio’.

- **Pokisnuti, prokisnuti do (gole) kože**
‘Zmoknąć, być zupełnie przemoczonym’
pol. Przemoknąć, zmoknąć do (suchej) nitki
- **(Sama) kost i koža → KOST**

KRAJ

- **(Jedva) sastaviti / sastavljati, vezati kraj s krajem**
‘Z trudem się utrzymywać, żyć bardzo skromnie’
pol. Ledwo, z trudem wiązać koniec z końcem
- **Na kraju krajeva**
‘Na końcu, ostatecznie, podsumowując, gdy się lepiej pomyśli’
pol. Koniec końców
- **Stati čemu na kraj**
‘Zakończyć coś, spowodować zaprzestanie czegoś’
pol. Położyć / kłaść *czemuś* kres

KRASNO Sve divno krasno → DIVNO

KRILO Podrezati, potkresati krila komu

‘Uniemożliwić komuś działania, ograniczyć czyjeś możliwości’

pol. ≈ Podciąć *komuś* skrzydła

Definicja chorwackiego frazeologizmu: ‘Zniszczyć czyjś zapał, spowodować czyjeś zniechęcenie, pozbawić kogoś możliwości działania’.

KRIV Ni kriv ni dužan → DUŽAN

KROV Krov nad glavom

‘Mieszkanie, dom, lokum dające schronienie’

pol. Dach nad głową [mieć, znaleźć, stracić]

KRPA Našla krpa zakrpu

‘Ktoś spotkał godnego siebie, równego sobie partnera lub przeciwnika’

pol. Trafił swój na swego

W definicji chorwackiego frazeologizmu podkreśla się jego negatywne znaczenie.

KRPICA Pokupiti, skupiti, uzeti svoje krpice

‘Spakować się i odejść skądś’

pol. Zwinąć manatki

KRUG Vrtjeti se u krugu

‘Nie móc znaleźć wyjścia z trudnej sytuacji i wciąż wracać do punktu wyjścia’

pol. Kręcić się w kółko

KRUH Dobar kao kruh

‘O kimś poczciwym, dobrym, łagodnym, o dobrym sercu’

pol. Dusza człowiek

lub Człowiek o gołębim sercu

KUĆA

- **Čistiti ispred svoje kuće, svog praga**

‘Zajmować się tylko swoimi sprawami, nie interesować się cudzymi’

pol. Pilnować, patrzeć swego, swojego nosa

- **Luda kuća**

‘O chaosie, zamieszaniu, komicznej sytuacji itp.’

pol. Dom wariatów

- **Ne gori kuća**

‘Nic pilnego, nie ma się co śpieszyć’

pol. Nie pali się

- **Nisu *mu svi kod kuće***
'O kimś, kto zachowuje się, jakby nie był normalny'
pol. *gram.* Nie mieć wszystkich w domu
- **Osjećati se kao kod kuće**
'Czuć się dobrze, swojsko, zachowywać się swobodnie'
pol. Czuć się jak u siebie, (u siebie) w domu
- **Piši kući propalo (je)**
'Sytuacja jest beznadziejna, wszystko stracone'
pol. Wszystko przepadło, (jest) stracone

Polski odpowiednik nie jest związkiem frazeologicznym.

- **Radi mira u kući**
'Wyrażenie oznaczające, że ktoś coś robi tylko dlatego, żeby się nie narażać na coś przykrego, żeby uniknąć konfliktów, sporów, zdenerwowania'
pol. Dla świętego spokoju

KUFER Pun je kufer, kapa koga, čega komu → KAPA

KUGA Bježati od koga, od čega kao od kuge
'Wystrzegać się czegoś, starannie unikać'
pol. Unikać kogoś, czegoś jak ognia

KUHAN Biti kuhan i pečen s kime → PEČEN

KUSUR I kusur
'Ponad, z dodatkiem'
pol. Z hakiem

KVIT Sad *smo kvit*
'Ktoś nie ma wobec kogoś zobowiązań'
pol. Być kwita

L

LAGATI Laže čim zine *tko*

‘Ciągłe kłamać’

pol. Kłamać, łgać jak najęty

LAŽ

- **Debela, masna laž**

‘Coś całkowicie zmyślonego, oczywiste kłamstwo’

pol. Wierutne kłamstwo

- *przyst.* **U laži su kratke noge**

‘Kłamstwo szybko wychodzi na jaw’

pol. Kłamstwo ma krótkie nogi

- **Uhvatiti koga u laži**

‘Udowodnić komuś, że kłamie’

pol. Przyłapać *kogoś* na kłamstwie

LED Hladan kao led

1. ‘Zupełnie zimny’

pol. Zimny jak lód

2. ‘Obojętny, niewrażliwy’

pol. Zimny jak głaz

LEDA

- **Bogu iza leđa** → BOG

- **Iza (čijih) leđa**

‘W tajemnicy przed kimś, ukrywając złe zamiary’

pol. *gram.* Robić *coś* za (*czyimis*) plecami

Definicja polskiego frazeologizmu: ‘Robić *coś*, ukrywając się przed kimś, w tajemnicy przed kimś’.

- **Okrenuti / okretati leđa komu, čemu**
‘Przestać okazywać komuś, czemuś zainteresowanie’
pol. Odwrócić / odwracać się do *kogoś, czegoś* plecami

LETVICA Visoko, nisko postaviti letvicu

- ‘Dużo lub mało wymagać’
pol. Wysoko, nisko ustawić / stawiać poprzeczkę

LICE

- **Na licu mjesta** → MJESTO
- **Pogledati istini u oči, lice** → ISTINA
- **Skresati / kresati, reći, govoriti u brk, lice komu što**
‘Powiedzieć, mówić itp. przykre rzeczy otwarcie, szczerze, dosadnie’
pol. Powiedzieć, wygarnąć, mówić *coś komuś* prosto w oczy, w nos

LIMUN Žut kao limun

- ‘Bardzo żółty’
pol. Żółty jak cytryna

Określenie to nie jest w języku polskim utarte.

LISICA Lukav kao lisica

- ‘O kimś przebiegłym, sprytnym, podstępny’
pol. Szczwany, chytry (jak) lis

LIST Naše gore list

- ‘Nasz rodak, krajan’
pol. ∅

LIGA Prva liga

- ‘O kimś lub o czymś doskonałym, pierwszorzędnym, świetnym, bardzo dobrym pod każdym względem’
pol. (Coś jest) pierwsza klasa

LOJ Živjeti kao bubreg u loju → BUBREG

LONAC Biti, postati svakom loncu poklopac

‘Mieszać się we wszystko, wtrącać się’

pol. Wtykać, wsadzać, wścibiać, pchać nos w nie swoje,
cudze sprawy
lub Zaglądać w cudze garnki, w garnki *komuś*

LOPTA Stati na loptu

‘Uspokoić sytuację, powstrzymać zbyt gwałtowny jej rozwój’

pol. ∅

LUDILO

- **Dovesti / dovoditi do ludila koga**

‘Irytować kogoś, denerwować, drażnić’

pol. Doprowadzać do szaleństwa, szału *kogoś*

- **Ni u ludilu**

‘Wyrażenie podkreślające, że coś jest niemożliwe, że na pewno nie nastąpi’

pol. Za nic (w świecie, na świecie)
lub Nigdy w życiu
lub Nigdy przenigdy

LUK

- **Luk i voda** → VODA

- **Ni luk jeo ni luk mirisao**

‘O kimś całkowicie niewinnym pod jakimś względem’

pol. Bogu ducha winny, winien

LUKA Uploviti / uplovljavati u bračnu luku

‘Zawrzeć małżeństwo’

pol. Stanąć na ślubnym kobiercu

Lj

LJUBAV Vratiti ljubav za ljubav

‘Odwzajemnić się tym samym, najczęściej złem za doznane zło, zrewanżować się’

pol. Odplacić pięknym za nadobne

M

MAČAK Kupiti / kupovati mačka, mačku u vreći

‘Kupić coś bez obejrzenia, bez sprawdzenia’

pol. Kupić / kupować kota w worku

MAGARAC Tvrdočlav kao magarac

‘O człowieku bardzo upartym, nieustępliwym’

pol. Uparty jak osioł

MAH U jedan mah

‘Od razu, nie stopniowo’

pol. Za jednym zamachem

MAJKA

- **(Gol) kao od majke rođen**

‘Zupełnie nagi’

pol. Goły, nagi jak go Pan Bóg stworzył

- **Pijan kao majka (zemlja)**

‘Bardzo pijany’

pol. Pijany jak bela, w sztok, w trupa

MAK Tjerati mak na konac

‘Uparcie bronić swojego zdania, nie rezygnować, nie puszcząć (negatywne)’

pol. Iść w zaparte

MALO Malo-pomalo

‘Powoli, stopniowo’

pol. ≈ Krok po kroku

Polski frazeologizm ma dwa znaczenia: 1. ‘Powoli, nie spiesząc się’ oraz 2. ‘Systematycznie, dokładnie, starannie’.

MANJE Manje (ili) više; Manje-više

‘W przybliżeniu’

pol. Mniej więcej

MARTIN Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba

‘Pojechać dokądś na darmo, wrócić nic nie załatwiwszy’

pol. *gram*. Wrócić, odejść itp. *skądś* z gołymi, pustymi, próżnymi rękami

MAST Namazan, premazan (sa) svim mastima

‘O kimś sprytnym, przebiegłym, kto potrafi się odnaleźć w każdej sytuacji (negatywnie)’

pol. *Ktoś* kuty na cztery nogi

Polski frazeologizm nie zawiera negatywnego osądu.

MIR

- **Pustiti / puštati, ostaviti / ostavljati na miru koga, što**
'Nie niepokoić kogoś, nie przeszkadzać'
pol. Zostawić w spokoju *kogoś, coś*
- **Radi mira u kući** → KUĆA

MISAO Crne misli

'Ponure, złowróźbne przypuszczenia, pesymistyczne przewidywania'
pol. Czarne myśli

MIŠ

- **Mokar, pokisao kao miš**
'Zupełnie mokry, przemoczony na deszczu'
pol. Mokry jak szczur
lub Przemoczony do suchej nitki

Definicja polskiego frazeologizmu *mokry jak szczur*:
'Bardzo mokry, przemoczony lub złany potem'.

- **Siromašan kao crkveni miš**
'O kimś bardzo biednym'
pol. Biedny, ubogi jak mysz kościelna
- **Tresla se brda, rodio se miš** → BRDO

MJERA

- **Preko (svake) mjere**
'Przesadnie, nadmiernie'
pol. Ponad (wszelką) miarę
- **Prevršiti, prijeći / prelaziti (svaku) mjeru**
'Przesadzić, przekroczyć dopuszczalne granice; zanadto sobie pozwolić'
pol. Przebrać, przekroczyć miarę, miarkę (w *czymś*)

MJESEC Medeni mjesec

‘Pierwszy miesiąc małżeństwa, pierwsze tygodnie po ślubie;
podróż poślubna’

pol. Miesiąc miodowy

MJESTO

• Čovjek na (svom) mjestu → ČOVJEK

• Na licu mjesta

‘Na miejscu wydarzenia, od razu, natychmiast’

pol. ≈ Zginać, zabić się, zabić kogoś na miejscu

W skład polskiego frazeologizmu wchodzi czasownik.

MLIJEKO Bijel kao mlijeko

‘Bardzo biały’

pol. Biały jak mleko

Definicja polskiego frazeologizmu: ‘Biały, często o mgłę lub chmurze’.

MODA Biti u modi

‘Być aktualnym, nowoczesnym, popularnym, ogólnie akceptowalnym’

pol. Być w modzie

MORE Ravno je sve do mora komu

‘Coś jest komuś całkowicie obojętne’

pol. *Komuś* jest *coś* wsio ryba, wszystko jedno

MORGEN Malo morgen, malo sutra → SUTRA

MOST Porušiti, srušiti, spaliti (sve) mostove (za sobom, iza sebe)

‘Uniemożliwić sobie powrót do kogoś, do czegoś, zrywać z kimś, z czymś zdecydowanie i nieodwołalnie’

pol. Spalić / palić za sobą mosty

MRAK Od jutra, zore do mraka → JUTRO

MRAV

- **Marljiv, vrijedan, radin kao mrav, crv, pčela**
‘O kimś bardzo pracowitym’
pol. Pracowity jak pszczołka, pszczoła, mrówka
- **Ne bi (ni) mrava zgazio**
‘O kimś, kto jest dobry, łagodny i nikomu nie mógłby zrobić nic złego’
pol. Muchy by (nawet) nie skrzywdził, nie zabił
- **Raditi kao mrav, crv**
‘Pracować intensywnie, bez wytchnienia’
pol. Pracować jak mrówka

MRTAV

- **Mrtav hładan; Mrtav-hładan**
 1. ‘O kimś, kto zachowuje zimną krew, po kim nie widać emocji’
pol. *gram.* Z kamienną twarzą
 2. ‘O kimś obojętnym, niewrażliwym’
pol. ≈ Zimny jak głaz
- **Mrtav umoran**
‘Bardzo zmęczony, skrajnie wyczerpany’
pol. *gram.* Padać ze zmęczenia
lub *gram.* Lecieć, padać z nóg
- **(Samo) preko mene mrtvoga, mrtva**
‘Wyrażenie oznaczające protest, stanowczą odmowę’
pol. Po moim trupie

MUHA

- **Kao muha bez glave [hodati, motati se, juriti itp.]**
'O podejmowanych przypadkowo działaniach, bezsensownym, nieprzemyślanym i nierozważnym postępowaniu'
pol. Jak bez głowy
- **Praviti od, iz muhe, buhe slona** → SLON

MUKA **Muku mučiti s kim, s čim**

'Bardzo się z kimś, z czymś męczyć'
pol. Znosić męki, katusze

N

NAČELO **U načelu, principu** → PRINCIP

NAGLASAK **Staviti / stavljati naglasak na što**

'Podkreślić coś, co jest szczególnie ważne, godne uwagi'
pol. Położyć / kłaść na coś nacisk

NAKOVANJ **Biti, naći se / nalaziti se između čekića i nakovnja** → ČEKIĆ

NAOČALE

- **Gledati kroz crne naočale (na) što**
'Być pesymistą, widzieć tylko złe strony czegoś, kogoś'
pol. Patrzyć przez czarne okulary
lub Patrzyć czarno na świat
- **Gledati kroz ružičaste naočale (na) što**
'Być optymistą, widzieć tylko dobre strony czegoś, kogoś'
pol. Patrzyć przez różowe okulary
lub Patrzyć różowo na świat

NAPRETEK Imati čega napretek

‘Mieć czegoś bardzo dużo, więcej niż potrzeba’

pol. Mieć *kogoś*, *czegoś* na pęczki

Polskiego frazeologizmu można używać także w odniesieniu do ludzi.

NAVIJEN Govoriti, pričati kao navijen

‘Mówić nieprzerwanie, dużo i szybko, nie dopuszczając innych do głosu’

pol. Gada, mówi jak najęty, nakręcony *ktoś*

NAVRAT-NANOS Navrat-nanos

‘Bardzo szybko, co tchu, w wielkim pośpiechu, nie zwracając uwagi na przeszkody i niebezpieczeństwo’

pol. Na łeb, na szyję

NEBO

- **Biti u, na devetom, sedmom nebu**

‘Czuć się szczęśliwym, bardzo się cieszyć’

pol. Być w siódmym niebie

- **Skinuti / skidati, poskidati zvijezde s neba komu → ZVIJEZDA**

NERV Ići na nerve, živce komu → ŽIVAC

NETRAGOM Netragom nestati

‘Zniknąć, nie zostawiając żadnych śladów, całkowicie’

pol. Zniknąć bez śladu

NIŠTICA Kretati, počinjati od nule, ništice → NULA

NOĆ Preko noći [postići što]

‘W bardzo krótkim czasie, szybko, nagle coś zrobić’
pol. W ciągu nocy

Polski odpowiednik nie jest związkiem frazeologicznym.

NOGA

- **Bacati, podmetati komu klipove pod noge**
‘Używać wszelkich sposobów, aby przeszkodzić komuś w realizacji jego zamierzeń’
pol. Rzucać, ciskać *komuś* kłody pod nogi
- **Boriti se, braniti se rukama i nogama**
‘Walczyć lub bronić się przy użyciu wszelkich dostępnych środków’
pol. Bronić się rękami i nogami

Polski frazeologizm występuje tylko w połączeniu z czasownikiem *bronić się*.

- **Izgubiti / gubiti tlo pod nogama**
‘Tracić pewność siebie, punkt oparcia, pewność jutra’
pol. *gram.* Ziemia, grunt usuwa się *komuś* spod nóg
- **Noge su se odsjekle komu**
‘Ktoś stracił władzę w nogach na skutek strachu’
pol. Nogi się pod *kimś* ugięły

Definicja polskiego frazeologizmu: ‘Ktoś chwilowo stracił władzę w nogach na skutek silnego stresu, emocji’.

- **Oboriti s nogu koga**
‘Stać się przyczyną czyjegoś zasłabnięcia, czyjejś choroby, utraty sił lub silnego wzburzenia, napięcia psychicznego’
pol. Zwalić, ściąć z nóg *kogoś*

- **Od, s malih, najmanjih nogu**

‘Od czasów dzieciństwa, od najmłodszych lat’

pol. Od dziecka
lub Od wczesnych lat

Polskie odpowiedniki nie są frazeologizmami.

- **Podmetnuti / podmetati nogu komu**

‘Zaszkodzić, przeszkadzać komuś w jego działaniach, unie-
możliwić mu działania’

pol. Podstawić / podstawiać *komuś* nogę

Znaczenie polskiego związku frazeologicznego jest po-
szerzone o opis sposobu działania: ‘Działając podstęp-
nie, intrygując’.

- **Podignuti / dići se, koga na noge**

‘Spowodować, powodować, że ktoś przechodzi ze stanu
spoczynku w stan aktywności, wymuszonego działania,
zwykle nagle’

pol. Postawić na (równe) nogi *kogoś*

Kontekst użycia polskiego frazeologizmu nie obejmuje
łączliwości z zaimkiem zwrotnym *siebie*.

- **Ustati / ustajati, dići se na lijevu nogu, lijevom nogom**

‘Być w złym humorze bez wyraźnego powodu’

pol. Wstać lewą nogą

- **Uzeti put pod noge** → PUT

- **Živjeti na velikoj, visokoj nozi**

‘Życ wystawnie, luksusowo’

pol. Życ na wysokiej stopie

NOKAT (Ni) koliko je crno pod noktom, ispod nokta → CRNO

NOS

- **Dignuti, dići / dizati nos (visoko)**
'Być zarozumiałym, dumnym, wynosić się ponad innych'
pol. Zadzierać nosa
- **Ne vidjeti ni prst, prsta pred nosom, okom** → PRST
- **Odnijeti, uzeti komu što pred nosom**
'Pozbawić kogoś czegoś, czego był już prawie pewien, na co liczył'
pol. Sprzątnąć coś, kogoś komuś sprzed, spod nosa

W języku polskim tego frazeologizmu można użyć w odniesieniu do osoby, tj. *sprzątnąć komuś kogoś sprzed nosa*.

- **Zabosti / zabadati, gurati, turiti / turati, zavući / zavlačiti (svoj) nos (u što)**
'Nadmiernie się czymś interesować, być wścibskim, ciekawskim; wtrącać się, mieszać się do tego, co nie powinno obchodzić'
pol. Wtykać, wsadzać, wścibiać, pchać nos w nie swoje, cudze sprawy

NOVAC

- **[Htjeti, željeti itp.] (i) ovce i novce** → OVCA
- **Imati para, novca kao blata** → PARA
- **Plivati, valjati se u novcu, parama** → PARA

NOŽ Staviti kome nož pod grlo

'Postawić kogoś w ciężkiej sytuacji, zmuszającej do powzięcia szybkiej, zwykle niekorzystnej dla siebie decyzji'
pol. *gram*. Mieć nóż na gardle

NULA Kretati, počinjati od nule, ništice

'Zaczynać coś, nie mając nic'
pol. Zaczynać, startować od zera

O

OBZIR

- **Ne dolazi u obzir (što)**
'Coś jest niemożliwe, nie może być zrobione, brane pod uwagę'
pol. Nie ma, nie może być mowy (o czymś)
lub Nie wchodzi w rachubę coś
- **Uzeti / uzimati u obzir što**
'Uwzględnić, uwzględniać coś w swoim rozumowaniu, postępowaniu, działaniu'
pol. Wziąć / brać coś pod uwagę

OKO

- **Bode u oči komu što**
'Ktoś, coś sprawia komuś przykrość, wywołuje zazdrość, niezadowolenie'
pol. Coś kłuje w oczy kogoś
- **Čuvati koga, što kao zjenicu oka (svoga)**
'Pilnować, strzec szczególnie gorliwie, troskliwie'
pol. Pilnować, strzec kogoś, czegoś jak oka w głowie, jak żrenicy oka

W języku chorwackim istnieje też frazeologizm: *Čuvati, držati koga, što kao kap vode na dlanu*, którego znaczenie jest zbliżone do ww.: 'Starannie pilnować, strzec czegoś, być wobec kogoś delikatnym i czułym'.

- **Držati, imati na oku koga**
'Obserwować kogoś, pilnować, nadzorować'
pol. Mieć kogoś na oku
- **Ne sklopiti oka, oči; (Ni) oka ne sklopiti**
'Nie zasnąć ani na chwilę; wcale nie spać'
pol. Nie zmrużyć oka

- **Ne vidjeti ni prst, prsta pred okom, nosom** → PRST
- **Ne vjerovati svojim očima**
‘Być bardzo zdumionym, wprost nie móc przyjąć, zrozumieć jakichś faktów’
pol. Nie wierzyć własnym oczom
- **Oči su iskočile komu**
‘Ktoś się czymś bardzo zdziwił; ktoś zachwyił się czymś ponad zwykłą miarę’
pol. Oczy wyszły *komuś* na wierzch
- **Otvoriti četvore oči**
‘Być czujnym, ostrożnym’
pol. Mieć oczy szeroko otwarte
- **Pogledati istini u oči, lice** → ISTINA
- **Sanjati otvorenih očiju**
‘Znajdować się w stanie półsnu, mieć złudne widzenia; marzyć’
pol. Śnić na jawie
- **U četiri oka**
‘Sam na sam, bez świadków, na osobności’
pol. W cztery oczy
- **U, za tren oka**
‘Błyskawicznie, natychmiast’
pol. W mgnieniu oka
- **Zamazati / mazati, premazati oči komu**
‘Stworzyć, stwarzać pozory czegoś, wprowadzić, wprowadzać kogoś w błąd, nie mówiąc mu prawdy, wmawiając mu coś’
pol. Zamydlić / mydlić *oczu komuś*
- **Zatvoriti / zatvarati oči pred čim**
‘Udawać, że się czegoś nie widzi, bagatelizować jakiś problem, lekceważyć’
pol. Zamykać oczy na *coś*

OMEGA Alfa i omega (*čega*) → ALFA

OSINJAK **Dirnuti / dirati, taknuti u osinjak**

‘Wywołać zamieszanie, poruszenie, konflikt’

pol. Wsadzić, wetknąć, włożyć kij w mrowisko

OVCA

- **Crna ovca**

‘Osoba przynosząca wstyd swojemu środowisku, swojej rodzinie’

pol. Czarna owca

- **[Htjeti, željeti itp.] (i) ovce i novce**

‘Chcieć mieć dwie rzeczy naraz’

pol. Chcieć mieć i rybki i akwarium

Polski frazeologizm jest modyfikacją innego związku frazeologicznego: *albo rybki, albo akwarium*, którego znaczenie jest następujące: ‘Trzeba się na coś zdecydować, nie można mieć dwóch rzeczy naraz, jedno z dwojga’.

P

PAD **Usponi i padovi** → USPON

PAMĆENJE **Usjeklo se, urezalo se u pamćenje, pamet (što)**

‘Coś zostało dobrze zapamiętane, nie może być zapomniane’

pol. Coś zapadło, zapada w pamięć

PAMET

- **Palo je, pada na pamet, um komu što**

‘Ktoś ma pomysł, pomyślał o czymś, zaczął się nad czymś zastanawiać, brać coś pod uwagę, rozważać; ktoś wziął coś pod uwagę, wkalkulował, postanowił’

pol. Przyszło, przyjdzie, przychodzi *coś komuś* do głowy

- Usjeklo se, urezalo se u pamćenje, pamet → PAMĆENJE
- Skrenuti, šenuti umom, pameću → UM

PAPIR Ostaje, ostalo je na papiru *što* lub Mrtvo slovo na papiru je *što*

‘Coś, o czym się pisało, mówiło, nie istnieje w rzeczywistości, nie zostało zrealizowane’

pol. Coś jest, pozostaje na papierze

PAPRIKA Crven kao paprika

‘O kimś czerwonym na twarzy ze złości, wściekłym’

pol. Czerwony ze złości

Polski odpowiednik nie jest związkiem frazeologicznym. Podobnie utarte jak chorwackie jest określenie *czerwony jak burak*, lecz nie implikuje poczerwienienia ze złości. Jego definicja brzmi: ‘Czerwony ze wstydu, zmęczenia, oburzenia itd.’

PARA

- **Biti bez prebijene pare; Nemati ni prebijene pare**
‘Nie mieć żadnych pieniędzy, być bez środków do życia’
pol. Nie mieć złamanego grosza
- **Imati para, novca kao blata**
‘Mieć bardzo dużo pieniędzy, być bardzo bogatym’
pol. Mieć pieniądze, forsy jak lodu
- **Plivati, valjati se u novcu, parama**
‘Mieć dużo pieniędzy’
pol. Spać, leżeć, siedzieć na pieniądzach, na forsie

Dokładne znaczenie polskiego frazeologizmu jest następujące: ‘Mieć dużo pieniędzy i nie lubić ich wydawać’.

PAS

- **Gladan kao pas**
'O kimś bardzo głodnym, wygłodniałym'
pol. Głodny jak pies, wilk
- **Vući se, hodati kao prebijen pas**
'Ledwo chodzić, poruszać się z trudem'
pol. Ledwo powłóczyć nogami

PČELA Marljiv, vrijedan, radin kao pčela, mrav, crv → MRAV

PEČEN

- **Biti kuhan i pečen s kime, gdje**
'Być z kimś nierozłącznym, bardzo często przebywać w danym towarzystwie'
pol. *gram*. Papużki nierozłączki

W języku polskim tylko w odniesieniu do dwóch osób.

- **Svježe pečen**
'O kimś, kto dopiero co objął nowe stanowisko, zajął się nowym zawodem itp.'
pol. Świeżo upieczony [student, lekarz, aktor, inżynier itp.]

PEKMEZ Jasno kao pekmez

- 'O czymś, co jest jasne, oczywiste'
pol. Jasne jak słońce (na niebie)
lub Jasne, oczywiste jak dwa razy dwa

PET Za pet je što

- 'O czymś świetnym, wspaniałym'
pol. Coś jest na piątkę

PETA

- **Ahilova peta**
'Słaba strona kogoś lub czegoś'
pol. Pięta Achilleśa
- **Od glave do pete** → GLAVA
- **Podbrusiti pete** lub **Dati petama vjetra**
'Uciec'
pol. Dać drapaką, nogę, dyla

PETAK Crni petak

'Dzień, w którym wydarzyło się coś złego, pechowy dzień'
pol. Czarny piątek

PITANJE U pitanju je što

1. 'Coś jest zagrożone, jest w niebezpieczeństwie'
pol. Coś wisi, zawisło na włosku
2. 'O coś chodzi'
pol. Rozchodzi się, idzie, chodzi o coś

Polski odpowiednik nie jest związkiem frazeologicznym.

PLESATI Plesati kako kome tko svira

'Być komuś ślepo posłusznym, postępować zawsze tak, jak ktoś sobie życzy'
pol. (Tak) tańczyć, jak komuś zagrają, jak ktoś komuś zagra

PLOD Urodilo je, urodit će plodom što

'O czymś, co zakończyło się sukcesem, dało efekty, zaowocowało'
pol. Wydać, przynieść owoce

POGLED

- **Baciti pogled na koga, na što**

‘Spojrzyć, popatrzeć na kogoś, na coś, zwłaszcza mimochodem, przelotnie; zerknąć’

pol. Rzucić okiem na *kogoś*, na *coś*

Chorwacki frazeologizm *baciti oko na koga, na što* ma następujące znaczenia: 1. ‘Zauważyć’; 2. ‘Chcieć coś dostać, chcieć zdobyć dziewczynę’.

- **Ljubav na prvi pogled**

‘Miłość, która przychodzi od razu, natychmiast po ujrzeniu kogoś lub czegoś’

pol. [Miłość, sympatia, uczucie itd.] od pierwszego wejrzenia

- **Na prvi pogled**

‘Na podstawie wstępnego wrażenia, bez bliższego oglądu’

pol. Na pierwszy rzut oka

POJAM Nemati (ni) pojma (o pojmu)

‘Nic o czymś nie wiedzieć, nie orientować się w czymś, nie znać się na czymś’

pol. Nie mieć (zielonego, bladego) pojęcia o *czymś*

POKLOPAC Biti, postati svakom loncu poklopac → LONAC

POLOVICA Bolja, ljepša polovica

‘Czyjaś żona’

pol. *Czyjaś* piękniejsza połowa

POPRIJEKO Uzduž i poprijeko → UZDUŽ

POSAO

- **Baciti se / bacati se na posao**

‘Rozpocząć, rozpoczynać wykonywanie swoich zadań, zacząć działać’

pol. Brać się, wziąć się do pracy
lub Rzucić się/rzucać się w wir pracy
lub Zakasać rękawy

Dokładne znaczenie polskich frazeologizmów jest następujące: *rzucić się w wir pracy* – ‘Zaczynać pracować dużo, intensywnie’; *zakasać rękawy* – ‘Z zapalem rozpocząć pracę’.

- **Imati posla preko glave** → GLAVA
- **Imati posla s kim, s čim**
 1. ‘Mieć nieprzyjemności z czyjeś strony, narazić się komuś, być zmuszonym rozprawić się z kimś’
pol. Mieć do czynienia z *kimś*
 2. ‘Mieć kontakt z czymś; zajmować się czymś’
pol. Mieć do czynienia z *czymś*
- **Imati preko glave čega** → GLAVA
- **Sizifov posao**
‘Praca nieprzynosząca żadnych rezultatów mimo wielkich wysiłków’
pol. Syzyfowa praca

POŠTO Pošto poto; Pošto-poto

‘Koniecznie, obowiązkowo, bez względu na wszystko’
pol. Za wszelką cenę

POVIJEST Ući u povijest

‘Zostać uwiecznionym, zapamiętanym; upamiętnić się, wslawić się’
pol. Przejść do historii

POVRŠINA Izbiti / izbijati, doći, isplivati na površinu

‘Dać znać o sobie, stać się jawnym’
pol. Coś wyszło, wypłynęło na wierzch

PRAG Čistiti ispred svoje kuće, svog praga → KUĆA

PRAVO

- **Biti u pravu**
'Mieć słuszność, postępować właściwie'
pol. *gram.* Mieć (świętą) rację
- **Dati / davati za pravo komu**
'Zgodzić się, zgadzać się z kimś, uznać jego rację'
pol. Przyznać / przyznawać rację *komuś*
- **Imati pravo**
'Mieć słuszność, postępować właściwie'
pol. Mieć (świętą) rację

PRIČA Lovačke priče

'Wymyślone i przejawskrawione historie'
pol. [Opowiadać, pleść, wygadywać] niestworzone rzeczy

Polski odpowiednik nie jest związkiem frazeologicznym.

PRIJE Prije ili kasnije

'Nie wiadomo dokładnie kiedy, ale na pewno; w końcu, kiedyś'
pol. Prędzej, wcześniej czy później

PRIJEĆI Prijeći (šutke) preko čega

'Zignorować coś, nie zajmować się czymś, zapomnieć o czymś'
pol. ≈ Przejść do porządku dziennego nad *czymś*

Definicja polskiego frazeologizmu: 'Zignorować coś, nie zajmować się czymś, nie przywiązywać wagi do czegoś'.

PRINCIP U principu, načelu

‘Właściwie, tak naprawdę, w istocie’

pol. W gruncie, w istocie rzeczy

PRST

- **Imati (u čemu) (svoje) prste**

‘Brać udział, zwykle niejawny, w jakiejś nieuczciwej sprawie’

pol. Maczać w *czymś* palce

- **Ne vidjeti ni prst, prsta pred nosom, okom**

1. ‘Nic nie widzieć ze względu na panującą zupełną ciemność’

pol. *gram.* Egipskie ciemności

lub *gram.* Ciemno choć oko wykol

2. ‘Mieć ciasne horyzonty myślowe, być ograniczonym’

pol. Nie widzieć dalej niż czubek, koniec własnego, swojego nosa; Widzieć tylko koniec własnego, swojego nosa

- **Pogledati / gledati, progledati kroz prste komu**

‘Być pobłażliwym, przesadnie tolerancyjnym’

pol. Patrzyć przez palce na *coś*

- **Smotati / motati, vrtjeti koga oko (malog) prsta**

‘Podporządkować kogoś swojej woli, uzależnić kogoś od siebie’

pol. Owinąć, okręcić (sobie) kogoś w koło, dookoła, naokoło, wokół (małego) palca

- **Za lizati prste**

‘Zwrot wyrażający zachwyty nad smacznym jedzeniem’

pol. Palce lizać

PRUT Drhtati, tresti se kao prut, šiba (na vodi)

‘Drzeć, trząść się z zimna’

pol. Trząść się jak osika, galareta

PTICA Noćna ptica

‘Osoba, która jest bardziej aktywna w nocy niż za dnia’

pol. Nocny marek

PUPAK Pupak svijeta

1. ‘Centrum, najważniejsze miejsce’

pol. ∅

2. ‘O kimś uważającym się za bardzo ważnego’

pol. Pępek świata

PUT

- **Ići, otići, krenuti svojim putem**

‘Żyć według własnych zasad, być niezależnym’

pol. Chodzić, chadzać własnymi, swoimi drogami

- **Ići, ukloniti se / uklanjati se, skloniti se / sklanjati se, maknuti se / micati se, bježati s puta komu**

1. ‘Odsunąć się, by umożliwić komuś przejście, nie przeszkadzać komuś’

pol. Zejść, schodzić, ustąpić / ustępować, usunąć się / usuwać się z drogi *komuś*

2. ‘Ustąpić komuś, nie sprzeciwiać mu się, ułatwić komuś osiągnięcie celu przez usunięcie się’

pol. Zejść, schodzić, ustąpić / ustępować, usunąć się / usuwać się z drogi *komuś*

- **Uzeti put pod noge**

‘Rozpocząć podróż, opuścić jakieś miejsce, udając się dokądś’

pol. Wyruszyć w drogę

Polski odpowiednik nie jest związkiem frazeologicznym. Istnieje jednak powiedzenie: *Komu w drogę, temu czas!*, będące odpowiednikiem chorwackiego: *Put pod noge!*

PUTAR Imati putra na glavi → GLAVA

PUŽ Spor kao puž

‘Bardzo wolny’

pol. Wolny jak ślimak, żółw

R

RAČUN

- **Na čiji račun**

‘O działaniu na czyjeś konto, zobowiązującym do zapłacenia za to’

pol. *gram*. Robić *coś* na *czyjś* rachunek, koszt

- **Pokvariti / kvariti račune komu**

‘Przeszkodzić, przeszkadzać komuś w wykonaniu jakiegoś zamiaru’

pol. Pokrzyżować *komuś* (*czyjeś*) szyki

- **Povesti / voditi računa o komu, čemu**

‘Pamiętać o czymś, o kimś; kierować się czymś przy podejmowaniu decyzji, rozpatrywaniu lub robieniu czegoś’

pol. Mieć *coś*, *kogoś* na uwadze, na względzie

RAK Crven kao rak

‘O człowieku: bardzo czerwony (na skórze)’

pol. Czerwony jak rak

Dokładna definicja polskiego frazeologizmu: ‘Czerwony ze wstydu’.

RAME Rame uz rame (s kim)

‘Razem, wspólnie, zgodnie, jeden przy drugim’

pol. ≈ [Iść, stać, walczyć itp.] z *kimś* ramię w ramię, ramię przy ramieniu

RANA **Staviti / stavljati sol na (živu) ranu komu** → SOL

RASPOLAGANJE **Biti, stajati na raspolaganju komu**

‘Stwarzać możliwość posłużenia się czymś, kimś’

pol. Być do *czyjejs* dyspozycji

RAVNO **Ravno je sve do mora komu** → MORE

RAZLOG **Ne bez razloga; S razlogom**

‘Mając jakiś powód, cel’

pol. Nie bez kozery, powodu, przyczyny

RED

- **Došao je, dolazi red na koga, što; Red je na koga, što**

‘Jest ku czemuś okazja; czas jest na coś, kogoś’

pol. Przyszła, wypadła, przypadła, jest kolej na *coś*, *kogoś*

- **Reda radi**

‘Bez przyczyny, bez celu, bez powodu’

pol. Ot tak sobie
lub Tak tylko (sobie)

- **U redu je, nije što**

‘Coś jest lub nie jest jak trzeba, jak powinno być, dobrze, właściwie’

pol. W porządku jest, nie jest *coś*

REDAK **Pročitati / čitati između redaka, redova**

‘Domyślić, domyślać się tego, co nie jest napisane lub nie zostało powiedziane wprost’

pol. Wyczytać / czytać *coś* między wierszami

REŠETKA Iza rešetaka [biti, dospjeti itd.]

‘Być w więzieniu, w areszcie’

pol. Za kratkami [być, znaleźć się]

RIBA

- **[Osjećati se, biti itd.] kao riba na suhom**

‘Źle się czuć w jakimś środowisku’

pol. ∅

- **[Osjećati se, biti, snalaziti se itd.] kao riba u vodi**

‘Znajdować się w odpowiednim dla siebie środowisku, być w swoim żywiole’

pol. Czuć się jak ryba w wodzie

- **Zdrav kao riba**

‘O kimś bardzo zdrowym’

pol. Zdrow, zdrowy jak ryba

RIJEČ

- **Bez riječi**

‘Nic nie mówiąc, w milczeniu’

pol. Bez słowa

- **Biti od riječi**

‘Być słownym’

pol. ∅

- **Časna, poštena riječ(!)**

‘Taka jest prawda, ręczę własną godnością’

pol. (Daję) słowo honoru(!)

- **Doći / dolaziti do riječi**

‘Uzyskać możliwość wypowiedzenia się; zabrać głos, przemówić’

pol. Dojść/dochodzić do słowa

- **Drugim riječima**
'Inaczej mówiąc'
pol. Innymi słowy
- **Držati koga za riječ**
'Oczekiwać, domagać się od kogoś spełnienia obietnic'
pol. Trzymać za słowo *kogoś*
- **Imati posljednju, zadnju riječ**
'Zakończyć rozmowę z korzyścią dla siebie, przesądzić o czymś'
pol. *gram*. Ostatnie słowo należało, należy do *kogoś*
- **Jednom riječju, riječi**
'Krótko mówiąc; z tego, co poprzednio powiedziano, wynika, że...'
pol. Jednym słowem
- **Održati / držati (zadanu) riječ**
'Dotrzymać obietnicy, przyrzeczenia; spełnić złożone wcześniej deklaracje'
pol. Dotrzymać (danego) słowa
- **Ostati / ostajati bez riječi, teksta**
'Nie móc znaleźć słów, nic nie powiedzieć'
pol. Nie mieć słów (na *coś*)
- **Povjerovati / vjerovati na riječ komu**
'Uwierzyć, wierzyć, że ktoś mówi prawdę, mimo że nie ma się na to dowodów'
pol. Uwierzyć / wierzyć na słowo (*komuś*)
- **Škrt na riječima**
'O kimś małomównym'
pol. Oszczędny w słowach

ROĐEN **Biti (kao) rođen za što**
'Mieć talent w jakiejś dziedzinie'

pol. Mieć smykałkę, rękę do czegoś
lub Być do czegoś stworzonym

ROMAN Moći napisati roman, knjigu o čemu

‘Móc dużo powiedzieć na jakiś temat’

pol. Móc napisać książkę na temat *czegoś*, o *czymś*

Polski frazeologizm najczęściej występuje w trybie przypuszczającym.

RUKA

- **Biti, postati desna ruka čija, komu**

‘Być osobą, bez której ktoś nie może się obejść; główny pomocnik, zastępca’

pol. *gram*. (*Czyjaś*) prawa ręka

- **Boriti se, braniti se rukama i nogama** → NOGA

- **Dati ruku u vatrau da**

‘Ręczyć za coś’

pol. Dać sobie rękę uciąć (za *coś*, że...)

W obu językach frazeologizm ten występuje w trybie przypuszczającym.

- **Dignuti / dizati ruke (od koga, od čega)**

‘Przestać się kimś lub czymś przejmować, zrezygnować z kogoś, czegoś, zaniechać czegoś’

pol. Dać sobie z *czymś*, z *kimś* spokój

- **Ići (ruku) pod ruku (s kim, s čim)**

‘Być ściśle powiązany, dobrze do siebie pasować’

pol. ∅

- **Ide od ruke komu što**

‘Coś się komuś udaje, ktoś nie ma z czymś problemów’

pol. Idzie *coś komuś* jak po maśle, z płatką

- **Imati dvije lijeve ruke**
'Być niezdarnym, leniwym w pracy, nie umieć pracować,
nie kwapić się do pracy'
pol. Mieć dwie lewe ręce
- **Na dohvatu, dohvat ruke** → DOHVAT
- **Na svoju ruku**
'Samodzielnie, z własnej inicjatywy, zgodnie z własną wolą'
pol. Na własną rękę

Definicja polskiego frazeologizmu: 'Samodzielnie, na własną odpowiedzialność'.

- **Ostati / ostajati, otići praznih ruku**
'Wrócić, odejść skądś, nic nie uzyskawszy'
pol. Wrócić, odejść itp. *skądś* z gołymi, pustymi, próżnymi rękami
- **Pasti u ruke, šake komu**
'Zostać schwytanym, ujętym przez kogo'
pol. Wpaść w *czyjeś* ręce
- **Ruke k sebi!**
'Nie dotykaj, nie ruszaj, trzymaj się z dala'
pol. Ręce przy sobie!
- **Ruku na srce lub Brat bratu**
'Szczerze, otwarcie'
pol. Z ręką na sercu
- **U najmanju ruku**
'W razie, w wypadku pomyślniejszym od wszystkich możliwych w danej, zwykle niekorzystnej, sytuacji'
pol. W najlepszym razie

RUKAV **Ostati / ostajati kratkih rukava**

‘Zostać z niczym’

pol. ≈ Być wystawionym do wiatru

RUKAVICA **U rukavicama [postupati itd.]**

‘Ostrożnie, dyplomatycznie’

pol. W białych rękawiczkach

RUPA **Zadnja, deveta rupa na svirali**

1. ‘Człowiek, który nie jest doceniany przez otoczenie’

pol. ∅

2. ‘Mało ważna część całości’

pol. Potrzebny jak psu piąta noga

S

SALIVEN **Stoji, pristaje kao saliveno**

‘W sam raz; o obuwiu i ubraniach, które idealnie pasują’

pol. Pasuje jak ulał

SAN

- **Imati tvrd, dubok, težak san**

‘Móc głęboko spać’

pol. Mieć twardy, głęboki, mocny sen

- **Pusti snovi**

‘O czymś, czego nie można osiągnąć, co nie daje się zrealizować’

pol. Marzenie ściętej głowy

SAT

- **Točan kao švicarski sat**
'O człowieku karnym, zdyscyplinowanym, dokładnym, punktualnym'
pol. Punktualny, dokładny jak szwajcarski zegarek
- **Znati, vidjeti (odmah) koliko je sati**
'Dobrze się orientować w jakiejś sytuacji'
pol. Wiedzieć, co jest grane

SAVJEST Grižnja savjesti [imati, osjećati itd.] → GRIŽNJA

SEBE

- **Dati / davati sve od sebe** → SVE
- **Doći / dolaziti (k) sebi**
'Uspokoić się po gwałtownych przeżyciach, odzyskać przytomność umysłu'
pol. Dojść / dochodzić do siebie
- **Pun sebe**
'O kimś zadufanym, zarozumiałym, próżnym'
pol. ≈ Wielki pan

Definicja polskiego frazeologizmu: 'Męczyzna okazujący swoją wyższość'.

- **Sam po sebi**
'Wyrażenie oznaczające, że przypisujemy danemu obiektowi jakieś cechy niezależnie od relacji, w które wchodzi on z innymi obiektami'
pol. Sam w sobie

SELO Španska sela

- 'O czymś zupełnie dla kogoś nieznanym lub niezrozumiałym'
pol. Czarna magia

SIJENO Tražiti iglu u plastu, stogu sijena → IGLA

SILA Nije turska sila

‘Nie ma pośpiechu, to nic pilnego’

pol. Nie pali się

SKUP Skupo platiti što

‘Znosić skutki czegoś, cierpieć; zdobyć coś kosztem dużych wyrzeczeń’

pol. Zapłacić słońą, wysoką cenę, słońo zapłacić za coś

SLAMKA Slamka spasa

‘Coś, co może uratować, lub ktoś, kto może pomóc w trudnej sytuacji’

pol. Ostatnia, jedyna deska ratunku

SLIKA Lijep kao slika

‘O kimś bardzo ładnym, pełnym uroku’

pol. Ładny, piękny, śliczny jak obrazek, jak z obrazka

SLOV Praviti od, iz muhe, buhe slona

‘Wyołbrzymiać coś, robić z czegoś mało ważnego rzecz wielkiej wagi; przesadzać’

pol. Robić z igły widły

SLOVO Mrtvo slovo (na papiru)

‘O czymś, co zostało zapisane, lecz nie istnieje w rzeczywistości, nie zostało zrealizowane’

pol. Coś jest, pozostaje tylko na papierze

SLUČAJ

- **U svakom slučaju**

‘Wyrażenie używane w podsumowaniu jakiejś rozmowy lub wypowiedzi, wskazujące na to, co pozostaje faktem niezależnie od rozważanych okoliczności’

pol. Tak czy owak, siak

- **Za svaki slučaj**

‘Gdyby zaszła taka potrzeba’

pol. Na wszelki wypadek

SMIJEH

- **Prasnuti, udariti u smijeh**

‘Roześmiać się’

pol. Wybuchnąć śmiechem

- **Pucati, umirati, crkavati, valjati se od smijeha**

‘Śmiać się do rozpuku, serdecznie’

pol. Boki zrywać, pękać, pokładać się ze śmiechu

SMISAO (To) nema smisla

‘O czymś bezsensownym, niedorzecznym’

pol. Nie ma sensu coś

SMRDJETI Niti smrdi niti miriše

‘Jakaś osoba lub rzecz, sprawa jest komuś całkowicie obojętna, nic kogoś nie obchodzi’

pol. Ni ziębi ni parzy, grzeje

SNAGA Biti u punoj snazi

‘Być dorosłym, dojrzałym, w pełni sił życiowych’

pol. Być w sile wieku

SNIJEG Bijel kao snijeg

‘Zupełnie biały’

pol. Biały jak śnieg

SOL Staviti / stavljati sol na (živu) ranu komu

‘Torturować kogoś smutnymi wspomnieniami, przypominać o ciężkiej i bolesnej przeszłości’

pol. Sypać (*komuś*) sól na rany

SPAS Slamka spasa → SLAMKA

SPOMEN Nije vrijedan spomena, govora → GOVOR

SRCE

• **Dirnuti / dirati, taknuti koga u srce**

‘Wzruszyć kogoś (czymś), zyskać czyjąś sympatię, przychylność, życzliwość’

pol. Ująć *kogoś* za serce (*czymś*)

• **Imati zečje srce**

‘Mieć tchórzliwe usposobienie, być strachliwym’

pol. *gram*. Zajęcze serce

Polski frazeologizm występuje bez czasownika i oznacza: ‘Tchórzliwe usposobienie’.

• **Koliko, što (god) ti srce, duša želi, zaželi, hoće** → DUŠA

• **Nositi u srcu koga, što**

‘Pamiętać o kimś, o czymś, żywić uczucia wobec kogoś, czegoś’

pol. Nosić w sercu *kogoś, coś*

• **Od (svega) srca**

‘Szczerze, serdecznie’

pol. Z całego serca; Całym sercem

- **Osvojiti / osvajati čije srce**
‘Pozyskać czyjąś sympatię, miłość’
pol. Zdobyć *czyjeś* serce
- **Otvoriti / otvarati (svoje) srce komu, čemu**
‘Wyjawić komuś swoje najskrytsze myśli, uczucia, zwierzyć się komuś’
pol. Otworzyć dla *kogoś*, *czegoś* swoje serce
- **Pao je komu kamen sa srca, s duše, s vrata** → KAMEN
- **Pustiti / puštati srcu na volju**
‘Poddać się uczuciom, kierować się uczuciami’
pol. Pójść, iść za głosem serca,
lub Kierować się, być wiedzionym, pójść, iść za pory-
wem serca
- **Ruku na srce** → RUKA
- **Slomiti srce komu**
‘Zawieść kogoś w uczuciach, unieszczęśliwić, zasmucić kogoś’
pol. Złamać / łamać *komuś* serce
- **Srce je sišlo u pete komu**
‘Ktoś się bardzo wystraszył, przeżywa uczucie grozy’
pol. Serce *komuś* stanęło w gardle, podchodzi, skoczyło
komuś do gardła
- **Srce se para, kida, cijepa, puca komu**
‘Ktoś doznaje uczucia wielkiego smutku, żalu itp.’
pol. Serce się (*komuś*) kraje, ściska, pęka, krwawi
- **Svim srcem, dušom** → DUŠA
- **Teška srca**
‘Niechętnie, z żalem’
pol. ∅

Definicja podobnie brzmiącego polskiego frazeologizmu z *ciężkim sercem*: 'Ze smutkiem, z żalem'.

- **U dubini duše, srca**
'W myśli, skrycie'
pol. W głębi duszy, ducha, serca
- **Uzeti / uzimati što k srcu**
'Odnieść coś do siebie, identyfikować się z czymś'
pol. Wziąć / brać do siebie *coś*
- **Veliko srce**
'O dobrym człowieku, otwartym na innych'
pol. Człowiek o wielkim sercu

SREĆA

- **Kolo sreće**
'Los, zmienność losu, zmienny bieg wydarzeń'
pol. Koło fortuny
- **Sreća se nasmiješila komu**
'Różne sprawy, wydarzenia układają się szczęśliwie dla kogoś, komuś się powodzi'
pol. Szczęście uśmiechnęło się, los uśmiechnął się do *kogoś*
- **Sreća u nesreći**
'Szczęśliwy przypadek, który sprawił, że nieszczęście nie było tak groźne, jak się wydawało'
pol. Szczęście w nieszczęściu
- **Treća sreća lub Bez treće nema sreće**
'Coś, co nie udało się dwa razy, może się powieść za trzecim razem – należy więc spróbować jeszcze raz'
pol. Do trzech razy sztuka

STANJE U drugom, blagoslovljenom stanju

‘W ciąży’

pol. W odmiennym, błogosławionym stanie

STO Sto posto

‘Całkowicie, zupełnie, na pewno’

pol. Na sto procent

STRAH Utjerati / tjerati, uliti strah u kosti *komu*

‘Wystraszyć, przerazić kogoś’

pol. Napędzić *komuś* stracha, strachu

STRANA

- **Na sve strane**

‘Wszędzie dookoła, tu i tam’

pol. Na prawo i (na) lewo

- **Šalu na stranu** → ŠALA

STRPLJEN Strpljen-spašen

‘Działania podejmowane w pośpiechu i bez namysłu zwykle okazują się niekorzystne’

pol. *przyst.* Co nagle to po diable

STRUJA Plivati, ići protiv struje

‘Przeciwstawiać się panującym zwyczajom, poglądom itp., opierać się czemuś’

pol. Iść pod prąd

STUP

- **Glup kao stup**

‘Bardzo głupi’

pol. Głupi jak but

- **Stajati kao kip, stup** → KIP

STVAR

- **Kako stvari stoje**

‘Jak sprawa wygląda, jaki jest stan rzeczy’

pol. Jak się sprawy mają
lub Jak rzeczy stoją [wiedzieć, widzieć]

- **Na stvari je što**

‘Istnieje ukryty powód takiego a nie innego obrotu sprawy’

pol. Coś jest na rzeczy

- **Nazvati / nazivati stvari njihovim, pravim imenom, imenima**

‘Mówić o czymś wprost, bez ogródek’

pol. Nazwać rzecz, rzeczy po imieniu

- **(To je) gotova, svršena stvar**

‘Sprawa jest już zamknięta, zakończona’

pol. Zamknięty temat; Koniec tematu

Polski odpowiednik nie jest związkiem frazeologicznym.

- **To nije moja stvar**

‘To mnie nie dotyczy’

pol. To nie *moja* sprawa

STVOREN **Biti kao stvoren za koga, što**

1. ‘Idealnie się do czegoś nadawać’

pol. Być stworzonym do *czegoś*

2. ‘Być komuś przeznaczonym’

pol. Być stworzonym dla siebie
lub *Ktoś* jest stworzony dla *kogoś*

SUNCE

- **Čekati koga, što kao ozebao sunce**
'Czekać na kogoś, na coś z utęsknieniem, z wielką niecierpliwością, usilnie czegoś pragnąć'
pol. Czekać na *coś* jak na zbawienie; Wyglądać *kogoś* jak zbawienia
- **Iznijeti istinu na sunce** → ISTINA

SUPERLATIV Govoriti u superlativima o komu, čemu

'Wyrażać się na czyjś temat słowami najwyższego uznania'
pol. Mówić, wyrażać się, pisać o *kimś*, o *czymś* w superlatywach

SUTRA

- **Malo sutra, malo morgen**
'Nigdy, w żadnym wypadku'
pol. Na święty nigdy
- **Od jutra do sutra** → JUTRO

SUZA Nasmijati / smijati se do suza

'Bardzo się śmiać, serdecznie, spontanicznie, żywiołowo'
pol. Śmiać się, zaśmiewać się do łez

SVE

- **Dati / davati sve od sebe**
'Włożyć, wkładać w jakąś czynność maksymalny wysiłek'
pol. Dać / dawać z siebie wszystko
- **Ići, zaigrati na sve ili ništa**
'Rzykować, postawić wszystko na jedną kartę'
pol. ≈ Iść, pójść na całość

Definicja polskiego frazeologizmu: 'Zaangażować się w coś zupełnie, bez reszty, nie myśląc o konsekwencjach'.

- **Sve u svemu**
'Ostatecznie podsumowując'
pol. Koniec końców

SVETAC Pravit se svetac, svecem, svetica

- 'Stawiać samego siebie w dobrym świetle, chwalić się zale-
tami, których się nie posiada'
pol. Udawać anioła, aniołka

SVIJEST Biti pri svijesti

- 'Być świadomym sytuacji'
pol. Być przy zdrowych zmysłach

SVIJET

- **Bijeli svijet**
'Nieznane lądy, odległe krainy'
pol. Daleki świat
- **Doći na svijet**
'Urodzić się'
pol. Przyjść na świat
- **Napustiti ovaj svijet**
'Umrzeć'
pol. Odejść z tego świata
- **Pupak svijeta** → PUPAK
- **Vidjeti, proći svijeta**
'Mieć doświadczenie życiowe, wiele przeżyć'
pol. Niejedno widzieć

SVIRALA Zadnja, deveta rupa na svirali → RUPA

SVJETLO Svjetlo na kraju tunela → TUNEL

SVJETLOST Brzinom svjetlosti → BRZINA

SVOJ

- **Biti svoj**
'Być wolnym, niezależnym, samodzielny'
pol. Być panem (samego) siebie
- **Biti svoj na svome, na svomu**
'Czuć się wolnym na własnej ziemi, we własnym domu'
pol. Być u siebie
- **Dobiti svoje**
'Zostać ukaranym, ponieść konsekwencje swojego postępowania'
pol. Dostać za swoje

Š

ŠAKA Puna šaka brade

- 'Świetnie, wspaniale, bardzo dobrze'
pol. Lepiej być nie może

ŠALA

- **Kao od šale**
'Bez problemów, z łatwością'
pol. Jakby od niechcenia
lub Z palcem w oku
- **Šalu na stranu**
'Powiedzenie oznaczające, że czas skończyć z żartami, należy zająć się czymś poważnie'
pol. Żarty na bok

ŠTAMPA Žuta štampa; Žuti tisak → TISAK

ŠTAP

- **Odnijeti / nositi gaće na štapu**
'Zubožeć, stać się nędzarzem'
pol. Pójść z torbami
- **Pasti, doći na prosjački štap**
'Stać się, stawać się nędzarzem, żebrakiem, zostać bez środków do życia'
pol. Zejść, schodzić na dziady

ŠTOS

- **Prodavati štosove, štoseve, fore**
'Mówić nieprawdę; kłamać; także: wmawiać coś komuś'
pol. Wcisnąć ciemnotę, kit
- **U tome je vic, štos** → VIC

T

TEKST Ostati / ostajati bez teksta, riječi → RIJEČ

TELE Buljiti kao tele u šarena, nova vrata

'Patrzyć na kogoś, na coś bezmyślnie, tępo'

pol. Patrzyć, gapić się jak cielę, wół na malowane wrota

TEMELJ Položiti / polagati, udariti / udarati, postaviti / postavljati temelj, temelje čemu

'Być założycielem czegoś, zbudować, powołać do życia'

pol. Położyć fundamenty pod coś

TEPIH Gurnuti / gurati pod tepih što

‘Nie ujawniać czegoś, trzymać coś w tajemnicy, ukrywać’

pol. Zamieść / zamiatać *coś* pod dywan

TIJELO Dušom i tijelom → DUŠA

TIP-TOP Tip-top

‘Równo, prosto, jak należy, idealnie, wedle ustalonego porządku’

pol. Pod sznurek

TISAK Žuti tisak; Žuta štampa

‘Prasa o charakterze skandaliczno-obyczajowym’

pol. Żółta prasa

TIŠINA Grobna, mrtva tišina

‘Absolutna, zupełna cisza’

pol. Grobowa, martwa cisza

TLAK Dignuti / dizati tlak komu

‘Zdenerwować kogoś, zirytować’

pol. Podnieść ciśnienie *komuś*

TLO Izgubiti / gubiti tlo pod nogama → NOGA

TOČKA I točka (!)

‘I tyle, i to wszystko, sprawa skończona, nic z tego’

pol. Koniec kropka

lub I basta

TORBA Nositi glavu u torbi → GLAVA

TRAG (Nema) ni traga (ni glasa) komu, čemu

‘Nie ma żadnych wiadomości (o kimś, o czymś); kogoś, czegoś nie ma, nie można odnaleźć’

pol. Ani widu ani słyhu (o *czymś*, o *kimś*)

TRNCI Podilaze, prolaze trnci, žmarci koga

‘Ktoś odczuł, czuje nagły strach’

pol. *Kogoś ciarki, dreszcze przeszły, przechodzą; Ciarki, mrówki chodzą komuś po plecach*

TU Što je tu je

‘Tak już jest, trzeba się z tym pogodzić’

pol. Jest jak jest

TUNEL Svjetlo na kraju tunela

‘O skomplikowanej sytuacji, w której pojawia się nadzieja na polepszenie czegoś, na pozytywne rozwiązanie’

pol. (Widać) światełko w tunelu

TURČIN Pušiti kao Turčin

‘Palić bardzo dużo tytoniu’

pol. Palić, kopcić jak komin, jak smok

U

UDARAC

- **Jednim udarcem**

‘Od razu, nie stopniowo’

pol. (Za) jednym zamachem

- **Jednim udarcem ubiti dvije muhe**

‘Załatwić coś przy okazji załatwienia jakiejś innej sprawy, jednocześnie z czymś’

pol. Upiec dwie pieczenie przy, na jednym ogniu

- **Niski udarac**

‘Posunięcie niezgodne z przyjętymi normami etycznymi, postępek nieszlachetny, nieetyczny’

pol. Cios, uderzenie, chwyt poniżej pasa

UGODNO **Spojiti / spajati ugodno s korisnim**

‘Drogą przyjemności osiągnąć korzystny rezultat’

pol. Połączyć / łączyć przyjemne z pożytecznym

UHO

- **Iz tvojih usta u Božje uši** → USTA

- **Naćuliti / ćuliti, napeti / napinjati uši**

‘Słuchać czegoś z zainteresowaniem’

pol. Nadstawić, nastawić ucha, uszu

W języku polskim używana jest tylko forma frazeologizmu z czasownikiem dokonany, którego znaczenie jest następujące: ‘Zacząć czegoś słuchać z zainteresowaniem’.

- **Pretvoriti se (sav) u uho**

‘Słuchać bardzo uważnie, z zainteresowaniem, w skupieniu’

pol. Zamienić / zamieniać się w słuch

- **Zaljubiti se do, preko ušiju**

‘Bardzo się zakochać’

pol. Zakochać się po uszy

ULOGA **Odigrati / igrati velik, važnu, ključnu ulogu**

‘Mieć duże znaczenie dla czegoś, mieć ważny wpływ na coś’

pol. Odegrać / grać ważną, kluczową rolę

ULJE **Doliti / dolijevati ulje, ulja na vatru** → VATRA

UM

- **Skrenuti, šenuti umom, pameću**
 1. 'Zachorować psychicznie, zwariować, dostać pomieszania zmysłów'
pol. *Ktoś* postradał, stracił / traci rozum, zmysły; *gram.*
Odjęło rozum *komuś*
 2. 'Postąpić nierozsądnie, zachować się irracjonalnie'
pol. *Ktoś* postradał, stracił / traci rozum, zmysły; *gram.*
Odjęło rozum *komuś*
- **Smetnuti s uma koga, što**
'Zapomnieć o czymś, o kimś'
pol. *gram.* Wypadło, wyleciało z głowy *coś komuś*

USPON Usponi i padovi

'Zmienne losy'

pol. Wzloty i upadki

USTA Iz tvojih usta u Božje uši

'Oby tak się stało, niech będzie'

pol. Daj (Panie) Boże

UZDUŽ Uzduž i poprijeko

'We wszystkich kierunkach, wszędzie, dokładnie, całkowicie'

pol. Wzdłuż i wszerz

V

VATRA

- **Baciti, gurnuti, poslati u vatru koga**
'Dać komuś najtrudniejsze, najbardziej niebezpieczne i odpowiedzialne zadanie'
pol. ≈ Rzucić, puścić *kogoś* na głęboką wodę

Dokładna definicja polskiego frazeologizmu: ‘Sprawić, że ktoś znalazł się w sytuacji, w której może liczyć tylko na własne siły, wystawić kogoś na próbę’.

- **[Biti spreman, skočiti] u vatru i u vodu za koga**
‘Być gotowym do największych poświęceń dla kogoś’
pol. Skoczyć za *kimś* w ogień

W obu językach frazeologizm ten występuje w trybie przypuszczającym.

- **Dati ruku u vatru da** → RUKA
- **Doliti / dolijevati ulje, ulja na vatru**
‘Podsycić czyjś gniew, podjudzić; jeszcze bardziej zwiększyć natężenie jakiegoś konfliktu’
pol. Dolać / dolewać oliwy do ognia
- **Igrati, poigravati se s vatrom**
‘Narażać się na niebezpieczeństwo, zachowywać się w sposób grożący złymi następstwami’
pol. Igrać z ogniem

VEZA Nema veze

‘Nieważne, zapomnijmy o tym, nic się nie stało’
pol. Nic nie szkodzi

VIC U tome je vic, štos

‘I o to chodzi, tu się skrywa istota sprawy’
pol. Tu jest pies pogrzebany

VID Izgubiti / gubiti iz vida koga što

‘Zapomnieć o czymś, przestać coś uważać za ważne’
pol. Stracić / tracić, zgubić / gubić *coś* z oczu

Polski związek frazeologiczny w odniesieniu do osoby (*stracić, zgubić kogoś z oczu*) oznacza tylko: ‘Przestać kogoś widzieć’.

VIDJELO Izašlo je, izaći će, izlazi na vidjelo što

‘Coś zostało ujawnione, coś się wydało’

pol. Wyjść na jaw

VIJEK Zlatni vijek, doba (čega)

‘Okres pomyślności, świetności, szczęścia’

pol. Złoty wiek, okres, czasy (czegoś)

VJETAR

- **Dati petama vjetra** → PETA

- **Okretati se kako vjetar puše**

‘Być zmiennym w swoich przekonaniach, niestałym, chwiejnym; uzależniać je od sytuacji i okoliczności, łatwo ulegając wpływom’

pol. Kręcić się, jak wiatr zawieje

- **Trčati kao vjetar**

‘Biec, biegać bardzo szybko’

pol. Pędzić jak wiatr, z wiatrem w zawody

- **Trošiti u vjetar**

‘Wydawać pieniądze niepotrzebnie, zbytnio nimi szafować, być rozrzutnym’

pol. Wyrzucić / wyrzucać pieniądze w błoto, za okno

VODA

- **(Biti spreman, skočiti) u vatru i u vodu za koga** → VATRA

- **Čuvati kao kap vode na dlanu**

‘Starannie pilnować, strzec czegoś, być wobec kogoś delikatnym i czułym’

pol. ≈ Strzec jak oka w głowie

Dokładne znaczenie polskiego frazeologizmu jest następujące: ‘Pilnować, strzec kogoś, czegoś szczególnie troskliwie’.

- **Kao riba u vodi** → RIBA

- **Luk i voda**

‘Coś bezwartościowego’

pol. Byle co

- **Ne drži vodu što**

‘O wypowiedziach, teoriach, zjawiskach: coś nie wiąże się w sposób sensowny, logiczny w jednolitą i spójną całość’

pol. Trzymać się, nie trzymać się kupy

Polski frazeologizm nie zawsze występuje w wersji zaprzeczonej, jak chorwacki. Ma on też inne, dodatkowe znaczenia: 1. ‘O przedmiotach, które nie trzymają się kupy: rozlatują się, nie stanowią zwartej całości’; 2. ‘O ludziach i zwierzętach, które trzymają się kupy: trzymają się razem, stanowią solidną gromadę’.

- **Otkriti toplu vodu, Ameriku** → AMERIKA

- **Palo je, pada u vodu što**

‘Przepadło coś, pozostało niespełnione’

pol. Pójść, iść w diabły

- **Prevesti žedna preko vode**

‘Traktować, potraktować kogoś niepoważnie, nieuczciwie, kpić, zakpić z kogoś’

pol. Zrobić/robić *kogoś* w balona, w jajo, w trąbę

VOLJA

- **Biti dobre volje**

1. ‘Mieć dobre samopoczucie’

pol. Być w dobrym humorze

Polski odpowiednik nie jest związkiem frazeologicznym.

2. 'Być podpitym, pod wpływem alkoholu'

pol. Być na rauszu

- **Biti po volji komu, čemu**

'Spodobać się, odpowiadać komuś, czemuś'

pol. Coś jest na rękę *komuś*

- **Drage volje**

'Chętnie, z przyjemnością, ochoczo'

pol. Z (miłą, największą) chęcią

W języku polskim używany jest najczęściej przy wyrażaniu swojego nastawienia, tj. w zdaniach z czasownikiem w pierwszej osobie liczby pojedynczej i mnogiej.

VRAG

- **[Ići, otići /odlaziti, odletjeti] k vragu, do vraga**

'Przepaść, zniknąć na zawsze'

pol. Wynieść / wynosić się w diabły, do diabła, do stu diabłów

- **Izazvati / izazivati vraga**

'Sprowokować, prowokować nieszczęścia'

pol. Wywołać / wywoływać wilka z lasu

- **Ne da komu vrag mira**

'Kogoś dręczą różne myśli, cały czas zaprzatają mu uwagę'

pol. Coś nie daje *komuś* spokoju

- **Vrag je odnio što**

'Coś zginęło, przepadło, zostało zniszczone'

pol. Diabli wzięli *coś*

- **Vrag te odnio!**

'Okrzyk wyrażający złość, gniew, zniecierpliwienie'

pol. *gram*. Niech *coś, kogoś* (wszyscy) diabli [porwą, wezmą itp.]!

- **Vrag ne spava**

‘Powiedzenie oznaczające, że człowieka zawsze może spotkać coś złego’

pol. Licho, diabeł, wróg, zło nie śpi

VRANA Bijela vrana

‘Osobliwość, rzadkość, unikat, głównie w odniesieniu do rzadkich, cennych książek’

pol. Białe kruk

VRATA

- **Buljiti kao tele u šarena, nova vrata** → TELE

- **Otvoriti vrata komu, čemu**

‘Ułatwić dostęp do czegoś, realizację czegoś, umożliwić coś, pomóc w osiągnięciu czegoś’

pol. Otworzyć, utorować *komuś* drogę do *czegoś*

- **Poljubiti vrata**

‘Zastać zamknięte drzwi, odejść z niczym’

pol. Pocałować klamkę

VREĆA

- **Kupiti / kupovati mačka, mačku u vreći** → MAČAK

- **Strpati / trpati u isti koš, istu vreću koga, što** → KOŠ

VRIJEME

- **Krajnje je vrijeme, čas**

‘Trzeba się pospieszyć, to już ostatnia chwila, by coś zrobić’

pol. Najwyższa pora

- **Na vrijeme**

‘Punktualnie’

pol. Na czas

- **Od vremena do vremena, na vrijeme; S vremena na vrijeme**
‘Co jakiś czas, okazjonalnie’
pol. Od czasu do czasu
- **Vrijeme leti**
‘Czas upływa szybciej niż byśmy chcieli’
pol. Czas pędzi, ucieka

VUK

- **Gladan kao vuk**
‘Bardzo głodny’
pol. Głodny jak wilk
- **Morski vuk**
‘O doświadczonym marynarzu’
pol. Wilk morski

Z

ZABORAV **Pasti / padati u zaborav**

‘Zostać zapomnianym’

pol. Popaść, odejść w zapomnienie

ZAGREB **Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba** → MARTIN

ZDRAV **Živ i zdrav** → ŽIV

ZEC **U tom grmu leži zec** → GRM

ZEMLJA

- **Propasti u zemlju (od stida, srama)**
'Bardzo się wstydzić'
pol. Spalić się ze wstydu
- **Spustiti se na zemlju**
'Otrzeźwieć, opamiętać się, zauważyć swoje błędy'
pol. ≈ Zejść, wrócić na ziemię

Dokładna definicja polskiego frazeologizmu: 'Przestać marzyć, fantazjować, zwrócić się ku sprawom praktycznym'.

ZID

- **Blijed kao zid**
'Ktoś jest bardzo blady'
pol. Blady jak ściana
- **Ići, htjeti glavom kroz, kroza zid** → GLAVA
- **Pritjerati, pritisnuti uza zid**
'Wywrzeć presję na kogoś, pozbawić możliwości obrony; sprawić, że ktoś się znalazł w sytuacji bez wyjścia'
pol. ≈ Przyprzeć, przycisnąć *kogoś* do muru

Dokładna definicja polskiego frazeologizmu: 'Postawić kogoś w położeniu bez wyjścia; zmusić do zrobienia, powiedzenia czegoś wbrew woli'.

ZJAKA Prodavati zjake

- 'Nic nie robić, spędzać dni bezowocnie'
pol. Zbijać baki

ZJENICA Čuvati koga, što kao zjenicu oka (svoga) → OKO

ZLATO Zlata vrijedan, vrijedi što, tko

‘O czymś, kimś rzadkim a bardzo poszukiwanym, bardzo cenionym w danej sytuacji’

pol. *Coś, ktoś* jest na wagę złota

ZLO

- **Krenulo je, pošlo je po zlu**

‘Coś poszło źle, nie udało się’

pol. Sprawy przybrały zły obrót
lub Coś poszło nie tak

- **U dobru i u zlu**

‘We wszystkich sytuacjach życiowych, w szczęściu i w nieszczęściu’

pol. Na dobre i (na) złe

ZORA Od zore, jutra do mraka → JUTRO

ZRAK

- **Dignuti sve četiri u zrak**

‘Nic nie robić, próżnować’

pol. Leżeć do góry brzuchem

- **Visi, lebdi u zraku što**

‘Pewne symptomy wskazują, że coś zdarzy się lada chwila’

pol. Coś wisi, zawisło w powietrzu

ZUB Držati jezik za zubima → JEZIK

ZVIJEZDA Skinuti / skidati, poskidati zvijezde s neba komu

‘Być dla kogoś dobrym, serdecznym, spełniać jego zachcianki, odgadywać myśli i pragnienia’

pol. Przychylić, uchylić nieba *komuś*

W obu językach występuje najczęściej w trybie przypuszczającym.

ŽALOST (To je) srednja žalost

‘O czymś kiepskim, nędznym, słabej jakości, nic niewartym’

pol. Byle co

ŽIV

• **Živ i zdrav**

‘O osobie, która nie jest chora ani ranna, w dobrej formie’

pol. Cały i zdrowy

• **Živi bili, pa vidjeli**

‘To się okaże’

pol. Pożyjemy zobaczymy

ŽIVAC

• **Ići na živce, nerve komu**

‘Denerwować, drażnić, irytować kogoś, wyprowadzać kogoś z równowagi’

pol. Działać na nerwy *komuś*

• **Imati jake, čelične živce**

‘Być opanowanym, wytrzymałym na silne emocje’

pol. Mieć żelazne nerwy, nerwy jak postronki

• **Izgubiti / gubiti živce**

‘Stracić panowanie nad sobą ze zdenerwowania’

pol. *gram*. Nerwy poniosły kogoś; Nerwy puściły *komuś*

- **Tanki živci**

‘Brak umiejętności panowania nad sobą, łatwe uleganie emocjom’

pol. *gram.* Mieć słabe nerwy

ŽIVJETI Jednom se živi

‘Należy korzystać z życia, bo niektóre okazje już się nie powtórzą’

pol. Raz się żyje

ŽMARCI Podilaze, prolaze trnci, žmarci koga → TRNCI

Alfabetyczny indeks chorwackich związków frazeologicznych

- Ahilova peta → PETA
Alfa i omega (*čega*) → ALFA
Amo-tamo → AMO-TAMO
Anđeo čuvar → ANĐEO
Bacati, podmetati *komu* klipove pod noge → NOGA
Baciti / bacati blato na *koga*; Baciti / bacati se blatom na *koga* →
BLATO
Baciti, gurnuti, poslati u vatru *koga* → VATRA
Baciti pogled na *koga*, na *što* → POGLED
Baciti se / bacati se na posao → POSAO
Baš *me* briga! → BRIGA
Bez riječi → RIJEČ
Bijel kao mlijeko → MLIJEKO
Bijel kao snijeg → SNIJEG
Bijela vrana → VRANA
Bijeli svijet → SVIJET
Bijelo pogledati / gledati → BIJELO
Bilo pa prošlo → BILO
Biti bez glave i repa; Nemati (ni) glave ni repa → GLAVA
Biti bez prebijene pare; Nemati ni prebijene pare → PARA
Biti dobre volje → VOLJA
Biti dužan, u dugovima do grla → DUG
Biti (kao) rođen za *što* → ROĐEN
Biti kao stvoren za *koga*, *što* → STVOREN
Biti kuhan i pečen s *kime*, *gdje* → PEČEN
Biti, naći se / nalaziti se između čekića i nakovnja → ČEKIĆ

Biti od riječi → RIJEČ
Biti po volji *komu, čemu* → VOLJA
Biti, postati desna ruka *čija, komu* → RUKA
Biti, postati svakom loncu poklopac → LONAC
Biti pri svijesti → SVIJEST
Biti sličan, nalik *komu, čemu* kao jaje jajetu → JAJE
[Biti spreman, skočiti] u vatru i u vodu za *koga* → VATRA
Biti, stajati na raspolaganju *komu* → RASPOLAGANJE
Biti svoj → SVOJ
Biti svoj na svome, na svomu → SVOJ
Biti u dugu, dugovima (do grla) → DUG
Biti u formi → FORMA
Biti u godinama → GODINA
Biti u komi → KOMA
Biti u modi → MODA
Biti u, na devetom, sedmom nebu → NEBO
Biti u najboljim godinama → GODINA
Biti u pravu → PRAVO
Biti u punoj snazi → SNAGA
Bježati od *koga*, od *čega* kao od kuge → KUGA
Blijed kao zid → ZID
Bode u oči *komu što* → OKO
Bog i batina → BOG
Bogu iza leđa → BOG
Bolja, ljepša polovica → POLOVICA
Bolje ikad nego nikad → BOLJE
Bolje reći, rečeno → BOLJE
Boriti se, braniti se rukama i nogama → NOGA
Božja kazna → KAZNA
Brat bratu **lub** Ruku na srce → RUKA
Brzinom svjetlosti → BRZINA
Brže bolje → BOLJE
Buljiti kao tele u šarena, nova vrata → TELE
Crna ovca → OVCA
Crne misli → MISAO

Crni humor → HUMOR
Crni petak → PETAK
Crno na bijelo → BIJELO
Crven kao paprika → PAPRIKA
Crven kao rak → RAK
Časna, poštena riječ (!) → RIJEČ
Čekati *koga, što* kao ozebao sunce → SUNCE
Čistiti ispred svoje kuće, svog praga → KUĆA
Čitati *koga* kao otvorenu knjigu → KNJIGA
Čovjek na (svom) mjestu → ČOVJEK
Čudo od djeteta → ČUDO
Čuvati kao kap vode na dlanu → VODA
Čuvati *koga, što* kao zjenicu oka (svoga) → OKO
Čuvati, spremiti, ostaviti za crne dane *što* → DAN
Daleko od istine je *što* → ISTINA
Dati / davati sve od sebe → SVE
Dati / davati za pravo *komu* → PRAVO
Dati košaru, košaricu *komu* → KOŠARA
Dati petama vjetra → PETA
Dati ruku u vatru da → RUKA
Debela, masna laž → LAŽ
Dignuti, dići / dizati nos (visoko) → NOS
Dignuti / dizati ruke (od *koga*, od *čega*) → RUKA
Dignuti / dizati tlak *komu* → TLAK
Dignuti sve četiri u zrak → ZRAK
Dirnuti / dirati, taknuti *koga* u srce → SRCE
Dirnuti / dirati, taknuti u osinjak → OSINJAK
Diže se, ježi se kosa (na glavi) *komu* (od *čega*) → KOSA
Dječja igra → IGRA
Do besvijesti → BESVIJEST
Dobar kao kruh → KRUH
Dobiti batine → BATINA
Dobiti svoje → SVOJ
Dobro dolazi *što* *komu*, *čemu* → DOBRO
Dobro ide *komu* → DOBRO

Dobro, loše nositi godine → GODINA
Dobro proći → DOBRO
Doći / dolaziti do riječi → RIJEČ
Doći / dolaziti (k) sebi → SEBE
Doći na svijet → SVIJET
Dok, prije nego (što) kažeš, bi kazao, bi rekao keks, britva →
KEKS
Doliti / dolijevati ulje, ulja na vatru → VATRA
Došao je, dolazi red na *koga, što*; Red je na *koga, što* → RED
Dovesti / dovoditi do ludila *koga* → LUDILO
Drage volje → VOLJA
Drhtati, tresti se kao prut, šiba (na vodi) → PRUT
Drugim riječima → RIJEČ
Držati fige, palce, palčeve (*komu*) → FIGA
Držati, imati na oku *koga* → OKO
Držati jezik za zubima → JEZIK
Držati *koga* za riječ → RIJEČ
Dušom i tijelom → DUŠA
Dužan kao Grčka → DUŽAN
Gladan kao pas → PAS
Gladan kao vuk → VUK
Glavu gore (!) → GLAVA
Gledati kroz crne naočale (na) *što* → NAOČALE
Gledati kroz ružičaste naočale (na) *što* → NAOČALE
Gledati u *koga* kao u Boga → BOG
Glup kao stup → STUP
(Gol) kao od majke rođen → MAJKA
Govoriti kao gluhom dobro jutro → GLUH
Govoriti kao iz knjige → KNJIGA
Govoriti, pričati kao navijen → NAVIJEN
Govoriti u superlativima o *komu, čemu* → SUPERLATIV
Greška u koracima → KORAK
Grižnja savjesti [imati, osjećati itd.] → GRIŽNJA
Grobna, mrtva tišina → TIŠINA
Gurnuti / gurati pod tepih *što* → TEPIH
Hladan kao led → LED

[Htjeti, željeti itp.] (i) ovce i novce → OVCA
I kusura → KUSUR
I točka (!) → TOČKA
Ići, htjeti glavom kroz, kroza zid → GLAVA
Ići kao janje na klanje → JANJE
Ići na živce, nerve *komu* → ŽIVAC
Ići, otići, krenuti svojim putem → PUT
[Ići, otići / odlaziti, odletjeti] k vragu, do vraga → VRAG
Ići (ruku) pod ruku (*s kim, s čim*) → RUKA
Ići, ukloniti se / uklanjati se, skloniti se / sklanjati se, maknuti se / micati se, bježati *s puta komu* → PUT
Ići, zaigrati na sve ili ništa → SVE
Ide od ruke *komu što* → RUKA
Ide, prodaje se kao halva → HALVA
Igrati, poigravati se s vatrom → VATRA
Imati *čega* napretek → NAPRETEK
Imati dugačak jezik → JEZIK
Imati dvije lijeve ruke → RUKA
Imati jake, čelične živce → ŽIVAC
Imati oštar jezik → JEZIK
Imati para, novca kao blata → PARA
Imati posla preko glave → GLAVA
Imati posla *s kim, s čim* → POSAO
Imati posljednju, zadnju riječ → RIJEČ
Imati pravo → PRAVO
Imati preko glave *čega* → GLAVA
Imati putra na glavi → GLAVA
Imati tvrd, dubok, težak san → SAN
Imati (u *čemu*) (svoje) prste → PRST
Imati zečje srce → SRCE
Iskusiti, osjetiti / osjećati na (svojoj) vlastitoj koži → KOŽA
Ispod časti je *komu što* → ČAST
Iz dana u dan → DAN
Iz *tvojih* usta u Božje uši → USTA
Iza (*čijih*) leđa → LEĐA

Iza rešetaka [biti, dospjeti itd.] → REŠETKA
Izašlo je, izaći će, izlazi na vidjelo *što* → VIDJELO
Izazvati / izazivati vruga → VRAG
Izbiti iz glave *komu koga, što, da* → GLAVA
Izbiti / izbijati, doći, isplivati na površinu → POVRŠINA
Izbiti, izići u javnost → JAVNOST
Izgubiti / gubiti glavu → GLAVA
Izgubiti / gubiti iz vida *koga, što* → VID
Izgubiti / gubiti tlo pod nogama → NOGA
Izgubiti / gubiti živce → ŽIVAC
Izmicati kontroli → KONTROLA
Iznijeti istinu na sunce → ISTINA
Jasno kao pekmez → PEKMEZ
Jedan kao nijedan → JEDAN
Jednim udarcem → UDARAC
Jednim udarcem ubiti dvije muhe → UDARAC
Jednom riječju, riječi → RIJEČ
Jednom se živi → ŽIVJETI
(Jedva) sastaviti / sastavljati, vezati kraj s krajem → KRAJ
Jezikova juha → JUHA
Junak na jeziku → JEZIK
Kakav takav; Kakav-takav → KAKAV
Kako stvari stoje → STVAR
Kao muha bez glave [hodati, motati se, juriti itp.] → MUHA
Kao na dlanu → DLAN
Kao od šale → ŠALA
Kao riba u vodi → RIBA
Kap koja je prelila čašu → ČAŠA
Koliko, što (god) *ti* srce, duša želi, zaželi, hoće → DUŠA
Kolo sreće → SREĆA
Korak natrag → KORAK
Krajnje je vrijeme, čas → VRIJEME
Krenulo je, pošlo je po zlu → ZLO
Kretati, počinjati od nule, ništice → NULA
Krov nad glavom → KROV

Kupiti / kupovati mačka, mačku u vreći → MAČAK
Laže čim zine *tko* → LAGATI
Lije, pada, pljušti kao iz kabla → KABAO
Lijep kao slika → SLIKA
Lovačke priče → PRIČA
Luda kuća → KUĆA
Luk i voda → VODA
Lukav kao lisica → LISICA
Ljubav na prvi pogled → POGLED
Malo-pomalo → MALO
Malo sutra, malo morgen → SUTRA
Manje (ili) više; Manje-više → MANJE
Marljiv, vrijedan, radin kao mrav, crv, pčela → MRAV
Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba → MARTIN
Mašiti se džepa → DŽEP
Medeni mjesec → MJESEC
Mlatiti jezikom → JEZIK
Moći napisati knjigu, roman o *čemu* → ROMAN
Mokar, pokisao kao miš → MIŠ
Morski vuk → VUK
Mota se, vrzma se po glavi *komu što* → GLAVA
Mršav, tanak kao čačkalica → ČAČKALICA
Mrtav hladan; Mrtav-hladan → MRTAV
Mrtav umoran → MRTAV
Mrtvo slovo (na papiru) → SLOVO
Muku mučiti s *kim*, s *čim* → MUKA
Na čelu → ČELO
Na *čiji* račun → RAČUN
Na dohvatu, dohvrat ruke → DOHVAT
Na kraju krajeva → KRAJ
Na licu mjesta → MJESTO
Na prvi pogled → POGLED
Na stvari je *što* → STVAR
Na sve strane → STRANA
Na svoju ruku → RUKA

Na vrhu, navrh jezika je *komu što* → JEZIK
Na vrijeme → VRIJEME
Naći zajednički jezik → JEZIK
Naćuliti / ćuliti, napeti / napinjati uši → UHO
Namazan, premazan (sa) svim mastima → MAST
Napuniti / puniti baterije, akumulatore → BATERIJA
Napustiti ovaj svijet → SVIJET
Nasmijati / smijati se do suza → SUZA
Nasmijati / smijati se, smješkat se ispod brka → BRK
Naše gore list → LIST
Našla krpa zakrpu → KRPA
Navrat-nanos → NAVRAT-NANOS
Nazvati / nazivati stvari njihovim, pravim imenom, imenima
→ STVAR
Ne bez razloga; S razlogom → RAZLOG
Ne bi (ni) mrava zgazio → MRAV
Ne biti ni do koljena *komu* → KOLJENO
Ne da *komu* vrag mira → VRAG
Ne dolazi u obzir (*što*) → OBZIR
Ne drži vodu *što* → VODA
Ne gori kuća → KUĆA
Ne ide u glavu *komu što* → GLAVA
Ne sklopiti oka, oči; (Ni) oka ne sklopiti → OKO
Ne vidjeti ni prst, prsta pred nosom, okom → PRST
Ne vjerovati svojim očima → OKO
(Nema) ni traga (ni glasa) *komu, čemu* → TRAG
Nema, nije bilo druge (*komu*) → DRUGI
Nema veze → VEZA
Nemati dlake na jeziku → DLAKA
Nemati (ni) pojma (o pojmu) → POJAM
Netragom nestati → NETRAGOM
Ni igla ne bi stala → IGLA
(Ni) koliko je crno pod noktom, ispod nokta → CRNO
Ni kriv ni dužan → DUŽAN
Ni luk jeo ni luk mirisao → LUK

Ni u ludilu → LUDILO
 Nije bog zna, bogzna što, kakav → BOG
 Nije čudo što → ČUDO
 Nije turska sila → SILA
 Nije vrijedan spomena, govora → GOVOR
 Niski udarac → UDARAC
 Nisu *mu* svi kod kuće → KUĆA
 Niti smrdi niti miriše → SMRDJETI
 Noćna ptica → PTICA
 Noge su se odsjekle *komu* → NOGA
 Nositi glavu u torbi → GLAVA
 Nositi hlače → HLAČE
 Nositi, imati glavu u torbi → GLAVA
 Nositi u srcu *koga, što* → SRCE
 Obećavati brda i doline *komu* → BRDO
 Oboriti s nogu *koga* → NOGA
 Oči su iskočile *komu* → OKO
 Od glave do pete → GLAVA
 Od jutra do sutra → JUTRO
 Od jutra, zore do mraka → JUTRO
 Od, s malih, najmanjih nogu → NOGA
 Od (svega) srca → SRCE
 Od vremena do vremena, na vrijeme → VRIJEME
 Odigrati / igrati veliku, važnu, ključnu ulogu → ULOGA
 Odnijeti / nositi gaće na štapu → ŠTAP
 Odnijeti, uzeti *komu što* pred nosom → NOS
 Održati / držati (zadanu) riječ → RIJEČ
 Okrenuti / okretati leđa *komu, čemu* → LEĐA
 Okretati se kako vjetar puše → VJETAR
 [Osjećati se, biti itd.] kao riba na suhom → RIBA
 [Osjećati se, biti, snalaziti se itd.] kao riba u vodi → RIBA
 Osjećati se kao kod kuće → KUĆA
 Ostaje, ostalo je na papiru *što* **lub** Mrtvo slovo na papiru je *što*
 → PAPIR
 Ostati bez daha → DAH

Ostati / ostajati bez riječi, teksta → RIJEČ
Ostati / ostajati kratkih rukava → RUKAV
Ostati / ostajati, otići praznih ruku → RUKA
Ostaviti *koga* na cjedilu → CJEDILO
Osvojiti / osvajati *čije* srce → SRCE
Otkriti Ameriku, toplu vodu → AMERIKA
Otvoriti četvore oči → OKO
Otvoriti / otvarati (svoje) srce *komu, čemu* → SRCE
Otvoriti vrata *komu, čemu* → VRATA
Palo je, pada na pamet, um *komu što* → PAMET
Palo je, pada u vodu *što* → VODA
Pao je *komu* kamen sa srca, s duše, s vrata → KAMEN
Pasti, doći na prosjački štap → ŠTAP
Pasti na niske grane → GRANA
Pasti / padati u zaborav → ZABORAV
Pasti s konja na magarca → KONJ
Pasti u ruke, šake *komu* → RUKA
Peti kotač (na kolima) → KOTAČ
Pijan kao majka (zemlja) → MAJKA
Piši kući propalo (je) → KUĆA
Pitaj boga → BOG
Plakati kao kiša → KIŠA
Plesati kako *kome tko* svira → PLESATI
Plivati, ići protiv struje → STRUJA
Plivati, valjati se u novcu, parama → PARA
Po, pod, uz svaku cijenu → CIJENA
Pod hitno → HITNO
Podbrusiti pete **lub** Dati petama vjetra → PETA
Podignuti / dići se, *koga* na noge → NOGA
Podilaze, prolaze trnci, žmarci *koga* → TRNCI
Podmetnuti / podmetati nogu *komu* → NOGA
Podrezati, potkresati krila *komu* → KRILO
Pogledati / gledati, progledati kroz prste *komu* → PRST
Pogledati istini u oči, lice → ISTINA
Pokisnuti, prokisnuti do (gole) kože → KOŽA

Pokupiti, skupiti, uzeti svoje krpice → KRPICA
Pokvariti / kvariti račune *komu* → RAČUN
Položiti / polagati, udariti / udarati, postaviti / postavljati temelj, temelje čemu → TEMELJ
Poljubiti vrata → VRATA
Porušiti, srušiti, spaliti (sve) mostove (za sobom, iza sebe) → MOST
Pošto poto; Pošto-poto → POŠTO
Povesti / voditi računa o *komu*, *čemu* → RAČUN
Povjerovati / vjerovati na riječ *komu* → RIJEČ
Povući / vući, potegnuti / potezati *koga* za jezik → JEZIK
Poznavati *što* kao svoj (vlastiti) džep → DŽEP
Poznavati, znati u dušu *koga* → DUŠA
Prasnuti, udariti u smijeh → SMIJEH
Praviti *koga* budalom → BUDALA
Praviti od, iz muhe, buhe slona → SLON
Praviti se Englez, Kinez → ENGLEZ
Praviti se svetac, svecem, svetica → SVETAC
Pregristi, ugristi se, ujesti se za jezik → JEZIK
Preko noći [postići *što*] → NOĆ
Preko (svake) mjere → MJERA
Prelila se, prepunila se čaša → ČAŠA
Pretvoriti se (sav) u uho → UHO
Prevesti žedna preko vode → VODA
Prevršiti, prijeći / prelaziti (svaku) mjeru → MJERA
Prije ili kasnije → PRIJE
Prijeći (šutke) preko *čega* → PRIJEĆI
Prikazati / prikazivati sve, *koga*, *što* u crnoj, tamnoj boji → BOJA
Prikazati / prikazivati sve u ružičastoj boji → BOJA
Pritjerati, pritisnuti uza zid → ZID
Pročitati / čitati između redaka, redova → REDAK
Prodavati štosove, štoseve, fore → ŠTOS
Prodavati zjake → ZJAKA
Propasti u zemlju (od stida, srama) → ZEMLJA
Prošla baba s kolačima → BABA

Prva liga → LIGA
Puca *komu* srce → SRCE
Pucati, umirati, crkavati, valjati se od smijeha → SMIJEH
Puhati na hladno → HLADNO
Puknuo je, puca film *komu* → FILM
Pun je kufer, kapa *koga*, *čega* *komu* → KAPA
Pun sebe → SEBE
Puna šaka brade → ŠAKA
Pupak svijeta → PUPAK
Pusti snovi → SAN
Pustiti / puštati, ostaviti / ostavljati na miru *koga*, *što* → MIR
Pustiti / puštati srcu na volju → SRCE
Pušiti kao Turčin → TURČIN
Radi mira u kući → KUĆA
Raditi kao crv, mrav → MRAV
Raditi kao konj → KONJ
Rame uz rame (*s kim*) → RAME
Ravno je sve do mora *komu* → MORE
Reći, govoriti, promrmljati / mrmljati (*sebi*) u bradu → BRADA
Reda radi → RED
Ruke k sebi! → RUKA
Ruku na srce **lub** Brat bratu → RUKA
S vremena na vrijeme → VRIJEME
Sačuvati hladnu glavu → GLAVA
Sad *smo* kvit → KVIT
Sam po sebi → SEBE
(Sama) kost i koža → KOST
(Samo) preko mene mrtvoga, mrtva → MRTAV
Sanjati otvorenih očiju → OKO
Siromašan duhom → DUH
Siromašan kao crkveni miš → MIŠ
Sizifov posao → POSAO
Skinuti / skidati, poskidati zvijezde s neba *komu* → ZVIJEZDA
Skrenuti, šenuti umom, pameću → UM
Skresati / kresati, reći, govoriti u brk, lice *komu* *što* → LICE

Skupo platiti *što* → SKUP
Slamka spasa → SLAMKA
Slomiti srce *komu* → SRCE
Smetnuti s uma *koga, što* → UM
Smotati / motati, vrtjeti *koga* oko (malog) prsta → PRST
Spojiti / spajati ugodno s korisnim → UGODNO
Spor kao puž → PUŽ
Spustiti se na zemlju → ZEMLJA
Srce je sišlo u *pete* *komu* → SRCE
Srce se para, kida, cijepa *komu* → SRCE
Sreća se nasmiješila *komu* → SREĆA
Sreća u nesreći → SREĆA
Stajati kao kip, stup → KIP
Star kao Biblija, Metuzalem → BIBLIJA
Stati *čemu* na kraj → KRAJ
Stati na loptu → LOPTA
Staviti *kome* nož pod grlo → NOŽ
Staviti / stavljati naglasak na *što* → NAGLASAK
Staviti / stavljati sol na (živu) ranu *komu* → SOL
Sto posto → STO
Stoji, pristaje kao saliveno → SALIVEN
Strpati / trpati u isti koš, istu vreću *koga, što* → KOŠ
Strpljen-spašen → STRPLJEN
Svaka (*ti*) čast! → ČAST
Sve divno krasno → DIVNO
(Sve) na isti, jedan kalup → KALUP
Sve u svemu → SVE
Svim srcem, dušom → DUŠA
Svjetlo na kraju tunela → TUNEL
Svježe pečen → PEČEN
Svom dušom, srcem → DUŠA
Šalu na stranu → ŠALA
Škrt na riječima → RIJEČ
Španska sela → SELO
Što je tu je → TU

Taj film *nećeš* gledati! → FILM
 Tanki živci → ŽIVAC
 Teška srca → SRCE
 Tip-top → TIP-TOP
 Tjerati mak na konac → MAK
 (To je) gotova, svršena stvar → STVAR
 (To je) srednja žalost → ŽALOST
 (To) nema smisla → SMISAO
 To nije *moja* star → STVAR
 Točan kao švicarski sat → SAT
 Tražiti dlaku u jajetu → DLAKA
 Tražiti iglu u plastu, stogu sijena → IGLA
 Trčati kao vjetar → VJETAR
 Treća sreća **lub** Bez treće nema sreće → SREĆA
 Tresla se brda, rodio se miš → BRDO
 Trošiti u vjetar → VJETAR
 Tvrdoglav kao magarac → MAGARAC
 U četiri oka → OKO
 U dobru i u zlu → ZLO
 U drugom, blagoslovljenom stanju → STANJE
 U dubini duše, srca → DUŠA
 U jedan glas → GLAS
 U jedan mah → MAH
 U laži su kratke noge → LAŽ
 U načelu, principu → PRINCIP
 U najmanju ruku → RUKA
 U pitanju je *što* → PITANJE
 U pravi čas → ČAS
 U principu, načelu → PRINCIP
 U redu je, nije *što* → RED
 U rukavicama [postupati itd.] → RUKAVICA
 U svakom slučaju → SLUČAJ
 U (svim) duginim bojama → BOJA
 U tom grmu leži zec → GRM
 U tome je vic, štos → VIC

U, za tren oka → OKO
U zadnji, posljednji čas → ČAS
Ubaciti / baciti u kljun *što* → KLJUN
Ući u povijest → POVIJEST
Uхватiti Boga za bradu → BOG
Uхватiti *koga* na djelu → DJELO
Uхватiti *koga* u laži → LAŽ
Uploviti / uplovljavati u bračnu luku → LUKA
Urodilo je, uroditi će plodom *što* → PLOD
Usjeklo se, urezalo se u pamćenje, pamet *što* → PAMĆENJE
Usponi i padovi → USPON
Usred bijela dana → DAN
Ustati / ustajati, dići se na lijevu nogu, lijevom nogom →
NOGA
Utjerati / tjerati, uliti strah u kosti *komu* → STRAH
Utuviti u glavu *komu što* → GLAVA
Uzdati se u se i u svoje kljuse → KLJUSE
Uzduž i poprijeko → UZDUŽ
Uzeti put pod noge → PUT
Uzeti / uzimati *što* k srcu → SRCE
Uzeti / uzimati u obzir *što* → OBZIR
Veliko srce → SRCE
Vidjeti, proći svijeta → SVIJET
Vidjeti svoga boga; Vidjet *ćeš (ti)* svoga boga! → BOG
Visi, lebdi u zraku *što* → ZRAK
Visoko, nisko postaviti letvicu → LETVICA
Vrag je odnio *što* → VRAG
Vrag ne spava → VRAG
Vrag *te* odnio! → VRAG
Vratiti ljubav za ljubav → LJUBAV
Vrijeme leti → VRIJEME
Vrtjeti se u krugu → KRUG
Vući se, hodati kao prebijen pas → PAS
Za dlaku → DLAKA
Za lizati prste → PRST

Za pet je *što* → PET
Za svaki slučaj → SLUČAJ
Zabiti, utuviti, uvertjeti sebi u glavu → GLAVA
Zabosti / zabadati, gurati, turiti / turati, zavući / zavláčiti (svoj)
nos (u *što*) → NOS
Zadati / zadavati glavobolje *komu* → GLAVOBOLJA
Zadnja, deveta rupa na svirali → RUPA
Zaljubiti se do, preko ušiju → UHO
Zamazati / mazati, premazati oči *komu* → OKO
Zastao je dah *komu* (od *čega*) → DAH
Zatvoriti / zatvarati oči pred *čim* → OKO
Zavrtjeti glavom *komu* → GLAVA
Zdrav kao riba → RIBA
Zinuti, zanijemiti od čuda → ČUDO
Zlata vrijedan, vrijedi *što, tko* → ZLATO
Zlatni vijek, doba (*čega*) → VIJEK
Zli jezici → JEZIK
Znati, vidjeti (odmah) koliko je sati → SAT
Živ i zdrav → ŽIV
Živi bili, pa vidjeli → ŽIV
Živjeti kao bubreg u loju → BUBREG
Živjeti na velikoj, visokoj nozi → NOGA
Žut kao limun → LIMUN
Žuta štampa; Žuti tisak → TISAK

Słownik frazeologiczny polsko-chorwacki

A

ACHILLES Pięta Achillesa

'Słaba strona kogoś lub czegoś'

chor. Ahilova peta

AKUMULATOR Naładować / ładować, podładować akumulatory

'Zyskać, zyskiwać energię, nabrać, nabierać chęci do działania dzięki komuś lub czemuś'

chor. Napuniti / puniti baterije, akumulatore

AKWARIUM Mieć i rybki i akwarium → RYBKA

ALFA I OMEGA Alfa i omega

'O człowieku, który dużo wie i jest niekwestionowanym autorytetem w jakichś sprawach'

chor. Alfa i omega

AMERYKA Odkryć Amerykę

'Dowieść czegoś oczywistego lub tego, co zostało już dowiedzione'

chor. Otkriti Ameriku, toplu vođu

ANIOŁ

- **Anioł stróż**
'Opiekun, obrońca, nieodstępny towarzysz'
chor. Anđeo čuvar
- **Udawać anioła, aniołka**
'Stawiać samego siebie w dobrym świetle, chwalić się zale-
tami, których się nie posiada'
chor. Praviti se svetac, svecem, svetica

B

BALON Zrobić / robić kogoś w balona, w jajo, w trąbę

'Traktować, potraktować kogoś niepoważnie, nieuczciwie,
kpić, zakpić z kogoś'

chor. Prevesti žedna preko vode

BARWA

- **Malować, przedstawiać, widzieć coś w jasnych, różowych, tęczyowych barwach, kolorach** → KOLOR
- **Malować, przedstawiać, widzieć coś w ciemnych, czarnych barwach, kolorach** → KOLOR

BĄK Zbijać bąki

'Nic nie robić, spędzać dnie bezowocnie'

chor. Prodavati zjake

BIAŁY

- **Biały jak mleko**
'Biały, często o mgle lub chmurze'
chor. Bijel kao mlijeko

- **Biały jak śnieg**

‘Bardzo biały’

chor. Bijel kao snijeg

- **Biały kruk** → KRUK

- **Czarne na białym**

‘Na piśmie, w druku, także: niezbicie, niewątpliwie, oczywiście, dobitnie’

chor. Crno na bijelom

BELA Pijany jak bela, w sztok, w trupa

‘Zupełnie, kompletnie pijany’

chor. Pijan kao (majka) zemlja

BŁOTO

- **Wyrzucić / wyrzucać pieniądze w błoto, za okno**

‘Wydawać pieniądze niepotrzebnie, zbytnio nimi szafować, być rozrzutnym’

chor. Trošiti u vjetar

- **Zmieszać / mieszać kogoś z błotem**

‘Naubliżać, ubliżać komuś, zniesławić, zniesławiać, oczernić, oczerniać kogoś’

chor. Baciti / bacati ljagu, blato na *koga*; Baciti / bacati se blatom na *koga*

BOK Żarty na bok → ŻART

BÓBR Płakać jak bóbr

‘Płakać żałośnie, rzewnie, bardzo płakać’

chor. Plakati kao kiša

BÓG

- **Bogu ducha winny (winien)** → DUCH

- **Bóg (jeden, jedyny) wie**
'Słowa wyrażające różne wątpliwości'
chor. Pitaj Boga
- **Daj (Panie) Boże**
'Powiedzenie wyrażające życzenie, żeby coś się stało'
chor. Iz *tvojih* usta u Božje uši
- **Goły, nagi jak go Pan Bóg stworzył**
'Zupełnie nagi'
chor. (Gol) kao od majke rođen
- **Ktoś schwycił, złapał Pana Boga za nogi**
'Ktoś zrealizował marzenia, osiągnął wielkie szczęście'
chor. Uhvatiti Boga za bradu

BÓL Przyprawiać kogoś o ból głowy → GŁOWA

BRZUCH Leżeć do góry brzuchem → GÓRA

BUŁKA Bułka z masłem lub Małe piwo
'O czymś bardzo łatwym do zrobienia'
chor. Dječja igra

BUŁECZKA Idzie, sprzedaje się, rozchodzi się jak świeże, ciepłe bułeczki
'O towarze: coś rozchodzi się szybko, ma wielki zbył, jest poszukiwane przez nabywców'
chor. Ide, prodaje se kao halva

BUT Głupi jak but
'Bardzo głupi'
chor. Glup kao stup, kao noć

BYŁO Było – minęło

‘To, co się wydarzyło, należy już do przeszłości i teraz trzeba się z tym pogodzić’

chor. Bilo pa prošlo

C

CAŁO Wyjść cało z czegoś

‘Poradzić sobie z problemami, znaleźć sposób’

chor. Dobro proći

CAŁOŚĆ Iść, pójść na całość

‘Zaangażować się w coś zupełnie, bez reszty, nie myśląc o konsekwencjach’

chor. ≈ Ići, zaigrati na sve ili ništa

Definicja chorwackiego frazeologizmu: ‘Ryzykować, postawić wszystko na jedną kartę’.

CAŁY

- **Cały i zdrowy**

‘O osobie, która nie jest chora ani ranna, w dobrej formie’

chor. Živ i zdrav

- **Całym sercem; Z całego serca** → SERCE

- **Całym sobą**

‘Z oddaniem’

chor. Dušom i tijelom

- **Szukać dziury w całym** → DZIURA

CEBER Leje, lunęło jak z cebra

‘Zaczął padać, pada ulewny, gwałtowny deszcz’

chor. Lije, pada, pljušti kao iz kabla

CENA

- **Za wszelką cenę**

‘Bez względu na poniesiony koszt, wysiłek; koniecznie, bezwarunkowo’

chor. Po, pod, uz svaku cijenu

- **Zapłacić słoń, wysoką cenę, słońo za coś**

‘Zdobyc coś kosztem dużych wyrzeczeń’

chor. Skupo platiti *što*

CHEĆ Z (miłą, największą) chęcią

‘Chętnie, z przyjemnością, ochoczo’

chor. ≈ Drage volje

W języku polskim najczęściej przy wyrażaniu swojego nastawienia, tj. w zdaniach z czasownikiem w pierwszej osobie liczby pojedynczej i mnogiej.

CHMURA przysł. Z dużej chmury mały deszcz

‘O sytuacji, gdy efekty są zbyt małe w stosunku do planowanych lub zapowiadanych’

chor. *przysł.* Tresla se brda, rodio se miš

CHWILA

- **W odpowiedniej chwili**

‘We właściwym momencie, w porę’

chor. U pravi čas

- **W ostatniej chwili**

‘Pod sam koniec, w ostatnim momencie’

chor. U zadnji, posljednji čas

CHYBIĆ Na chybił trafił

‘Na los szczęścia, na oślepa, nie wybierając’

chor. Ø

CIARKI Ciarki, dreszcze przeszły, przechodzą kogoś; Ciarki, mrówki chodzą komuś po plecach

‘Ktoś odczuł, czuje nagły strach’

chor. Prolaze, podilaze trnci, srsti, žmarci *koga*

CIELE Patrzyć, gapić się jak cielę, wół na malowane wrota

‘Patrzyć na kogoś, na coś bezmyślnie, tępo’

chor. Buljiti kao tele u šarena, nova vrata

CIEMNO Ciemno choć oko wykol

‘Bardzo ciemno, zupełnie ciemno’

chor. *gram*. Ne vidjeti ni prst, prsta pred nosom, okom

CIEMNOŚĆ Egipskie ciemności lub Ciemno choć oko wykol

→ CIEMNO

CIEMNOTA Wciskać ciemnotę, kit

‘Mówić nieprawdę; kłamać; także: wmawiać coś komuś’

chor. Prodavati štosove, štoseve, fore

CIOS Cios, uderzenie, chwyt poniżej pasa

‘Posunięcie niezgodne z przyjętymi normami etycznymi, postępek nieszlachetny, nieetyczny’

chor. Niski udarac

CISZA Grobowa, martwa cisza

‘Absolutna, zupełna cisza’

chor. Grobna, mrtva tišina

CISNIENIE Podnieść ciśnienie *komuś*

‘Zdenerwować, zirytować kogoś’

chor. Dignuti / dizati tlak *komu*

CO Byle co

‘Coś bezwartościowego’

chor. Luk i voda

lub (To je) srednja žalost

CZAPKA Czapki z głów!

‘Wyraz podziwu dla kogoś lub czegoś: Wspaniale! Gratuluję!’

chor. Svaka (*ti*) čast!

lub Kapa dolje (*komu*)(!)

CZARA Kropla, która przepełniła czarę (gorczy) → KROPLA

CZARNE Czarne na białym → BIAŁY

CZARNY

- Czarny piątek → PIĄTEK
- Na czarną godzinę → GODZINA

CZAS

- Czas pędzi, ucieka
‘Czas upływa szybciej niż byśmy chcieli’
chor. Vrijeme leti
- Na czas
‘Punktualnie’
chor. Na vrijeme
- Od czasu do czasu
‘Co jakiś czas, okazjonalnie’
chor. Od vremena do vremena, na vrijeme; S vremena na vrijeme
- Złote czasy, wiek, okres (czegoś) → WIEK

CZŁOWIEK

- **Być (prawdziwym) człowiekiem, człowiekiem honoru**
'Być godnym szacunku, postępować według określonych zasad'
chor. Čovjek na (svom) mjestu
- **Człowiek o gołębic sercu lub Dusza człowiek**
'Człowiek niezwykle dobry, łagodny'
chor. Dobar kao kruh
- **Człowiek o wielkim sercu, wielkiego serca**
'O kimś wrażliwym, odważnym, chętnie pomagającym innym ludziom'
chor. Veliko srce

CZOŁO

- **Chylić czoło, czoła przed kimś, czymś**
'Dawać komuś wyraz swojej czci, szacunku, uznania, podziwu'
chor. Skidati kapu *komu*, pred *kim*
- **Na czele**
 1. 'Z przodu, na początku'
chor. Na čelu
 2. 'Kierując czymś lub będąc pod przewodnictwem kogoś'
chor. Na čelu

CZUBEK Nie widzieć dalej niż czubek, koniec własnego, swojego nosa; Widzieć tylko koniec własnego, swojego nosa → NOS

CZYNIĆ

Mieć z kimś, z czymś do czynienia

1. 'Mieć z kimś kontakty, stykać się z kimś, z czymś; załatwiać z kimś sprawę'
chor. Imati posla s *kim*, s *čim*
2. 'Być narażonym na czyjś gniew, na represje z czyjejs strony'
chor. Imati posla s *kim*

D

DACH Dach nad głową [mieć, znaleźć, stracić] → GŁOWA

DECH Dech komuś zapiera (w piersiach)

‘Ktoś nie może oddychać (ze strachu, wrażenia, szoku itd.)’

chor. *gram.* Ostati bez daha

DESKA Ostatnia, jedyna deska ratunku → RATUNEK

DESZCZ Z dużej chmury mały deszcz → CHMURA

DIABEŁ

- **Co nagle to po diable**

‘Działania podejmowane w pośpiechu i bez namysłu zwykle okazują się niekorzystne’

chor. Strpljen-spašen
lub Brzeće smrdeće

- **Diabeł, лихо nie śpi**

‘Człowiekowi grożą różne niebezpieczeństwa, zawsze go może spotkać coś złego’

chor. Vrag ne spava

- **Diabli wzięli coś**

‘Coś zginęło, przepadło, zostało zniszczone’

chor. Vrag je odnio što

- **Niech coś, kogoś (wszyscy) diabli [porwą, wezmą itp.]!**

‘Okrzyk wyrażający złość, gniew, zniecierpliwienie’

chor. *gram.* Vrag te odnio!

- **Pójść, iść w diabły**

‘Przepaść, pozostać niespełnionym’

chor. Palo je, pada u vodu što

- **(Tam) gdzie diabeł mówi dobranoc**
‘Z lekceważeniem o miejscu bardzo odległym, oddalonym od skupisk ludzkich’
chor. Bogu iza leđa
- **Wynieść / wynosić się w diabły, do diabła, do stu diabłów**
‘Przepaść, zniknąć na zawsze’
chor. Ići, otići / odlaziti, odletjeti itp. k vragu, do vraga

DŁOŃ (Jasno) jak na dłoni

‘Wyraźnie, w sposób widoczny, oczywisty’
chor. Kao na dlanu

DŁUG Być, siedzieć, tonąć, tkwić w długach, być zadłużonym (po uszy)

‘Być bardzo zadłużonym’
chor. Biti dužan, u dugu, dugovima (do grła)

DOBRANOC (Tam) gdzie diabeł mówi dobranoc → DIABEŁ

DOBRY Na dobre i (na) złe

‘We wszystkich sytuacjach życiowych, w szczęściu i w nie-szczęściu’
chor. U dobru i u zlu

DOBRZE Dobrze się trzymać lub Nie wyglądać na swoje lata

‘Wyglądać młodziej niż wskazuje metryka’
chor. Dobro nositi godine

DOŁEK Mieć dołek; Być w dołku

‘Mieć problemy’
chor. Biti u komi

DOM

- **Czuć się, zachowywać się jak (u siebie) w domu**
'Czuć się dobrze, swojsko, zachowywać się swobodnie'
chor. Osjećati se kao kod kuće
- **Dom wariatów**
'O chaosie, zamieszaniu, komicznej sytuacji itp.'
chor. Luda kuća
- **Nie ma wszystkich w domu**
'Ktoś zachowuje się jakby nie był normalny'
chor. gram. Nisu *mu* svi kod kuće

DRAPAK Dać drapaka, nogę, dyla

'Uciec'

chor. Dati petama vjetra
lub Podbrusiti pete

DRESZCZ Dreszcze, ciarki przeszły, przechodzą kogoś; Ciar-ki, mrówki chodzą, chodziły, przeszły, przechodzą komuś po plecach → CIARKI

DROGA

- **Chodzić, chadzać własnymi, swoimi drogami**
'Żyć według własnych zasad, być niezależnym'
chor. Ići, otići, krenuti svojim putem
- **Otworzyć, utorować komuś drogę do czegoś**
'Ułatwić dostęp do czegoś, realizację czegoś, umożliwić coś, pomóc w osiągnięciu czegoś'
chor. Otvoriti vrata *komu*, *čemu*
- **Schodzić, zejść, ustąpić / ustępować, usunąć się / usuwać się z drogi komuś**
'Ustępować, ustąpić komuś, nie sprzeciwiać, nie sprzeciwić mu się, nie przeszkadzać'
chor. Ići, ukloniti se / uklanjati se, skloniti se / sklanjati se, maknuti se / micati se, bježati s puta *komu*

DUCH

- **Bogu ducha winny (winien)**
'O kimś całkowicie niewinnym pod jakimś względem'
chor. Ni kriv ni dužan
lub Ni luk jeo ni luk mirisao
- **(Ktoś) ubogi duchem**
'O kimś niemającym szerszych zainteresowań intelektualnych'
chor. Siromašan duhom
- **W głębi ducha, duszy, serca** → DUSZA

DUREN Zrobić / robić z kogoś głupca, głupka, durnia, frajera, idiotę, wariata, jelenia → GŁUPEK

DUSZA

- **Dusza człowiek lub Człowiek o gołębim sercu** → CZŁOWIEK
- **(Tyle) ile dusza zapragnie; (Jest) wszystko, czego dusza zapragnie**
'Tyle, ile się zechce, (jest) wszystko, czego się chce'
chor. Koliko, što (god) ti srce, duša želi, zaželi, hoće
- **W głębi duszy, ducha, serca**
'W myśli, skrycie'
chor. U dubini duše, srca

DWA Jasne, oczywiste jak dwa razy dwa, jak słońce (na niebie)
'Bardzo pewne, oczywiste, niebudzące wątpliwości'
chor. Jasno kao pekmez

DYL Dać dyla, nogę, drapaka → DRAPAK

DYSPOZYCJA Być do czyjejs dyspozycji
'Stwarzać możliwość posłużenia się czymś, kimś'
chor. Biti, stajati na raspolaganju *komu*

DYWAN **Zamieść / zamiatać coś pod dywan**

‘Nie ujawniać czegoś, trzymać coś w tajemnicy, ukrywać’

chor. Gurnuti / gurati pod tepih *što*

DZIAD **Zejść / schodzić na dziady**

‘Stać się, stawać się nędzarzem, żebrakiem, zostać bez środków do życia’

chor. Pasti, doći na prosjački štap

DZIECKO

- **Cudowne dziecko**

‘Dziecko odznaczające się niezwykłymi, jak na jego wiek, zdolnościami’

chor. Čudo od djeteta

- **Od dziecka**

‘Od czasów dzieciństwa, od najmłodszych lat’

chor. Od, s malih, najmanjih nogu

DZIENÍ

- **Dzień w dzień**

‘Każdego dnia, dzień po dniu, nieprzerwanie, stopniowo’

chor. Iz dana u dan

- **W biały dzień**

‘Nie kryjąc się z niczym, jawnie, otwarcie’

chor. Usred bijela dana

- **W dzień i w nocy; Dniem i nocą; Dniami i nocami**

‘Cały czas, bez przerwy, stale, nieustannie’

chor. Od jutra do sutra

DZIURA **Szukać dziury w całym**

‘Doszukiwać się braków, błędów, niewłaściwości tam, gdzie ich nie ma’

chor. Tražiti dlaku u jajetu

DZIURKA Mieć powyżej uszu, powyżej dziurek w nosie, po dziurki w nosie *czegoś, kogoś* → NOS

DZIWNE Nic dziwnego, że

‘To zrozumiałe, nie ma się czemu dziwić’

chor. Nije čudo što

F

FORMA Być w formie

‘Być do czegoś przygotowanym, móc się czymś zająć’

chor. Biti u formi

FORSA

- Mieć forsy, pieniędzy jak lodu → PIENIĄDZ
- Spać, leżeć, siedzieć na pieniądzech, na forsie → PIENIĄDZ

FORTUNA Koło fortuny → KOŁO

FRAJER Zrobić / robić z *kogoś* głupca, głupka, durnia, frajera, idiotę, wariata, jelenia → GŁUPEK

FUNDAMENT Położyć fundamenty pod *coś*

‘Być założycielem czegoś, zbudować, powołać do życia’

chor. Položiti / polagati, udariti / udarati, postaviti / postavljati temelj, temelje *čemu*

GALARETA Trząść się jak galareta, jak osika

1. 'Drzeć z zimna'

chor. Drhtati, tresti se kao prut, šiba (na vodi), kao list
(na vjetru)

2. 'Drzeć ze strachu'

chor. Drhtati, tresti se kao prut, šiba (na vodi), kao list
(na vjetru)

Definicja chorwackiego frazeologizmu: 'Drzeć, trząść się' (bez wskazania przyczyny).

GARDŁO Mieć nóż na gardle → NÓŻ

GARNEK Zaglądać w cudze garnki, w garnki komuś

'Mieszać się we wszystko, wtrącać się'

chor. Biti, postati svakom loncu poklopac

GĘBA (Ktoś) jest mocny w gębie

'O kimś elokwentnym, wygadany, pyskatym'

chor. ≈ Junak na jeziku

Dokładna definicja chorwackiego frazeologizmu: 'O kimś, kto wiele mówi, kto się przechwala, ale nie potwierdza tego czynem'.

GŁAZ Zimny jak gład

'Obojętny, nieczuły'

chor. Hladan kao led

GŁOWA

- **Chodzi (chodziło) coś komuś po głowie**
'Coś jest przedmiotem często powracającej myśli, refleksji'
chor. Mota se, vrzma se po glavi *komu što*
- **Dach nad głową [mieć, znaleźć, stracić]**
'Mieszkanie, dom, lokum dające schronienie'
chor. Krov nad glavom
- **Jak bez głowy**
'O podejmowanych przypadkowo działaniach, bezsensownym, nieprzemyślanym i nierozważnym postępowaniu'
chor. Kao muha bez glave [hodati, motati se, juriti itp.]
- **Marzenie świętej głowy → MARZENIE**
- **Nie mieści się, nie mieściło się coś komuś w głowie**
'Ktoś nie może, nie mógł czegoś zrozumieć, trudno mu w coś uwierzyć, ktoś nie jest, nie był w stanie czegoś sobie wyobrazić i ogarnąć'
chor. Ne ide u glavu *komu što*
- **Od stóp do głów**
'W całej postaci, cały, od dołu do góry'
chor. Od glave do pete
- **Pilnować, strzec kogoś, czegoś jak oka w głowie, jak źrenicy oka → OKO**
- **Przyprawiać kogoś o ból głowy**
'Sprawiać problemy komuś, ściągać kłopoty na kogoś'
chor. Zadati/ zadavati glavobolje *komu*
- **Przyszło / przychodziło, przyjdzie, przychodzi coś komuś do głowy**
'Ktoś ma pomysł, pomyślał o czymś, zaczął się nad czymś zastanawiać, brać coś pod uwagę, rozważać; ktoś wziął coś pod uwagę, wkalkulował, postanowił'
chor. Palo je, pada na pamet, um *komu što*

- **Stracić / tracić głowę**
‘Stracić orientację w sytuacji, pogubić się’
chor. Izgubiti / gubiti glavu
- **Upaść na głowę**
‘Zachować się całkowicie nieracjonalnie, zgłupieć, zwario-
wać’
chor. Skrenuti pameću, umom
- **Wbić / wbijać sobie, komuś coś do głowy**
 1. ‘Utrwalić komuś coś w pamięci, nauczyć go czegoś’
chor. Utuviti u glavu *komu što*
 2. ‘Utrwalić sobie coś w pamięci, zapamiętać coś, nauczyć się czegoś’
chor. Zabiti, utuviti, uvertjeti sebi u glavu
- **Włosy komuś podniosły się, stają, stanęły (dęba), jeżą się (na głowie) → WŁOS**
- **Wybić komuś z głowy kogoś, coś, że**
‘Skłonić kogoś (zazwyczaj zdecydowanie) do odstąpienia od jakiegoś zamiaru; wyperswadować komuś coś lub kogoś’
chor. Izbiti iz glave *komu koga, što, da*
- **Wyleciało, wypadło coś komuś z głowy**
‘Ktoś zapomniał o czymś, uleciało mu z pamięci’
chor. *gram.* Smetnuti s uma *koga, što*
- **Zawrócić komuś w głowie**
 1. ‘Wzbudzić w kimś uczucia do siebie’
chor. Zavrtjeti *komu glavom*
 2. ‘Zdezorientować kogoś, wprowadzić zamęt w głowie’
chor. ∅

GLUP Różnąć głupa lub Strugać wariata lub Udawać Greka →
GREK

GLUPEK Zrobić / robić z kogoś głupca, głupka, durnia, frajera, idiotę, wariata, jelenia

‘Chcieć kogoś bezczelnie oszukać, potraktować nieuczciwie i niepoważnie’

chor. Praviti *koga* budalom

GLUPIEC Zrobić / robić z kogoś głupca, głupka, durnia, frajera, idiotę, wariata, jelenia → GLUPEK

GODNOŚĆ Coś uwłacza czyjejs godności

‘Coś obraża, umniejsza czyjeś poczucie własnej wartości’

chor. Ispod časti je *komu što*

GODZINA Na czarną godzinę

‘Dla zabezpieczenia się na wypadek trudności, nieszczęść, kłopotów, zwłaszcza materialnych’

chor. *gram*. Čuvati, spremi, ostaviti za crne dane *što*

GORĄCZKA Doprowadzić / doprowadzać kogoś do białej gorączki, szału, szaleństwa

‘Irytować, denerwować, drażnić’

chor. Dovesti / dovoditi do ludila *koga*

GÓRA

- **Głowa, uszy do góry!**

‘Wyrażenie mające pocieszyć kogoś, dodać mu otuchy’

chor. Glavu gore (!)

- **Leżeć do góry brzuchem**

‘Nic nie robić, próżnować’

chor. Dignuti sve četiri u zrak

- **Obiecywać (*komuś*) złote góry**
‘Obiecywać wielkie korzyści materialne, często bez możliwości lub zamiaru spełnienia obietnic’

chor. Obećati / obećavati (*komu*) brda i doline

GREK **Rznąć głupa** lub **Strugać wariata** lub **Udawać Greka**

‘Udawać, że się nic nie rozumie, nie wie, o co chodzi’

chor. Praviti se Englez, Kinez, Tošo

GRANE **Wiedzieć co jest grane**

‘Dobrze się orientować w jakiejś sytuacji’

chor. Znati, vidjeti (odmah) koliko je sati

GROSZ **Nie mieć złamanego grosza**

‘Nie mieć żadnych pieniędzy, być bez środków do życia’

chor. Nemati ni prebijene pare; Biti bez prebijene pare

GRUNT **Grunt, ziemia usuwa się *komuś* spod nóg** → ZIEMIA

GRZĄĆ **Ni ziębi ni grzeje, parzy** → ZIĘBIĆ

GUST **Przypaść *komuś* do gustu**

‘Spodobać się *komuś*, zrobić na kimś pozytywne wrażenie’

chor. Ø

W języku chorwackim występuje ekwiwalent *biti po čijem guštu*, jednak jest to frazeologizm o zasięgu regionalnym.

GUZIĆ **Guzik *mnie* to obchodzi!**

‘Nie interesuje mnie to’

chor. Baš *me* briga!

H

HAK Z hakiem

‘Ponad, z dodatkiem’

chor. I kusur

HISTORIA Przejść do historii

‘Zostać uwiecznionym, zapamiętanym; upamiętnić się, wślawić się’

chor. Ući u povijest

HONOR

- **Być człowiekiem honoru** → CZŁOWIEK
- **(Daję) słowo honoru** → SŁOWO

HUMOR Czarny humor

‘Przedstawienie rzeczy tragicznych w sposób humorystyczny’

chor. Crni humor

I

IDIOTA Zrobić / robić z *kogoś* głupca, głupka, durnia, frajera, idiotę, wariata, jelenia → GŁUPEK

IGŁA

- **Robić z igły widły**
‘Wyolbrzymiać coś, robić z czegoś mało ważnego rzecz wielkiej wagi; przesadzać’
chor. Praviti od, iz buhe, muhe slona

- **Szukać igły w stogu siana**
‘Szukać czegoś, kogoś z małym prawdopodobieństwem znalezienia, szukać na próżno’

chor. Tražiti iglu u plastu, stogu sijena

IMIE Nazwać rzecz, rzeczy po imieniu → RZECZ

J

JAJO Zrobić / robić kogoś w jajo, w balona, w trąbę → BALON

JAKI Jaki taki

‘Możliwy do przyjęcia; wystarczający, dostateczny’

chor. Kakav-takav; Kakav takav

JAW Wyjść na jaw

‘Stać się wiadomym, znanym; okazać się’

chor. Izbiti, izići u javnost

lub Izašlo je, izaći će, izlazi na vidjelo što

JAWA Śnić na jawie

‘Znajdować się w stanie półsnu, mieć złudne widzenia; marzyć’

chor. Sanjati otvorenih očiju

JEDEN

- **Jak jeden mąż, człowiek** → MAŻ
- **Jeden niewiele może**
‘Jeden to za mało, potrzeba więcej’
chor. Jedan kao nijedan

- **Jednym słowem** → SŁOWO
- **(Komuś jest coś) wszystko jedno**
‘Coś jest komuś całkowicie obojętne’
chor. Ravno je sve do mora *komu*
- **Na jedno kopyto** → KOPYTO
- **Za jednym zamachem**
‘Od razu, nie stopniowo’
chor. U jedan mah
lub Jednim udarcem

JELEŃ Zrobić / robić z *kogoś* głupca, głupka, durnia, frajera, idiotę, wariata, jelenia → GŁUPEK

JEST Jest jak jest

‘Tak już jest, trzeba się z tym pogodzić’
chor. Što je tu je

JĘZYK

- **Mieć cięty język**
‘Umieć odpowiedzieć złośliwie, uszczypliwie, ale zarazem inteligentnie i dowcipnie’
chor. Imati oštar jezik
- **Mieć coś na końcu języka**
‘Chcieć coś już powiedzieć, ale nie móc sobie przypomnieć’
chor. Na vrhu, navrh jezika je *komu što*
- **Mieć długi, niewyparzony język**
‘Nie umieć zachować tajemnicy, być skłonny do plotkowania’
chor. Imati dugačak jezik

- **Mleć, chlapać, trzepać językiem**
'Dużo i szybko mówić, paplać, trajkotać'

chor. Mlatiti jezikom

Chorwacki frazeologizm *mlatiti jezikom koga* ma znaczenie: 'Obmawiać kogoś'.

- **Pociągnąć / ciągnąć kogoś za język**
'Sklonić / skłaniać kogoś do wyjawienia czegoś'

chor. Povući / vući, potegnuti / potezati *koga* za jezik

- **Trzymać język za zębami**
'Milczeć, nie odzywać się niepotrzebnie; pilnować się, by czegoś nie wygadać, nie zdradzić, dochować tajemnicy'

chor. Držati jezik za zubima

- **Ugryźć się w język**
'Zamilknąć w porę, powstrzymać się w ostatniej chwili od zdradzenia czegoś'

chor. Ø

Chorwacki frazeologizm *pregristi, ugristi se, ujesti se za jezik* oznacza: 'Nagle zamilknąć, pożałowawszy wypowiedzianych słów'.

- **Złośliwe języki**
'O osobach obmawiających, szkalujących kogoś'

chor. Zli jezici

- **Znaleźć / znajdować wspólny język**
'Dojść z kimś do porozumienia dzięki podobnym poglądom, przeżyciom itp.'

chor. Naći / nalaziti zajednički jezik (*s kim*)

K

KAMIEN Kamień, ciężar spadł *komuś* z serca, z piersi

‘Ktoś pozbył się troski, zmartwienia, odczuł wewnętrzną ulgę’

chor. Pao je kamen sa srca, s duše, s vrata *komu*

KARA Kara boska, boża

‘Nieszczęście, które spotyka kogoś postępującego głupio lub nagannie’

chor. Božja kazna

KATUSZE Znosić męki, katusze → MEKA

KCIUK Trzymać kciuki (za *kogoś*)

‘Życzyć komuś szczęścia, powodzenia’

chor. Držati fige, palce, palčeve (*komu*)

KIEŁBASA Nie dla psa kiełbasa lub Nie dla kota spyrka

‘Coś nie jest przeznaczone dla kogoś, bo ktoś nie jest tego godzien’

chor. Ø

KIESZEŃ

- **Sięgać do kieszeni, do portfela**

‘Płacić za coś, dawać pieniądze na coś’

chor. Mašiti se džepa

- **Znać coś jak własną kieszeń**

‘Znać coś bardzo dobrze, dokładnie’

chor. Poznavati *što* kao svoj (vlastiti) džep

KIJ **Wsadzić, wetknąć, włożyć kij w mrowisko**

‘Wywołać zamieszanie, poruszenie, konflikt w już skłóconym środowisku’

chor. Dirnuti / dirati, taknuti u osinjak, osinje gnijezdo

KIT **Wciskać kit, ciemnotę** → CIEMNOTA

KLAMKA **Pocałować kławkę**

‘Zastać zamknięte drzwi, odejść z niczym’

chor. Poljubiti vrata

KLASA **(Coś jest) pierwsza klasa**

‘O kimś lub o czymś doskonałym, pierwszorzędnym, świetnym, bardzo dobrym pod każdym względem’

chor. Prva liga

KŁAMAC **Kłamać, łąć jak najęty**

‘Ciągłe kłamać’

chor. Laže čim zine *tko*

KŁAMSTWO

• *przysł.* **Kłamstwo ma krótkie nogi**

‘Kłamstwo szybko wychodzi na jaw’

chor. U laži su kratke noge

• **Przyłapać kogoś na kłamstwie**

‘Udowodnić komuś, że kłamie’

chor. Uхватiti *koga* u laži

• **Wierutne kłamstwo**

‘Coś całkowicie zmyślonego, oczywiste kłamstwo’

chor. Debela, masna laž

KŁODA **Rzucać, ciskać komuś kłody pod nogi** → NOGA

KOBIERZEC Stanąć na ślubnym kobiercu

‘Zawrzeć małżeństwo’

chor. Uploviti / uplovljavati u bračnu luku

KOLEJ Przyszła, wypadła, przypadła, jest kolej na coś, kogoś

‘Jest ku czemuś okazja; czas jest na coś, kogoś’

chor. Došao je, dolazi red na *koga, što*; Red je na *koga, što*

KOLOR

- **Malować, przedstawiać, widzieć coś w ciemnych, czarnych barwach, kolorach**

‘Zapatrywać się na coś pesymistycznie, przedstawiać coś z najgorszej strony’

chor. Prikazati / prikazivati u crnoj, tamnoj boji *koga, što*

Polskiego związku frazeologicznego nie można użyć w odniesieniu do osoby.

- **Malować, przedstawiać, widzieć coś w jasnych, różowych, tęczyowych barwach, kolorach**

‘Zapatrywać się na coś optymistycznie, przedstawiać coś z najlepszej strony’

chor. Prikazati / prikazivati sve u ružičastoj boji

Polskiego związku frazeologicznego nie można użyć w odniesieniu do osoby.

- **We wszystkich kolorach tęczy**

‘Wielobarwny, pstrokaty’

chor. U (svim) duginim bojama

KOŁO

- **Koło fortuny**
'Los, zmienność losu, zmienny bieg wydarzeń'
chor. Kolo sreće
- **Piąte koło u wozu**
'O kimś lub o czymś niepotrzebnym, zawadzającym'
chor. Peti kotač (na kolima)

KOMIN **Palić, kopcić jak smok, komin** → SMOK

KONIEC

- **Koniec końców**
'Ostatecznie podsumowując'
chor. Sve u svemu
lub Na kraju krajeva
- **Koniec kropka**
'I tyle, i to wszystko, sprawa skończona, nic z tego'
chor. I točka (!)
lub I (pa) bog!
- **Ledwo, z trudem wiązać koniec z końcem**
'Z trudem się utrzymywać, żyć bardzo skromnie'
chor. (Jedva) sastaviti / sastavljati, vezati kraj s krajem
- **Mieć coś na końcu języka** → JĘZYK
- **Nie widzieć dalej niż czubek, koniec własnego, swojego nosa; Widzieć tylko koniec własnego, swojego nosa** → NOS

KONTROLA **Coś wymyka się komuś spod kontroli, z rąk** → RĘKA

KOŃ

- **Harować jak koń, wół**
'Pracować bardzo ciężko, zwłaszcza fizycznie'
chor. Raditi kao konj

- **Znać się jak łyse konie**

‘Znać się bardzo dobrze’

chor. Poznavati, znati u dušu *koga*

KOPYTO Na jedno kopyto

‘Jednakowo, według jednego wzoru’

chor. (Sve) na isti, jedan kalup

KOSZ Dać kosza *komuś*

‘Odrzucić czyjeś zaloty’

chor. Dati košaru, košaricu *komu*

KOŚĆ Skóra i kości → SKÓRA

KOT

- **Kupić / kupować kota w worku**

‘Kupić coś bez obejrzenia, bez sprawdzenia’

chor. Kupiti / kupovati mačka, mačku u vreći

- **Tyle co kot napłakał**

‘Bardzo mało, odrobinę, prawie nic’

chor. (Ni) koliko je crno pod noktom, ispod nokta

KOWADŁO Być, znaleźć się / znajdować się między młotem a, i kowadłem → MŁOT

KOZA Raz kozie śmierć → RAZ

KOZERA Nie bez kozery, powodu, przyczyny

‘Mając jakiś powód, cel’

chor. Ne bez razloga; S razlogom

KÓŁKO Kręcić się w kółko

‘Nie móc znaleźć wyjścia z trudnej sytuacji i wciąż wracać do punktu wyjścia’

chor. Vrtjeti se u krugu

KRATKA Za kratkami [być, znaleźć się]

‘Być w więzieniu, w areszcie’

chor. [Biti, dospjeti itd.] iza rešetaka

KRAWĘDŹ Życ na krawędzi

‘Prowadzić bardzo ryzykowne życie’

chor. Nositi, imati glavu u torbi

KRES Położyć / kłaść kres czemuś

‘Zakończyć coś, spowodować zaprzestanie czegoś’

chor. Stati čemu na kraj

KREW Zachować zimną krew

‘Być spokojnym, opanowanym, nie dać się ponieść emocjom’

chor. Sačuvati hladnu glavu

KROK

- **Krok po kroku**

‘Powoli, stopniowo’

chor. Korak po korak

lub Malo-pomalo

- **Krok w tył, wstecz**

‘Cofnięcie się w jakiejś dziedzinie, regres’

chor. Korak natrag

KROPKA Koniec kropka → KONIEC

KROPLA

- **Kropla, która przepełniła czarę (goryczy)**
'Coś, co sprawiło, że czyjaś rozpacz, czyjś smutek, żal itp. przekroczyły dopuszczalne granice, stały się nie do wytrzymania, nie do zniesienia'
chor. Kap koja je prelila čašu
- **Podobni, podobne (do siebie) jak dwie krople wody**
'Zupełnie, bardzo podobni, prawie identyczni, identyczne'
chor. Sličan, nalik *komu, čemu* kao jaje jajetu

KRUK Biały kruk

'Osobliwość, rzadkość, unikat, głównie w odniesieniu do rzadkich, cennych książek'
chor. Bijela vrana

KSIĄŻKA

- **Móc napisać książkę na temat czegoś, o czymś**
'Móc dużo powiedzieć na jakiś temat'
chor. Moći napisati knjigu, roman o *čemu*
- **Mówić jak z książki**
'Mówić płynnie, potoczyście lub używać wyszukanych słów'
chor. Govoriti kao iz knjige

KSIĘGA Czytać w *kimś* jak w otwartej księdze

'Z łatwością odgadywać, co ktoś przeżywa'
chor. Čitati *koga* kao otvorenu knjigu

KUPA Trzymać się, nie trzymać się kupy

'Wiązać, nie wiązać się w sposób sensowny, logiczny w jednolity i spójną całość'
chor. Ne drži vodu *što*

W języku chorwackim frazeologizm ten występuje tylko w formie zaprzeczonej.

Polski frazeologizm natomiast ma też inne, dodatkowe znaczenia: 1. 'O przedmiotach, które nie trzymają się kupy: rozlatują się, nie stanowią zwartej całości'; 2. 'O ludziach i zwierzętach, które trzymają się kupy: trzymają się razem, stanowią solidną gromadę'.

KWIAT Być w kwiecie wieku, w sile wieku → WIEK

KWITA Być kwita

'Nie mieć wobec kogoś zobowiązań'

chor. Sad *sno* kvit

L

LANIE Dostać lanie, manto, łupnia

1. 'Zostać zbitym'

chor. Dobiti batine

2. 'Zostać pokonanym, ponieść porażkę w walce'

chor. ∅

LAS Wywoływać wilka z lasu → WILK

LATA Nie wyglądać na swoje lata lub Dobrze się trzymać → DOBRZE

LEPIEJ Lepiej być nie może

'Świetnie, wspaniale, bardzo dobrze'

chor. Puna šaka brade

LEWO Na prawo i (na) lewo → PRAWO

LICHO Licho, diabeł nie śpi → DIABEŁ

LIS Szczwany, chytry (jak) lis

‘O kimś przebiegłym, sprytnym, podstępny’

chor. Lukav kao lisica

LOS Szczęście, los uśmiechnęło się do kogoś → SZCZĘŚCIE

LÓD

• **Mieć pieniędzy, forsy jak lodu** → PIENIĄDZ

• **Zimny jak lód**

‘Zupełnie zimny’

chor. Hladan kao led

• **Zostawić kogoś na lodzie**

‘Pozostawić kogoś samemu sobie w trudnej sytuacji’

chor. Ostaviti koga na cjedilu

Ł

ŁAD Bez ładu i składu

‘Byle jak, chaotycznie, nieporządnie’

chor. gram. Biti bez glave i repa; Nemati (ni) glave ni repa

ŁADNIE Wszystko ładnie pięknie

‘Jak na razie sprawy się dobrze przedstawiają’

chor. Sve divno krasno

ŁEB Na łeb, na szyję

‘Bardzo szybko, co tchu, w wielkim pośpiechu, nie zwracając uwagi na przeszkody i niebezpieczeństwo’

chor. Navrat-nanos

ŁUPIEŃ Dostać lanie, manto, łupnia → LANIE

ŁZA Śmiać się, zaśmiewać się do łez

‘Bardzo się śmiać, serdecznie, spontanicznie, żywiołowo’

chor. Nasmijati / smijati se do suza

M

MAGIA Czarna magia

‘O czymś zupełnie dla kogoś nieznanym lub niezrozumiałym’

chor. Španska sela

MANATKI Zwinąć manatki

‘Spakować się i odejść skądś’

chor. Pokupiti, skupiti, uzeti svoje krpice

MANTO Dostać lanie, manto, łupnia → LANIE

MAREK Nocny marek

‘O kimś, kto bardzo późno kładzie się spać, jest aktywny do późnej nocy’

chor. Noćna ptica

MARZENIE Marzenie świętej głowy

‘O czymś, czego nie można osiągnąć, co nie daje się zrealizować’

chor. Pusti snovi

MASŁO

- **Bułka z masłem** → BUŁKA
- **Coś idzie, szło, poszło komuś jak po maśle, jak z płatka**
‘Coś się komuś udaje, ktoś nie ma z czymś problemów’
chor. Ide, teče kao po loju, kao podmazano, od ruke *komu*
što
- **Życ jak pączek w maśle** → PĄCZEK

MAŻ Jak jeden mąż, człowiek

1. ‘Wszyscy razem, zgodnie, solidarnie’

chor. U jedan glas

2. ‘Wszyscy naraz, w tym samym momencie, jednocześnie’

chor. ∅

MĘKA Znosić męki, katusze

‘Bardzo się z czymś, z kimś męczyć’

chor. Muku mučiti s *kim*, s *čim*

MGNIENIE W mgnieniu oka → OKO

MIARA

- **Miara, miarka się przebrała, przepelniła się**
‘Zdarzyło się coś, co przekroczyło granice czyjejs cierpliwości; nie można czegoś dłużej tolerować’
chor. Prelila se, prepunila se čaša

- **Ponad (wszelką) miarę**
'Przesadnie, nadmiernie'
chor. Preko (svake) mjere
- **Przebrać, przekroczyć miarę, miarkę w czymś**
'Przesadzić, przekroczyć dopuszczalne granice; zanadto sobie pozwolić'
chor. Prevršiti, prijeći / prelaziti (svaku) mjeru

MIEJSCE Zginać, zabić się, zabić kogoś na miejscu

'Na miejscu wydarzenia, od razu, natychmiast'

chor. Na licu mjesta

W skład chorwackiego frazeologizmu nie wchodzi czasownik.

MIESIĄC Miesiąc miodowy

'Pierwszy miesiąc małżeństwa, pierwsze tygodnie po ślubie; podróż poślubna'

chor. Medeni mjeseć

MLEKO Biały jak mleko → BIAŁY

MŁOT Być, znaleźć się / znajdować się między młotem a, i kowadłem

'Znaleźć się w sytuacji, w której trudno podjąć decyzję, bo każde z dwu możliwych rozwiązań jest złe'

chor. Biti, naći se / nalaziti se između čekića i nakovnja

MNIEJ Mniej więcej

'W przybliżeniu'

chor. Manje (ili) više; Manje-više

MOST

- **[Powiedzieć, mówić, wygarnąć itp.] prosto z mostu**
'Mówić, powiedzieć itp. przykre rzeczy otwarcie, szczerze, dosadnie, bez wykrętów, bez ogródek'
chor. *gram*. Nemati dlake na jeziku
- **Spalić / palić za sobą mosty**
'Uniemożliwiać sobie powrót do kogoś, do czegoś, zrywać z kimś, z czymś zdecydowanie i nieodwołalnie'
chor. Porušiti, srušiti, spaliti (sve) mostove (za sobom, iza sebe)

MOTYKA Porywać się, rzucać się z motyką na słońce → SŁOŃCE

MOWA Nie ma, nie może być mowy (o czymś)

- 'Coś jest niemożliwe, nie może być zrobione, brane pod uwagę'
- chor. Ne dolazi u obzir *što*

MROWISKO Wsadzić kij w mrowisko → KIJ

MRÓWKA

- **Mrówki, ciarki chodzą komuś po plecach → CIARKI**
- **Pracować jak mrówka**
'Pracować intensywnie, bez wytchnienia'
chor. Raditi kao mrav, crv
- **Pracowity jak pszczołka, pszczoła, mrówka**
'O kimś bardzo pracowitym'
chor. Marljiv, vrijedan, radin kao mrav, crv, pčela

MUCHA Muchy by (nawet) nie skrzywdził, nie zabił

‘O kimś, kto jest dobry, łagodny i nikomu nie mógłby zrobić nic złego’

chor. Ne bi (ni) mrava zgazio

MUR Przyprzeć, przycisnąć kogoś do muru

‘Postawić kogoś w położeniu bez wyjścia; zmusić do zrobienia, powiedzenia czegoś wbrew woli’

chor. ≈ Pritjerati, pritisnuti uza zid

Definicja chorwackiego frazeologizmu: ‘Wywrzeć presję na kogoś, pozbawić możliwości obrony; sprawić, że ktoś się znalazł w sytuacji bez wyjścia’.

MUSZTARDA Musztarda po obiedzie

‘O czymś spóźnionym, już nieaktualnym, niepotrzebnym’

chor. *gram*. Prošla baba s kolačima

MYDŁO Wyjść na czymś jak Zabłocki na mydle → ZABŁOCKI

MYSZ

- **Biedny, ubogi jak mysz kościelna**

‘O kimś bardzo biednym’

chor. Siromašan kao crkveni miš

- **Mokry jak mysz, szczur**

‘Bardzo mokry, przemoczony lub zlany potem’

chor. ≈ Mokar, pokisao kao miš

Chorwacki frazeologizm używany jest w odniesieniu do osoby, która zmokła na deszczu.

MYŚL

Coś idzie, poszło, układa się itp. po czyjejs myśli

‘Ktoś prowadzi udane życie, odnosi sukcesy, wszystko mu się udaje’

chor. Dobro ide *komu što*

- **Czarne myśli**

‘Ponure, złowróżbne przypuszczenia, pesymistyczne przewidywania’

chor. Crne misli

N

NACISK Położyć / kłaść na coś nacisk

‘Podkreślić coś, co jest szczególnie ważne, godne uwagi’

chor. Staviti / stavljati naglasak na *što*

NAGLE Co nagle to po diable → DIABEŁ

NAJĘTY

- **Gada, mówi jak najęty, nakręcony ktoś**

‘Ktoś mówi nieprzerwanie, dużo i szybko, nie dopuszczając innych do głosu’

chor. Govoriti, pričati kao navijen

- **Kłamać, łąć jak najęty → KŁAMAC**

NERW

- **Działać na nerwy komuś**

‘Denerwować, drażnić, irytować kogoś, wyprowadzać kogoś z równowagi’

chor. Ići na živce, nerve *komu*

- **Mieć słabe nerwy**

‘Nie potrafić panować nad sobą, łatwo ulegać emocjom’

chor. Imati tanke živce; Živci su tanki *komu*

- **Mieć żelazne nerwy, nerwy jak postronki**
'Być opanowanym, wytrzymałym na silne emocje'
chor. Imati jake, čelične živce
- **Nerwy poniosły kogoś, puściły komuś**
'Ktoś stracił panowanie nad sobą, bardzo się zdenerwował'
chor. Izgubiti / gubiti živce
lub Puknuo je, puca film *komu*

NIC

- **Nic mnie to nie obchodzi!**
'Nie interesuje mnie to'
chor. Baš *me* briga!
- **Nic nie szkodzi**
'Nieważne, zapomnijmy o tym, nic się nie stało'
chor. Nema veze
- **Nic specjalnego** lub **Żadna rewelacja** lub **Taki sobie**
'O czymś niewiele wartym'
chor. Nije bog zna, bogzna što, kakav
- **Za nic (w świecie, na świecie)** lub **Nigdy w życiu** lub **Nigdy przenigdy**
'Wyrażenie podkreślające, że coś jest niemożliwe, że na pewno nie nastąpi'
chor. Ni u ludilu

NIEBO

- **Być w siódmym niebie**
'Czuć się szczęśliwym, bardzo się cieszyć'
chor. Biti u, na devetom, sedmom nebu
- **Przychylić komuś nieba**
'Być dla kogoś dobrym, serdecznym, spełniać jego zachcianki, odgadywać myśli i pragnienia'
chor. Skinuti / skidati, poskidati zvijezde s neba *komu*

NIECHCENIE Jakby od niechcenia

‘Bez problemów, z łatwością’

chor. Kao od šale

NIEROZŁĄCZKI Papużki nierozłączki → PAPUŻKI

NIESZCZĘŚCIE Szczęście w nieszczęściu → SZCZĘŚCIE

NIGDY

- **Lepiej późno niż nigdy, wcale**

‘Lepiej zrobić coś z opóźnieniem niż zupełnie z tego zrezygnować’

chor. Bolje ikad nego nikad

- **Na święty nigdy**

‘Nigdy, w żadnym wypadku’

chor. Malo sutra, malo morgen

- **Nigdy w życiu lub Nigdy przenigdy lub Za nic (w świecie, na świecie) → NIC**

NITKA Do (suchej) nitki [przemoczony, przemoknąć, zmoknąć]

‘Bardzo zmoknąć, przemoczyć ubranie’

chor. Mokar, pokisao kao miš

lub Pokisnuti, prokisnuti do (gole) kože

NOC

- **Od świtu, rana do zmierzchu, zmroku, wieczora, nocy → ŚWIT**
- **W dzień i w nocy; Dniem i nocą; Dniami i nocami → DZIEŃ**

NOGA

- **Dać nogę, dyla, drapaka → DRAPAK**
- **Ktoś schwycił, złapał Pana Boga za nogi → BÓG**

- **Kuty na cztery nogi**

‘O kimś sprytnym, przebiegłym, kto potrafi się odnaleźć w każdej sytuacji’

chor. Namazan, premazan (sa) svim mastima

Chorwacki frazeologizm zawiera negatywny osąd.

- **Lecieć, padać z nóg, ze zmęczenia**

‘Być bardzo zmęczonym, skrajnie wyczerpanym’

chor. *gram*. Mrtav umoran

- **Ledwo powłóczyć nogami**

‘Ledwo chodzić, poruszać się z trudem’

chor. Vući se, hodati kao prebijen pas

- **Nogi się pod kimś ugięły**

‘Ktoś chwilowo stracił władzę w nogach na skutek silnego stresu, emocji’

chor. Noge su se odsjikle *komu*

Definicja chorwackiego frazeologizmu: ‘Ktoś stracił władzę w nogach na skutek strachu’.

- **Podstawić / podstawić komuś nogę**

‘Zaszkodzić, przeszkadzać komuś w jego działaniach, uniemożliwiać mu działania, działając podstępnie, intrygując’

chor. Podmetnuti / podmetati nogu *komu*

- **Postawić na (równe) nogi kogoś**

‘Spowodować, powodować, że ktoś przechodzi ze stanu spoczynku w stan aktywności, wymuszonego działania, zwykle nagle’

chor. Podignuti / dići se, *koga* na noge

- **Potrzebny jak psu piąta noga** → PIES

- **Rzucić, ciskać komuś kłody pod nogi**
 ‘Używać wszelkich sposobów, aby przeszkodzić komuś w realizacji jego zamierzeń’
 chor. Bacati, podmetati *komu* klipove pod noge
- **Wstać lewą nogą**
 ‘Być w złym humorze bez wyraźnego powodu’
 chor. Ustati / ustajati, dići se na lijevu nogu, lijevom nogom
- **Ziemia, grunt usuwa się komuś spod nóg** → ZIEMIA
- **Zwalić, ściąć kogoś z nóg**
 1. ‘Stać się przyczyną czyjegoś zasłabnięcia, czyjejs choroby, utraty sił lub silnego wzburzenia, napięcia psychicznego’
 chor. ≈ Oboriti s nogu *koga*

Definicja chorwackiego frazeologizmu: ‘Zachwycić kogoś, bardzo mile zaskoczyć’.

2. ‘Przewrócić kogoś’

chor. ∅

NOS

- **Mamrotać, mruknać / mruzczyć, bąknąć / bąkać, burczeć pod nosem**
 ‘Powiedzieć, mówić coś cicho i niewyraźnie’
 chor. Reći, govoriti, promrmljati / mrmljati (sebi) u bradu
- **Mieć powyżej uszu, powyżej dziurek w nosie, po dziurki w nosie czegoś, kogoś**
 ‘Ktoś ma czegoś dosyć, nie może tego dłużej znosić’
 chor. Puna je kapa, kufer *koga*, *čega komu*

- **Nie widzieć dalej niż czubek, koniec własnego, swojego nosa; Widzieć tylko koniec własnego, swojego nosa**
'Mieć ciasne horyzonty myślowe, być ograniczonym'
chor. Ne vidjeti ni prst, prsta pred nosom, okom
- **Pilnować, patrzeć swego, swojego nosa**
'Zajmować się tylko swoimi sprawami, nie interesować się cudzymi'
chor. Čistiti ispred svoje kuće, svog praga
- **Powiedzieć, wygarnąć, mówić coś komuś prosto w oczy, w nos** → OKO
- **Sprzątnąć coś, kogoś komuś sprzed, spod nosa**
'Pozbawić kogoś czegoś, czego był już prawie pewien, na co liczył'
chor. Odnijeti, uzeti *komu što* pred nosom
- **Uśmiechać się pod nosem**
'Śmiać się z czegoś skrycie'
chor. Nasmijati / smijati se, smješkati se ispod brka
- **Wtykać, wsadzać, wścibiać, pchać nos w nie swoje, cudze sprawy**
'Nadmiernie się czymś interesować, być wścibskim, ciekawskim; wtrącać się, mieszać się do tego, co nie powinno obchodzić'
chor. Zabosti / zabadati, gurati, turiti / turati, zavući / zavlačiti (svoj) nos (u *što*)
- **Zadzierać nosa**
'Być zarozumiałym, dumnym, wynosić się ponad innych'
chor. Dignuti, dići / dizati nos (visoko)

NÓŻ Mieć nóż na gardle

'Być w ciężkiej sytuacji, zmuszającej do powzięcia szybkiej, zwykle niekorzystnej dla siebie decyzji'

chor. *gram*. Staviti *kome* nož pod grlo

O

OBEJRZEĆ Ani się obejrzysz, obejrzał(a)

‘Bardzo szybko, natychmiast’

chor. Dok, prijē nego (što) kažeš, bi kazao, bi rekao keks,
britva

OBIAD Musztarda po obiedzie → MUSZTARDA

OBRAZ Patrzyć w *kogoś*, w *coś*, wpatrywać się w *kogoś*, w *coś* jak w (święty) obraz, obrazek, jak w tęczę → OBRAZEK

OBRAZEK

- **Ładny, piękny, śliczny jak obrazek, jak z obrazka**
‘O kimś bardzo ładnym, pełnym uroku’
chor. Lijep kao slika
- **Patrzyć w *kogoś*, w *coś*, wpatrywać się w *kogoś*, w *coś* jak w (święty) obraz, obrazek, jak w tęczę**
‘Uwielbiać coś, kogoś bezkrytycznie, widzieć same zalety’
chor. Gledati u *koga* kao u Boga

OBRÓT Sprawy przybrały zły obrót → SPRAWA

OGIEŃ

- **Dolać / dolewać oliwy do ognia**
‘Podsycić czyjś gniew, podjudzić; jeszcze bardziej zwiększyć napięcie jakiegoś konfliktu’
chor. Doliti / dolijevati ulje, ulja na vatru
- **Igrać z ogniem**
‘Narażać się na niebezpieczeństwo, zachowywać się w sposób groźący złymi następstwami’
chor. Igrati, poigravati se s vatrom

- **Skoczyć za kimś w ogień**

‘Być gotowym dla największych poświęceń dla kogoś’

chor. (Skočiti, biti spreman) u vatru i u vodu za *koga*

Zarówno w języku polskim, jak i chorwackim, frazeologizm ten występuje w trybie przypuszczającym.

- **Unikać kogoś, czegoś jak ognia**

‘Wystrzegać się czegoś, starannie unikać’

chor. Bježati od *koga*, od *čega* kao od kuge

- **Upiec dwie pieczenie przy, na jednym ogniu**

‘Załatwić dwie sprawy jednocześnie, podwójnie skorzystać’

chor. Jednim udarcem ubiti dvije muhe

OKO

- **Kłuje coś w oczy kogoś**

‘Ktoś, coś sprawia komuś przykrość, wywołuje zazdrość, niezadowolenie’

chor. Bode u oči *komu što*

- **Mieć kogoś, coś na oku**

1. ‘Obserwować kogoś, coś; pilnować, nadzorować’

chor. Držati, imati na oku *koga*

2. ‘Uczynić kogoś lub coś przedmiotem swoich planów’

chor. *gram*. Zapne / zapinje *komu* za oko *što*

- **Mieć oczy szeroko otwarte**

‘Być czujnym, ostrożnym’

chor. Otvoriti četvore oči

- **Na pierwszy rzut oka**

‘Na podstawie wstępnego wrażenia, bez bliższego oglądu’

chor. Na prvi pogled

- **Nie wierzyć własnym oczom**
‘Być bardzo zdumionym, wprost nie móc przyjąć, zrozumieć jakichś faktów’
chor. Ne vjerovati svojim očima
- **Nie zmrużyć oka**
‘Nie zasnąć ani na chwilę; wcale nie spać’
chor. Ne sklopiti oka, oči; (Ni) oka ne sklopiti
- **Oczy wyszły komuś na wierzch**
‘Ktoś się czymś bardzo zdziwił; ktoś zachwyił się czymś ponad zwykłą miarę’
chor. Oči su iskočile *komu*
- **Pilnować, strzec kogoś, czegoś jak oka w głowie, jak źrenicy oka**
‘Pilnować, strzec szczególnie gorliwie, troskliwie’
chor. Čuvati *koga, što* kao zjenicu oka (svoga)
- **Powiedzieć, wygarnąć, mówić coś komuś prosto w oczy, w nos**
‘Powiedzieć, mówić itp. przykre rzeczy otwarcie, szczerze, dosadnie’
chor. Skresati / kresati, reći, govoriti u brk, lice *komu što*
- **Rzucić okiem na kogoś, na coś**
‘Spojrzeć, popatrzeć na kogoś, na coś, zwłaszcza mimochodem, przelotnie; zerknąć’
chor. Baciti pogled na *koga, na što*
- **Spojrzeć prawdzie (prosto) w oczy**
‘Spokojnie przyjąć do wiadomości niemiłe fakty’
chor. Pogledati istini u oči, lice

- **Stracić / tracić, zgubić / gubić coś z oczu**
‘Zapominać o czymś, przestać coś uważać za ważne’
chor. Izgubiti / gubiti iz vida koga, što

Polski związek frazeologiczny w odniesieniu do osoby (*stracić, zgubić kogoś z oczu*) oznacza tylko: ‘Przestać kogoś widzieć’.

- **W cztery oczy**
‘Sam na sam, bez świadków, na osobności’
chor. U četiri oka
- **W mgnieniu oka**
‘Błyskawicznie, natychmiast’
chor. U, za tren oka
- **Z palcem w oku lub Z zamkniętymi oczami, oczyma**
‘Bez trudu’
chor. Kao od šale
- **Zamydlić / mydlić oczy komuś**
‘Stworzyć, stwarzać pozory czegoś, wprowadzić, wprowadzać kogoś w błąd, nie mówiąc mu prawdy, wmawiając mu coś’
chor. Zamazati / mazati, premazati oči komu

OKRES **Złoty okres, wiek, czasy (czegoś)** → WIEK

OKULARY

- **Patrzeć przez czarne okulary lub Patrzeć czarno na świat**
‘Być pesymistą, widzieć tylko złe strony czegoś, kogoś’
chor. Gledati kroz crne naočale (na) što
- **Patrzeć przez różowe okulary lub Patrzeć różowo na świat**
‘Być optymistą, widzieć tylko dobre strony czegoś, kogoś’
chor. Gledati kroz ružičaste naočale (na) što

OLIWA Dolać / dolewać oliwy do ognia → OGIENÍ

OMEGA Alfa i omega → ALFA I OMEGA

OSIKA Trząść się jak galareta, jak osika → GALARETA

OSIOŁ Uparty jak osioł

‘O człowieku bardzo upartym, nieustępliwym’

chor. Tvrdočlav kao magarac

OSŁUPIENIE Nie móc wyjść z osłupienia lub Patrzyć z rozdziewionymi ustami

‘Patrzyć, spojrzeć ze zdziwieniem, bez zrozumienia’

chor. Bijelo pogledati / gledati

OWCA Czarna owca

‘Osoba przynosząca wstyd swojemu środowisku, swojej rodzinie’

chor. Crna ovca

OWAK Tak czy siak, owak → TAK

OWOC Wydać, przynieść owoce

‘Zakończyć się sukcesem, dać efekty, zaowocować’

chor. Urodilo je, urodit će plodom što

P

PALEC

- **Maczać w czymś palce**

‘Brać udział, zwykle niejawni, w jakiejś nieuczciwej sprawie’

chor. Imati (u čemu) (svoje) prste

- **Owinać, okręcić (sobie) kogoś w koło, dookoła, naokoło, wokół (małego) palca**
‘Podporządkować kogoś swojej woli, uzależnić kogoś od siebie’
chor. Smotati / motati, vrtjeti *koga* oko (malog) prsta
- **Palce lizać**
‘Zwrot wyrażający zachwyty nad czymś bardzo dobrym, ładnym, zwykle nad smacznym jedzeniem’
chor. Za lizati prste
- **Patrzeć przez palce na coś**
‘Być pobłażliwym, przesadnie tolerancyjnym’
chor. Pogledati / gledati, progledati kroz prste *komu što*
- **Z palcem w oku lub Z zamkniętymi oczami, oczyma** → OKO

PALIC SIĘ Nie pali się

‘Nic pilnego, nie ma się co śpieszyć’
chor. Ne gori kuća
lub Nije turska sila

PAMIĘĆ Zapadło, zapada w pamięć

‘Coś zostało dobrze zapamiętane, nie może być zapomniane’
chor. Usjeklo se, urezalo se u pamćenje, pamet

PAN

- **Być panem (samego) siebie**
‘Być wolnym, niezależnym, samodzielny’
chor. Biti svoj
- **Być panem życia i śmierci**
‘Mieć nad kimś nieograniczoną władzę’
chor. ≈ *gram*. Bog i batina

Znaczenie chorwackiego frazeologizmu jest następujące: 'Osoba, której inni posłusznie słuchają, do której należy ostatnie słowo'.

PAPIER *Coś jest, pozostaje tylko na papierze*

'Coś, o czym się pisało, mówiło, nie istnieje w rzeczywistości, nie zostało zrealizowane'

chor. Ostaje, ostalo je na papiru *što*
lub Mrtvo slovo na papiru je *što*

PAPUŻKA *Papuzki nierozłączki*

'O dwóch osobach, które bardzo się lubią i spędzają ze sobą dużo czasu'

chor. *gram*. Biti kuhan i pečen s *kime*, *gdje*

W języku polskim tylko w przypadku odniesienia do dwóch osób.

PARZYĆ *Ni ziębi ni grzeje, parzy* → ZIĘBIĆ

PAS *Cios, uderzenie chwyt poniżej pasa* → CIOS

PATYK *Chudy jak patyk, jak szkielet*

'Bardzo chudy'

chor. Mršav, tanak kao čačkalica

PĄCZEK *Życ jak pączek w maśle*

'Nie mieć żadnych kłopotów materialnych, prowadzić szczęśliwe życie, opływać w dostatki'

chor. Živjeti kao bubreg u loju

PĘCZEK *Mieć kogoś, czegoś na pęczki*

'Mieć dużo czegoś lub kogoś do dyspozycji'

chor. Imati *čega* napretek

Polskiego frazeologizmu można używać także w odniesieniu do ludzi.

PEŁD W te pędy

‘Bardzo szybko, natychmiast’

chor. Brže bolje
lub Pod hitno

PEPEK Pępek świata

‘O kimś uważającym się za bardzo ważnego’

chor. Pupak svijeta

Chorwacki frazeologizm ma jeszcze znaczenie: ‘Centrum, najważniejsze miejsce’.

PIĄTEK Czarny piątek

‘Dzień, w którym wydarzyło się coś złego, pechowy dzień’

chor. Crni petak

PIĄTKA Coś jest na piątkę

‘O czymś świetnym, wspaniałym’

chor. Za pet je što

PIECHOTA Coś piechotą nie chodzi

‘O czymś, co ma swoją wartość, nie jest byle czym, o czymś wartym zachodu’

chor. Ø

PIECZEŃ Upiec dwie pieczenie przy, na jednym ogniu → OGIENI

PIENIĄDZ

- **Mieć pieniędzy, forsy jak lodu**

Mieć bardzo dużo pieniędzy, być bardzo bogatym

chor. Imati para, novca kao blata

- **Spać, leżeć, siedzieć na pieniądzech, na forsie**
'Mieć dużo pieniędzy i nie lubić ich wydawać'

chor. Plivati, valjati se u novcu, parama

Chorwacki frazeologizm oznacza tylko: 'Mieć dużo pieniędzy'.

PIERŚ **Serce stanęło komuś** lub **Serce zamarło, zamiera w pier-
si komuś, w kimś** → SERCE

PIES

- **Głodny jak pies, wilk**
'Bardzo głodny'
chor. Gladan kao pas, vuk
- **Nie dla psa kiełbasa** → KIEŁBASA
- **Potrzebny jak psu piąta noga**
'Mało ważna część całości'
chor. Zadnja, deveta rupa na svirali
- **Tu jest pies pogrzebany**
'Tu tkwi sedno sprawy, w tym tkwi problem'
chor. U tome je vic, štos
lub U tom grmu leži zec
- **Zejść / schodzić na psy**
 1. 'O stanie czegoś: pogorszyć się, pogarszać się, podupaść, podupadać'
chor. Pasti s konja na magarca
 2. 'O człowieku: wykoleić się, wykolejać się'
chor. Pasti na niske grane

Chorwacki frazeologizm obejmuje także znaczenie: 'Zbiednieć'.

PIĘKNE Odplacić pięknym za nadobne

‘Odwzajemnić się tym samym, najczęściej złem za doznane zło, zrewanżować się’

chor. Vratiti ljubav za ljubav

PIĘKNI Wszystko ładnie pięknie → ŁADNIE

PIĘTA

- **Nie dorastać komuś do pięt**

‘Mieć nieporównanie mniejszą wartość, nie dorównywać komuś w czymś’

chor. Ne biti ni do koljena *komu*

- **Pięta Achillesa** → ACHILLES

PIWO Małe piwo lub Bułka z masłem → BUŁKA

PLECY

- **Ciarki, mrówki chodzą, chodziły, przeszły, przechodzą komuś po plecach** → CIARKI

- **Odwrócić się plecami do kogoś, do czegoś**

‘Przestać okazywać komuś zainteresowanie’

chor. Okrenuti / okretati leđa *komu*

- **Robić coś za (czyimiś) plecami**

‘Robić coś, ukrywając się przed kimś, w tajemnicy przed kimś’

chor. ≈ *gram*. Iza (čijih) leđa

Dokładna definicja chorwackiego frazeologizmu jest następująca: ‘W tajemnicy przed kimś, ukrywając złe zamiary’.

PŁATEK Coś idzie, szło, poszło komuś jak po maśle, jak z płatka → MASŁO

PŁAZ Coś (nie) ujdzie komuś płazem, na sucho → SUCHO

POJĘCIE Nie mieć (zielonego) pojęcia o czymś

‘Nic o czymś nie wiedzieć, nie orientować się w czymś, nie znać się na czymś’

chor. Nemati (ni) pojma (o pojmu)

POŁOWA Czyjaś piękniejsza połowa

‘Czyjaś żona’

chor. Bolja, ljepša polovica

POPZRZECZKA Wysoko, nisko ustawić / stawiać poprzeczkę

‘Dużo lub mało wymagać’

chor. Visoko, nisko postaviti letvicu

PORA Najwyższa pora

‘Trzeba się pospieszyć, to już ostatnia chwila, by coś zrobić’

chor. Krajnje je vrijeme, čas

PORTFEL Sięgać do kieszeni, do portfela → KIESZENI

PORZĄDEK

• **Coś jest, nie jest w porządku**

‘Coś jest, nie jest jak trzeba, jak powinno być’

chor. U redu je, nije što

• **Przejsć do porządku dziennego nad czymś**

‘Zignorować coś, nie zajmować się czymś, nie przywiązywać wagi do czegoś’

chor. ≈ Prijeći (šutke) preko čega

POWIETRZE Coś wisi, zawisło w powietrzu

‘Pewne symptomy wskazują, że coś zdarzy się lada chwila’

chor. Visi, lebdi u zraku što

POWÓD Nie bez kozery, powodu, przyczyny → KOZERA

POŻYC Pożyjemy zobaczymy

‘To się okaże’

chor. Živi bili, pa vidjeli

Chorwacki frazeologizm występuje tylko w czasie przeszłym.

POŻYTECZNE Łączyć przyjemne z pożytecznym → **PRZYJEMNE**

PÓZNIJ Prędzej, wcześniej czy później → **PRĘDZEJ**

PÓŻNO Lepiej późno niż wcale, nigdy → **NIGDY**

PRACA

- **Być zavalonym robotą, pracą lub Mieć pełne ręce roboty**
‘Mieć bardzo dużo pracy’
chor. Imati posla preko glave
- **Rzucić się / rzucać się w wir pracy**
‘Zacząć pracować dużo, intensywnie’
chor. Baciti se / bacati se na posao
- **Szyfowa praca**
‘Praca nieprzynosząca żadnych rezultatów mimo wielkich wysiłków’
chor. Sizifov posao
- **Wziąć się / brać się do pracy**
‘Rozpocząć, rozpoczynać wykonywanie swoich zadań, zacząć działać’
chor. Baciti se / bacati se na posao

PRASA Żółta prasa

‘Prasa o charakterze skandaliczno-obyczajowym’

chor. Žuti tisak; Žuta štampa

PRAWDA

- **Rozmijać / mijać się z prawdą**
'Mówić nieprawdę, kłamać'
chor. *gram.* Daleko od istine je što
- **Spojrzyć prawdzie (prosto) w oczy** → OKO
- **Ściślej, prawdę mówiąc**
'Precyzując, mówiąc dokładniej, by być jednoznacznym'
chor. Bolje reći, rečeno

PRAWO Na prawo i (na) lewo

'Wszędzie dookoła, tu i tam'
chor. Na sve strane

PRĄD Iść pod prąd

'Przeciwstawiać się panującym zwyczajom, poglądom itp.,
opierać się czemuś'
chor. Plivati, ići protiv struje

PRĘDKOŚĆ Z prędkością światła

'Bardzo szybko, błyskawicznie'
chor. Brzinom svjetlosti

PRĘDZEJ Prędzej, wcześniej czy później

'Nie wiadomo dokładnie kiedy, ale na pewno; w końcu,
kiedyś'
chor. Prije ili kasnije

PROCENT Na sto procent; W stu procentach

'Całkowicie, zupełnie, na pewno'
chor. Sto posto

PRZYCZYNA Nie bez przyczyny, kozery, powodu → KOZERA

PRZYJEMNE Połączyć / łączyć przyjemne z pożytecznym

‘Drogą przyjemności osiągnąć korzystny rezultat’

chor. Spojiti / spajati ugodno s korisnim

PSZCZOŁA Pracowity jak pszczołka, pszczoła, mrówka →
MRÓWKA

PSZCZOŁKA Pracowity jak pszczołka, pszczoła, mrówka →
MRÓWKA

R

RACJA Mieć (świętą) rację

‘Mieć słusność, postępować właściwie’

chor. Imati pravo; Biti u pravu

RACHUBA Nie wchodzi w rachubę coś

‘Coś jest niemożliwe, nie może być zrobione, brane pod uwagę’

chor. Ne dolazi u obzir što

RACHUNEK Robić coś na czyjś rachunek, koszt

‘Robić coś na czyjeś konto, zobowiązując kogoś do zapłacenia za to’

chor. gram. Na čiji račun

RADA Dać sobie radę z czymś, z kimś

‘Poradzić sobie z problemami, znaleźć sposób’

chor. ≈ Dobro proći

RAK Czerwony jak rak

‘Czerwony ze wstydu’

chor. Crven kao rak

RAMIĘ Iść, stać, walczyć z *kimś* ramię w ramię, ramię przy ramieniu

‘Iść, stać, walczyć z kimś razem, wspólnie, zgodnie, jeden przy drugim’

pol. *gram.* Rame uz rame (s *kim*)

RANA Sypać sól na rany → SÓL

RANO Od rana, świtu do zmierzchu, zmroku, wieczora, nocy
→ ŚWIT

RATUNEK Ostatnia, jedyna deska ratunku

‘Coś, co może uratować, lub ktoś, kto może pomóc w trudnej sytuacji’

chor. Slamka spasa

RAUSZ Być na rauszu

‘Być podpiętym’

chor. ≈ Biti dobre volje

Chorwacki ekwiwalent ma też drugie znaczenie: ‘Mieć dobre samopoczucie’.

RAZ

• **Do trzech razy sztuka**

‘Coś, co nie udało się dwa razy, może się powieść za trzecim razem – należy więc spróbować jeszcze raz’

chor. Bez treće nema sreće
lub Treća sreća

- **Raz kozie śmierć**
‘Przysłowie używane w momencie podejmowania ryzykownej decyzji lub gdy ktoś wyraża swoją determinację’
chor. Kud pukło da pukło
- **Raz się żyje**
‘Należy korzystać z życia, bo niektóre okazje już się nie powtórzą’
chor. Jednom se živi
- **W najlepszym razie**
‘W razie, w wypadku pomyślniejszym od wszystkich możliwych w danej, zwykle niekorzystnej, sytuacji’
chor. U najmanju ruku

REWELACJA Żadna rewelacja lub Nic specjalnego lub Taki sobie → NIC

REKA

- **Bronić się rękami i nogami**
‘Bronić się przed czymś uparcie, rozpaczliwie, używając wszelkich możliwych sposobów obrony’
chor. Braniti se rukama i nogama
- **Coś jest komuś na rękę**
‘Coś komuś odpowiada, coś jest dla kogoś korzystne’
chor. Biti po ćudi *komu*
- **Coś wymyka się komuś spod kontroli, z rąk**
‘O sprawach, nad którymi przestaje się panować, przestaje się mieć na nie wpływ’
chor. Izmicati kontroli

Chorwacki ekwiwalent jest kolokacją.

- **Dać sobie rękę uciąć (za coś, że)**

‘Ręczyć za coś’

chor. Dati ruku u vatru da

Zarówno w języku polskim, jak i chorwackim, frazeologizm ten występuje w trybie przypuszczającym.

- **Mieć dwie lewe ręce**

‘Być niezdarnym, leniwym w pracy, nie umieć pracować, nie kwapić się do pracy’

chor. Imati dvije lijeve ruke

- **Mieć pełne ręce roboty**

‘Mieć dużo pracy, być zapracowanym’

chor. Imati posla preko glave
lub Imati pune ruke posla

- **Mieć rękę, dryg, smykałkę do czegoś**

‘Mieć talent w jakiejś dziedzinie’

chor. Biti (kao) rođen za što

- **Na własną rękę**

‘Samodzielnie, na własną odpowiedzialność’

chor. Na svoju ruku

Dokładna definicja chorwackiego frazeologizmu: ‘Samodzielnie, z własnej inicjatywy, zgodnie z własną wolą’.

- **Prawa ręka czyjaś**

‘Osoba, bez której ktoś nie może się obyć, osoba niezbędna, główny pomocnik’

chor. Biti, postati desna ruka čija, komu

- **Ręce przy sobie!**

‘Nie dotykaj, nie ruszaj, trzymaj się z dala’

chor. Ruke k sebi!

- **Wpaść w czyjeś ręce**
'Zostać schwytanym, ujętym przez kogoś'
chor. Pasti u ruke, šake *komu*
- **Wrócić, odejść itp. skądś z gołymi, pustymi, próżnymi rękami**
'Wrócić, odejść skądś, nic nie uzyskawszy'
chor. Ostati / ostajati, otići praznih ruku
lub *gram*. Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba
- **Z ręką na sercu**
'Szczere, otwarcie'
chor. Ruku na srce
lub Brat bratu

Polski frazeologizm najczęściej występuje w połączeniu z *verba dicendi*: mówić, powiedzieć, przyznać, stwierdzić.

REKAWICZKA W białych rękawiczkach

'Zachowując pozory przyzwoitości'

chor. U rukavicama

ROBOTA Mieć pełne ręce roboty lub Być zawalonym robotą, pracą → PRACA

ROLA Odegrać / grać ważną, kluczową rolę

'Mieć duże znaczenie dla czegoś, mieć ważny wpływ na coś'

chor. Odigrati / igrati veliku, važnu, ključnu ulogu

ROZUM Ktoś postradał, stracił / traci rozum, zmysły; Odjęło rozum *komuś*

1. 'Ktoś jest chory psychicznie, zwariował, dostał pomieszania zmysłów'

chor. Skrenuti, šenuti pameću, umom

2. 'Ktoś postąpił, postępuje nierozsądnie, zachował się, zachowuje się irracjonalnie, nie tak jak powinien'

chor. Skrenuti, šenuti pameću, umom

RUSZT Wrzucić, położyć coś na ząb, na ruszt → ZĄB

RYBA

- **Czuć się jak ryba w wodzie**
'Znajdować się w środowisku odpowiednim dla siebie, w swoim żywiole'
chor. *gram.* Kao riba u vodi
- **Wsio ryba**
'Wszystko jedno, bez znaczenia'
chor. Ravno je sve do mora *komu*
- **Zdrów, zdrowy jak ryba**
'O kimś bardzo zdrowym'
chor. Zdrav kao riba

RYBKA Mieć i rybki i akwarium

'Mieć dwie rzeczy naraz'

chor. [Htjeti, željeti itp.] (i) ovce i novce

Polski frazeologizm jest modyfikacją innego związku frazeologicznego: *albo rybki, albo akwarium*, którego znaczenie jest następujące: 'Trzeba się na coś zdecydować, nie można mieć dwóch rzeczy naraz, jedno z dwojga'.

RZECZ

- **Coś jest na rzeczy**
'Istnieje ukryty powód takiego a nie innego obrotu sprawy'
chor. Na stvari je *što*
- **Jak rzeczy, sprawy stoją, się mają → SPRAWA**
- **Nazwać rzecz, rzeczy po imieniu**
'Mówić o czymś wprost, bez ogródek'
chor. Nazvati / nazivati stvari njihovim, pravim imenom, imenima

- **W gruncie, istocie rzeczy**
‘W rzeczywistości; naprawdę, rzeczywiście, istotnie’
chor. U principu, načelu

RZUT Na pierwszy rzut oka → OKO

S

SEN **Mieć twardy, głęboki, mocny sen**
‘Spać snem, z którego trudno kogoś obudzić’
chor. *gram.* Tvrđ, dubok, težak san

SENS **Nie mieć sensu**
‘Być bezsensownym, nie mieć uzasadnienia’
chor. (To) nema smisla

SERCE

- **Całym sercem lub Z całego serca**
‘Szczerze, serdecznie, całkowicie, bez zastrzeżeń’
chor. Svim srcem
lub Svom dušom
lub Od (svega) srca
- **Człowiek o gołębiu sercu** → CZŁOWIEK
- **Człowiek o wielkim sercu, wielkiego serca** → CZŁOWIEK
- **Kamień, ciężar spadł komuś z serca, z piersi** → KAMIENI
- **Nosić w sercu kogoś, coś**
‘Pamiętać o kimś, nie przestawać myśleć o kimś, kogo się lubi, kocha’
chor. Nositi u srcu koga, što

- **Otworzyć przed kimś swoje serce**
‘Wyjawić komuś swoje najskrytsze myśli, uczucia, zwierzyć się komuś’
chor. Otvoriti / otvarati (svoje) srce *komu*, pred *kim*
- **Pójść, iść za głosem serca; Kierować się, być wiedzionym, pójść, iść za porywem serca**
‘Poddać się uczuciom, kierować się uczuciami’
chor. Pustiti / puštati srcu na volju
- **Serce (komuś) pęka, krwawi, kraje się, ściska się**
‘Ktoś doznaje uczucia wielkiego smutku, rozpaczy’
chor. Srce se para, kida, cijepa, puca *komu*
- **Serce stanęło komuś lub Serce zamarło, zamiera w piersi komuś, w kimś**
‘Coś kogoś zaskoczyło, wystraszyło; ktoś doznał uczucia trwogi, grozy’
chor. Zastao je dah *komu* (od *čega*)
- **Serce stanęło komuś w gardle, podchodzi, skoczyło komuś do gardła**
‘Ktoś się bardzo wystraszył, przeżywa uczucie grozy’
chor. Srce je sišlo u pete *komu*
- **Ująć kogoś za serce (czymś)**
‘Wzruszyć kogoś (czymś), zyskać czyjąś sympatię, przychylność, życzliwość’
chor. Dirnuti / dirati, taknuti *koga* u srce
- **W głębi serca, duszy, ducha → DUSZA**
- **Wziąć / brać sobie (coś) do serca**
‘Szczególnie się czymś przejąć, potraktować coś poważnie’
chor. Primiti / primati, uzeti / uzimati (k) srcu *što*
- **Z ciężkim sercem**
‘Z przykrością, z żalem, ze smutkiem’
chor. ∅

Chorwacki frazeologizm *teška srca* oznacza: 'Niechętnie, z trudem'.

- **Z ręką na sercu** → RĘKA
- **Zajęcze serce**
'Tchórzliwe usposobienie'
chor. *gram*. Imati zečje srce

Polski frazeologizm występuje bez czasownika.

- **Złamać / łamać komuś serce**
'Zawieść kogoś w uczuciach, unieszczęśliwić, zasmucić'
chor. Slomiti srce *komu*
- **Zdobyć czyjeś serce**
'Pozyskać czyjąś sympatię, miłość'
chor. Osvojiti / osvajati *čije* srce

SIAK Tak czy siak lub Tak czy owak → TAK

SIANO Szukać igły w stogu siana → IGŁA

SIEBIE

- **Być panem (samego) siebie** → PAN
- **Być stworzonym dla siebie** → STWORZONY
- **Być u siebie**
'Być w swoim mieście, domu, kraju; gdzie ktoś czuje się gospodarzem'
chor. Biti svoj na svome, na svomu
- **Dać / dawać z siebie wszystko**
'Włożyć w jakąś czynność maksymalny wysiłek'
chor. Dati / davati sve od sebe

- **Dojść / dochodzić do siebie**
 1. 'Odzyskać siły, wrócić do zdrowia'
chor. Ø
 2. 'Odzyskać równowagę psychiczną, otrząsnąć się z wrażenia; opanować się, ochłonąć'
chor. Doći / dolaziti (k) sebi
- **Liczyć (tylko) na siebie, na własne siły**
'Brać pod uwagę wyłącznie możliwość samodzielnego działania, nie oczekiwać pomocy od innych'
chor. Uzdati se u se i u svoje kljuse
- **Poczuć się / czuć się jak u siebie w domu** → DOM
- **Wziąć / brać do siebie coś**
'Odnieść coś do siebie, identyfikować się z czymś'
chor. Uzeti / uzimati što k srcu

SIŁA

- **Ktoś jest w sile wieku**
'Ktoś jest dorosły, dojrzały, w pełni sił życiowych'
chor. gram. Biti u punoj snazi
- **Liczyć (tylko) na siebie, na własne siły** → SIEBIE

SKÓRA

- **[Odczuć, poznać, doświadczyć, przekonać się] na własnej skórze**
'Doświadczyć czegoś osobiście, bezpośrednio'
chor. ≈ Iskusiti, osjetiti / osjećati na (svojoj) vlastitoj koži

Definicja chorwackiego frazeologizmu: 'Doświadczyć czegoś, zazwyczaj niemiłego'.

- **Skóra i kości**
'O kimś bardzo chudym, mizernym'
chor. (Sama) kost i koža

SKRZYDŁO Podciąć komuś skrzydła

‘Zniszczyć czyjś zapał, spowodować czyjeś zniechęcenie, pozbawić kogoś możliwości działania’

chor. ≈ Podrezati, potkresati krila *komu*

Dokładna definicja chorwackiego frazeologizmu: ‘Unieвозмоwić komuś działania, ograniczyć czyjeś możliwości’.

SŁOŃCE

- **Jasne jak słońce (na niebie)** lub **Jasne, oczywiste jak dwa razy dwa** → DWA
- **Porywać się, rzucać się z motyką na słońce**
‘Podejmować zadanie niemożliwe do wykonania, przerastające czyjeś siły i możliwości’
chor. Ići, htjeti glavom kroz, kroza zid

SŁOWO

- **Bez słowa**
‘Nic nie mówiąc, nie komentując’
chor. Bez riječi
- **(Daję) słowo honoru**
‘Formułka towarzysząca uroczystej obietnicy, zapewnienie o czymś swoim honorem’
chor. Časna, poštena riječ (!)
- **Dojść / dochodzić do słowa**
‘Uzyskać możliwość wypowiedzenia się; zabrać głos, przemówić’
chor. doći / dolaziti do riječi
- **Dotrzymać (danego) słowa**
‘Dotrzymać obietnicy, przyrzeczenia; spełnić złożone wcześniej deklaracje’
chor. Održati / držati (zadanu) riječ

- **Innymi słowy**
‘Mówiąc inaczej, to znaczy, czyli’
chor. Drugim riječima
- **Jednym słowem**
‘Wyrażenie wprowadzające krótkie podsumowanie wypowiedzi’
chor. Jednom riječju, riječi
- **Nie mieć, znajdować słów (na coś) lub Brak słów**
‘Komuś trudno jest wyrazić swoje myśli, zwykle z powodu jakichś emocji’
chor. Ostati / ostajati bez riječi, teksta
- **Mieć ostatnie słowo**
‘Mieć głos decydujący’
chor. Imati posljednju, zadnju riječ
- **Oszczędny, skąpy w słowach**
‘Małomówny, wyrażający się lapidarnie’
chor. Škrt na riječima
- **Szkoda słów**
‘Powiedzenie oznaczające, że jakieś słowa lub działania są bezużyteczne, gdyż i tak niczego nie zmieniają, nie warto tracić na nie czasu’
chor. gram. Nije vrijedan spomena, govora
- **Trzymać kogoś, wziąć / brać za słowo**
‘Oczekiwać, domagać się od kogoś spełnienia obietnicy’
chor. Držati koga za riječ
- **Uwierzyć / wierzyć na słowo**
‘Uwierzyć, wierzyć, że ktoś mówi prawdę, mimo że nie ma się na to dowodów’
chor. Povjerovati / vjerovati na riječ komu

SŁUCH Zamienić się w słuch

‘Słuchać bardzo uważnie, słuchać czegoś z ciekawością, z zainteresowaniem, w skupieniu’

chor. Pretvoriti se (sav) u uho

SŁUP Stać jak słup

‘Stać bez ruchu, nieruchomo, zwykle ze zdziwienia, strachu itp.’

chor. Stajati kao stup, kip

SŁYCH Ani widu ani słychu (o czymś, o kimś) → WID

SMOK Palić, kopcić jak smok, komin

‘Palić bardzo dużo tytoniu’

chor. Pušiti kao Turčin

SOBIE

- **Ot tak (sobie)** lub **Tak tylko (sobie)**

‘Bez powodu, zwyczajnie, po prostu’

chor. Reda radi

- **Sam w sobie**

‘Wyrażenie oznaczające, że przypisujemy danemu obiektowi jakieś cechy niezależnie od relacji, w które wchodzi on z innymi obiektami’

chor. Sam po sebi

- **Taki sobie** lub **Żadna rewelacja** lub **Nic specjalnego** → NIC

SÓL Sypać (komuś) sól na rany

‘Torturować kogoś smutnymi wspomnieniami, przypominać o ciężkiej i bolesnej przeszłości’

chor. Staviti / stavljati sol na (živu) ranu *komu*

SPODNIE Nosić spodnie

‘Żartobliwie: być mężczyzną’

chor. Nositi hlače

SPOKÓJ

- **Coś nie daje komuś spokoju**

‘Kogoś dręczą różne myśli, cały czas zaprzatają mu uwagę’

chor. Ne da *komu* vrag mira

- **Dać sobie z czymś, z kimś spokój**

‘Przestać się kimś lub czymś przejmować, zrezygnować z kogoś, czegoś, zaniechać czegoś’

chor. Dignuti / dizati ruke (od *koga*, od *čega*)

- **Dla świętego spokoju**

‘Wyrażenie oznaczające, że ktoś coś robi tylko dlatego, żeby się nie narażać na coś przykrego, żeby uniknąć konfliktów, sporów, zdenerwowania’

chor. Radi mira u kući

- **Zostawić kogoś, coś w spokoju**

1. ‘Nie zakłócać komuś spokoju’

chor. Pustiti / puštati, ostaviti / ostavljati na miru *koga*,
što

2. ‘Przestać się kimś, czymś interesować’

chor. ∅

SPRAWA

- **Jak rzeczy, sprawy stoją, się mają**

‘Jaka jest sytuacja, jaki jest stan czegoś; jak sprawy wyglądają’

chor. Kako stvari stoje

- **Sprawy przybrały zły obrót**
'Sytuacja stała się niekorzystna'
chor. Krenulo je, pošlo je po zlu
- **Wtykać, wsadzać, wścibiać, pchać nos w nie swoje, cudze sprawy** → NOS

STAN W odmiennym, błogosławionym stanie

'W ciąży'

chor. U drugom, blagoslovljenom stanju

STO Na sto procent lub W stu procentach → PROCENT

STOPA

- **Od stóp do głów** → GŁOWA
- **Życ na wysokiej stopie**
'Wydawać dużo pieniędzy na gospodarstwo domowe, żyć wystawnie'
chor. Živjeti na velikoj, visokoj nozi

STRACENIE Iść (*gdzieś*) jak na stracenie, ścięcie → ŚCIĘCIE

STRACH Napędzić *komuś* stracha, strachu

'Przestraszyć, przerazić kogoś'

chor. Utjerati / tjerati, uliti strah u kosti *komu*

STRÓŻ Anioł stróż → ANIOŁ

STWORZONY

- **Być stworzonym dla siebie** lub *Ktoś jest stworzony dla kogoś*
'O dwóch osobach: być dobrze dobranym, odpowiadać sobie nawzajem'
chor. Biti kao stvoren za *koga*

- **Być stworzonym do czegoś**
‘O kimś szczególnie nadającym się do czegoś’
chor. Biti kao stvoren za što

SUCHO Coś (nie) ujdzie komuś płazem, na sucho

‘Ktoś (nie) uniknie przykrych następstw, konsekwencji czegoś’

chor. ≈ Vidjet ćeš (ti) svoga boga!

Chorwacki odpowiednik jest przekładem polskiego:
Nie ujdzie ci to płazem!

SUMIENIE (Mieć) wyrzuty sumienia

‘Ktoś odczuwa wewnętrzny niepokój wynikający z poczucia winy’

chor. Grižnja savjesti [imati, osjećati itd.]

SUPERLATYW Mówić, wyrażać się, pisać o kimś, o czymś w superlatywach

‘Przesadnie dodatnio oceniać, zachwycać się kimś lub czymś’

chor. Govoriti u superlativima o komu, čemu

SWÓJ

- **Dostać za swoje**
‘Zostać ukaranym, ponieść konsekwencje swojego postępowania’
chor. *gram*. Došao je, doći će vrag po svoje
lub Dobiti svoje
- **Mieć swoje za uszami**
‘Mieć coś na sumieniu’
chor. Imati putra na glavi

- **Trafił swój na swego**

‘Ktoś spotkał godnego siebie, równego sobie partnera lub przeciwnika’

chor. Našla krpa zakrpu

W definicji chorwackiego frazeologizmu podkreśla się jego negatywne znaczenie.

SZALEŃSTWO Doprowadzić / doprowadzać *kogoś* do białej gorączki, szału, szaleństwa → GORĄCZKA

SZAŁ Doprowadzić / doprowadzać *kogoś* do białej gorączki, szału, szaleństwa → GORĄCZKA

SZCZEKA Szczeka (*komuś*) opada, opadła

‘Ktoś jest zdumiony, zaskoczony czymś, zwykle niemile’

chor. Zinuti, zanijemiti od čuda

SZCZĘŚCIE

- **Szczęście, los uśmiechnęło się do kogoś**

‘Różne sprawy, wydarzenia układają się szczęśliwie dla kogoś, komuś się powodzi’

chor. Sreća se nasmiješila *komu*

- **Szczęście w nieszczęściu**

‘Szczęśliwy przypadek, który sprawił, że nieszczęście nie było tak groźne, jak się wydawało’

chor. Sreća u nesreći

SZCZUR Mokry jak mysz, szczur → MYSZ

SZKIELET Chudy jak patyk, jak szkielet → PATYK

SZKODA Szkoda słów → SŁOWO

SZNUREK Pod sznurek

‘Równo, prosto, jak należy, idealnie, wedle ustalonego porządku’

chor. Tip-top

SZPILKA Nie można, nie da się *gdzieś* szpilki wetknąć

‘Gdzieś jest wielki tłok, ścisk’

chor. Ni igla ne bi stala

SZTOK Pijany w sztok, w trupa, jak bela → BELA

SZYKI Pokrzyżować *komuś* (czyjeś) szyki

‘Przeszkodzić, przeszkadzać komuś w wykonaniu jakiegoś zamiaru’

chor. Pokvariti / kvariti račune *komu*

Ś

ŚCIANA

- **Blady jak ściana**

‘O człowieku: bardzo blady’

chor. Blijed kao zid

- **Mówić, gadać jak do ściany**

‘Mówić na próżno, gdyż ten, do kogo kierowane są słowa, przyjmuje je obojętnie, nie reaguje na nie’

chor. Govoriti u vjetar

lub *gram*. Kao gluhom dobro jutro

ŚCIĘCIE Iść (*gdzieś*) jak na stracenie, ścięcie

‘Iść gdzieś niechętnie’

chor. Ići kao janje na klanje

ŚCISLEJ Ściślej mówiąc lub **Prawdę mówiąc** → PRAWDA

ŚLAD Zniknąć bez śladu

‘Zniknąć nie zostawiając żadnych śladów, całkowicie’
chor. Netragom nestati

ŚMIERĆ

- **Być panem życia i śmierci** → PAN
- **Raz kozie śmierć** → RAZ

ŚNIEG Biały jak śnieg → BIAŁY

ŚWIAT Stary jak świat

‘Bardzo stary, istniejący od niepamiętnych czasów’
chor. Star kao Biblija, Metuzalem

Chorwackie frazeologizmy odnoszą się tylko do opisu człowieka.

ŚWIATEŁKO Światelko w tunelu → TUNEL

ŚWIATŁO

- **Wyciągnąć, wydobyć, wywlec itp. coś na światło dzienne**
‘Wyznać prawdę, doprowadzić do ujawnienia prawdy’
chor. Iznijeti istinu na sunce
- **Z prędkością światła** → PRĘDKOŚĆ

ŚWIAT

- **Daleki świat**
‘Nieznane lądy, odległe krainy’
chor. Bijeli svijet
- **Odejść z tego świata**
‘Umrzeć’
chor. Napustiti ovaj svijet

- **Patrzyć czarno na świat** lub **Patrzyć przez czarne okulary**
→ OKULARY
- **Patrzyć różowo na świat** lub **Patrzyć przez różowe okulary**
→ OKULARY
- **Pępek świata** → PEPEK
- **Przyjść na świat**
'Urodzić się'
chor. Doći na svijet

ŚWIT **Od świtu, rana do zmierzchu, zmroku, wieczora, nocy**
'Przez cały dzień, całymi dniami'
chor. Od jutra, zore do mraka

ŚWIEŻO **Świeżo upieczony**
'O kimś, kto dopiero co objął nowe stanowisko, zajął się nowym zawodem itp.'
chor. Svježe pečen

T

TAK **Tak czy owak** lub **Tak czy siak**
'Wyrażenie używane w podsumowaniu jakiejś rozmowy lub wypowiedzi, wskazujące na to, co pozostaje faktem niezależnie od rozważanych okoliczności'
chor. U svakom slučaju

TAKI **Jaki taki** → JAKI

TAŃCZYĆ (Tak) tańczyć, jak komuś zagrają, jak ktoś komuś zagra

‘Być komuś ślepo posłusznym, postępować zawsze tak, jak ktoś sobie życzy’

chor. Plesati kako *kome tko svira*

TĘCZA Patrzyć w kogoś, w coś, wpatrywać się w kogoś, w coś jak w (święty) obraz, obrazek, jak w tęczę → OBRAZEK

TORBA Pójść z torbami

‘Zubożeć, stać się nędzarzem’

chor. Odnijeti / nositi gaće na štapu

TRĄBA Zrobić, robić kogoś w trąbę, w balona, w jajo → BALON

TRUP

- Pijany w trupa, w sztok, jak bela → BELA

- Po moim trupie

‘Wyrażenie oznaczające protest, stanowczą odmowę’

chor. (Samo) preko mene mrtvoga, mrtva

TUNEL (Widać) światelko w tunelu

‘O skomplikowanej sytuacji, w której pojawia się nadzieja na polepszenie czegoś, na pozytywne rozwiązanie’

chor. Svjetlo na kraju tunela

TWARZ Z kamienną twarzą

‘Zachowując zimną krew, bez okazywania emocji’

chor. Mrtav hładan
lub Mrtav-hładan

U

UCHO

- **Głowa, uszy do góry!** → GŁOWA
- **Mieć powyżej uszu, powyżej dziurek w nosie, po dziurki w nosie** *czegoś, kogoś* → NOS
- **Mieć swoje za uszami** → SWÓJ
- **Nadstawić uszu**
'Zacząć słuchać czegoś z zainteresowaniem'
chor. Naćuliti / ćuliti uši

Chorwacki frazeologizm może występować także z czasownikiem niedokonanym, wówczas ma znaczenie: 'Słuchać czegoś z zainteresowaniem'.

- **Zakochać się po uszy**
'Bardzo się zakochać'
chor. Zaljubiti se do, preko ušiju

UCZYNEK **Złapać, schwytać, przyłapać kogoś na gorącym uczynku**

'Schwytać, zastać kogoś w chwili popełniania czegoś złego'
chor. Uhvatiti *koga* na djelu

UDERZENIE **Cios, uderzenie, chwyt poniżej pasa** → CIOS

ULACĆ **Pasuje jak ulał**

'Coś jest w sam raz, akurat'
chor. Stoji, pristaje kao saliveno

Chorwacki frazeologizm odnosi się tylko do opisu ubrań i obuwia.

UPADEK Wzloty i upadki → WZLOT

UPADŁY Do upadłego

‘Do wyczerpania, do końca’

chor. Do besvijesti

USTA Patrzyć z rozdziawionymi ustami lub Nie móc wyjść z osłupienia → OSŁUPIENIE

UWAGA

- **Mieć na uwadze, na względzie kogoś, coś** → WZGLĄD
- **Wziąć / brać coś pod uwagę**
‘Uwzględnić, uwzględnić coś w swoim rozumowaniu, postępowaniu, działaniu’
chor. Uzeti / uzimati u obzir *što*

W

WAGA Coś, ktoś jest na wagę złota → ZŁOTO

WARIAT

- **Dom wariatów** → DOM
- **Strugać wariata lub Rznąć głupa lub Udawać Greka**
→ GREK
- **Zrobić / robić z kogoś głupca, głupka, durnia, frajera, idiotę, wariata, jelenia** → GŁUPEK

WCZEŚNIEJ Prędzej, wcześniej czy później → PRĘDZEJ

WEJRZENIE [Miłość, sympatia, uczucie itp.] od pierwszego wejrzenia

‘O uczuciu, które pojawiło się natychmiast po ujrzeniu kogoś lub czegoś’

chor. Ljubav na prvi pogled

WIATR

- **Kręcić się jak wiatr zawieje**

‘Być zmiennym w swoich przekonaniach, niestałym, chwiejnym; uzależniać swoje poglądy od sytuacji i okoliczności, łatwo ulegając wpływom’

chor. Okretati se kako vjetar puše

- **Pędzić jak wiatr, z wiatrem w zawody**

‘Biec, biegać bardzo szybko’

chor. Trčati kao vjetar

- **Wystawić kogoś do wiatru**

‘Oszukać lub zawieść kogoś’

chor. ≈ Ostaviti *koga* na cjedilu

Znaczenie chorwackiego frazeologizmu jest następujące: ‘Pozostawić kogoś samemu sobie w trudnej sytuacji’.

WID ANI WIDU ANI SŁYCHU (o czymś, o kimś)

‘Nie ma żadnych wiadomości (o kimś, o czymś); kogoś, czegoś nie ma, nie można odnaleźć’

chor. (Nema) ni traga (ni glasa) *komu, čemu*

WIDŁY Robić z igły widły → IGŁA

WIDZIEĆ Coś jest mile, dobrze, chętnie widziane lub Mile jest coś, kogoś widzieć

1. ‘O ludziach: Mieć gdzieś, u kogoś dobrą opinię, być gdzieś chętnie lub niechętnie przyjmowanym’

chor. Dobro dolazi što *komu, čemu*

2. 'O rzeczach: być aprobowanym'
chor. Dobro dolazi što *komu, čemu*

WIECZÓR Od świtu, rana do zmierzchu, zmroku, wieczora,
nocy → ŚWIT

WIEK

- **Być w kwiecie, w sile wieku**
'Być młodym, w pełni sił'
chor. Biti u najboljim godinama
- **Być w podeszłym wieku**
'Być starym, przeżyć wiele lat'
chor. Biti u godinama
- **Złoty wiek (czegoś)**
'Okres największego dobrobytu, rozkwitu'
chor. Zlatni vijek
lub Zlatno doba (*čęga*)

WIERSZ Wyczytać / czytać coś między wierszami

'Domyślić, domyślać się tego, co nie jest napisane lub nie
zostało powiedziane wprost'
chor. Pročitati / čitati između redaka, redova

WIERZCH

- **Coś wypłynęło, wyszło na wierzch**
'Coś stało się jawne'
chor. Izbiti / izbijati, doći, isplivati na površinu
- **Oczy wyszły komuś na wierzch** → OKO

WILK

- **Głodny jak pies, wilk** → PIES
- **Wilk morski**
'O doświadczonym marynarzu'
chor. Morski vuk

- **Wywołać / wywoływać wilka z lasu**
‘Sprowokować, prowokować nieszczęście’
chor. *gram.* Izazvati / izazivati vraga

WŁOS

- **O (mały) włos**
‘Mało brakowało, omal’
chor. Za dlaku
- **Włosy komuś podniosły się, stają, stanęły (dęba), jeżą się (na głowie)**
‘Kogoś ogarnia ogromny strach, przerażenie’
chor. Diže se, ježi se kosa (na glavi) *komu* (od *čega*)

WŁOSEK Coś wisi, zawisło na włosku

1. ‘Coś jest zagrożone’
chor. *gram.* U pitanju je *što*
lub Visi o dlaci, o koncu *što*
2. ‘Coś lada chwila może się zdarzyć’
chor. Visi, lebdi u zraku *što*

WODA

- **Czuć się jak ryba w wodzie → RYBA**
- **Podobni, podobne (do siebie) jak dwie krople wody → KROPLA**
- **Rzucić, puścić kogoś, się na głęboką wodę**
‘Sprawić, że ktoś znalazł się w sytuacji, w której może liczyć tylko na własne siły, wystawić kogoś na próbę’
chor. ≈ Baciti, gurnuti, poslati u vatru *koga*

Definicja chorwackiego frazeologizmu: ‘Dać komuś najtrudniejsze, najbardziej niebezpieczne i odpowiedzialne zadanie’.

WOREK

- **Kupić / kupować kota w worku** → KOT
- **Wrzucić / wrzucać, wpakować / pakować, wsypać do jednego worka** *kogoś, coś*
'Zrównać rzeczy lub ludzi różnej wartości, ignorując istniejące między nimi różnice'

chor. Strpati / trpati u isti koš, istu vreću *koga, što*

WÓŁ Harować jak koń, wół → KOŃ

WÓZ Piąte koło u wozu → KOŁO

WROTA Patrzyć, gapić się jak ciele, wół na malowane wrota → CIELE

WSTYD Spalić się ze wstydu

'Bardzo się wstydzić'

chor. Propasti u zemlju (od stida, srama)

WSZERZ Wzdłuż i wszierz → WZDŁUŻ

WSZYSCY Nie mieć wszystkich w domu → DOM

WSZYSTKO

- **Dać / dawać z siebie wszystko** → SIEBIE
- **(Komuś coś jest) wszystko jedno** → JEDEN

WTE W tę i we w tę; Wte i wewte

'W jedną i drugą stronę, bardzo dokładnie'

chor. Amo-tamo

Chorwacki frazeologizm ma tylko znaczenie: 'W jedną i drugą stronę'.

WYPADEK Na wszelki wypadek

'Przewidując wszelkie możliwe okoliczności, zabezpieczając się przed czymś niespodziewanym'

chor. Za svaki slučaj

WYRZUT Mieć wyrzuty sumienia → SUMIENIE

WZDŁUŻ Wzdłuż i wszerek

'We wszystkich kierunkach, wszędzie, dokładnie, całkowicie'

chor. Uzduž i poprijeko

WZGLĄD Mieć na względzie, na uwadze *kogoś, coś*

'Pamiętać o czymś, kierować się czymś przy podejmowaniu decyzji, rozpatrywaniu lub robieniu czegoś'

chor. Povesti / voditi računa o *komu, čemu*

WZLOT Wzloty i upadki

'Zmienne losy'

chor. Usponi i padovi

Z

ZABŁOCKI Wyjść na czymś jak Zabłocki na mydle

'Stracić na czymś, zrobić zły interes'

chor. ∅

ZAGRAĆ (Tak) tańczyć, jak komuś zagrają, jak ktoś komuś zagra → TAŃCZYĆ

ZAMACH Za jednym zamachem → JEDEN

ZAPARTE Iść w zaparte

‘Upierać się, uprzeć się przy czymś, często wbrew oczywistym faktom’

chor. Tjerati mak na konac

ZAPOMNIENIE Popaść / popadać, odejść / odchodzić w zapomnienie

‘Zostać zapomnianym’

chor. Pasti / padati u zaborav

ZAWODY Pędzić jak wiatr, z wiatrem w zawody → WIATR

ZĄB

- Trzymać język za zębami → JEZYK
- Wrzucić, położyć coś na ząb, na ruszt

‘Zjeść coś’

chor. Ubaciti / baciti u usta, kljun što

ZBAWIENIE Czekać na coś jak na zbawienie lub Wyglądać kogoś jak zbawienia

‘Czekać na kogoś, na coś z utęsknieniem, z wielką niecierpliwością, usilnie czegoś pragnąć’

chor. Čekati koga, što kao ozebao sunce

ZDROWY Cały i zdrowy → CAŁY

ZEGAREK Punktualny, dokładny jak szwajcarski zegarek

1. ‘O człowieku karnym, zdyscyplinowanym, dokładnym, punktualnym’

chor. Točan kao švicarski sat

2. ‘O maszynach, urządzeniach sprawnie działających’

chor. Ø

ZERO Zaczynać, startować od zera

‘Zaczynać coś, nie mając nic’

chor. Kretati, počinjati od nule, ništice

ZIEMIA

• **Zejść, wrócić na ziemię**

‘Przestać marzyć, fantazjować, zwrócić się ku sprawom praktycznym’

chor. ≈ Spustiti se na zemlju

Definicja chorwackiego frazeologizmu: ‘Otrzeźwieć, opamiętać się, zauważyć swoje błędy’.

• **Ziemia, grunt usuwa się komuś spod nóg**

‘Ktoś traci pewność siebie, punkt oparcia, pewność jutra’

chor. *gram*. Izgubiti / gubiti tlo pod nogama

ZIĘBIĆ Ni ziębi ni grzeje, parzy

‘Jakaś osoba lub rzecz, sprawa jest komuś całkowicie obojętna, nic kogoś nie obchodzi’

chor. Niti smrdi niti miriše

ZIMNY Dmuchać na zimne

‘Zachowywać ostrożność, często przesadną’

chor. Puhati na hladno

ZŁO Zło, diabeł, lichy, wróg nie śpi → DIABEŁ

ZŁOTO Coś, ktoś jest na wagę złota

‘O czymś, kimś rzadkim a bardzo poszukiwanym, bardzo cenionym w danej sytuacji’

chor. Zlata vrijedan, vrijedi što, tko

ZŁY Na dobre i (na) złe → DOBRY

ZMĘCZENIE Padać ze zmęczenia lub Lecieć, padać z nóg → NOGA

ZMIERZCH Od świtu, rana do zmierzchu, zmroku, wieczora,
nocy → ŚWIT

ZMROK Od świtu, rana do zmierzchu, zmroku, wieczora,
nocy → ŚWIT

ZMYŚL Być przy zdrowych zmysłach

‘Być przytomnym, świadomym tego, co się dzieje, być w pełni władz umysłowych’

chor. Biti prvi svijesti

ZOBACZYĆ Pożyjemy zobaczymy → POŻYĆ

Ž

ŽRENICA Pilnować, strzec *kogoś, czegoś* jak źrenicy oka, jak
oka w głowie → OKO

Ž

ŽART Żarty na bok

‘Powiedzenie oznaczające, że czas skończyć z żartami, należy zająć się czymś poważnie’

chor. Šalu na stranu

ŽÓŁW Jak żółw

‘O sposobie poruszania się: bardzo wolno, ociężale’

chor. Kretati se, hodati kao kornjača

ŽYCIE Być panem życia i śmierci → PAN

Alfabetyczny indeks polskich związków frazeologicznych

- Alfa i omega → ALFA I OMEGA
Ani się obejrzysz, obejrzał(a) → OBEJRZEĆ
Ani widu ani słychu (o *czymś*, o *kimś*) → WID
Anioł stróż → ANIOŁ
Bez ładu i składu → ŁAD
Bez słowa → SŁOWO
Biały jak mleko → BIAŁY
Biały jak śnieg → BIAŁY
Biały kruk → KRUK
Biedny, ubogi jak mysz kościelna → MYSZ
Blady jak ściana → ŚCIANA
Bogu ducha winny (winien) → DUCH
Bóg (jeden, jedyny) wie → BÓG
Bronić się rękami i nogami → RĘKA
Bułka z masłem **lub** Małe piwo → BUŁKA
Być człowiekiem honoru **lub** Być (prawdziwym) człowiekiem →
CZŁOWIEK
Być do *czyjejs* dyspozycji → DYSPOZYCJA
Być kwita → KWITA
Być na rauszu → RAUSZ
Być panem (samego) siebie → PAN
Być panem życia i śmierci → PAN
Być przy zdrowych zmysłach → ZMYŚL
Być, siedzieć, tonąć, tkwić w długach, być zadłużonym (po uszy)
→ DŁUG

Być stworzonym dla siebie **lub** *Ktoś* stworzony dla *kogoś* →
STWORZONY
Być stworzonym do *czegoś* → STWORZONY
Być u siebie → SIEBIE
Być w formie → FORMA
Być w kwiecie, w sile wieku → WIEK
Być w podeszłym wieku → WIEK
Być w siódmym niebie → NIEBO
Być zavalonym robotą, pracą **lub** Mieć pełne ręce roboty →
PRACA
Być, znaleźć się / znajdować się między młotem a, i kowadłem
→ MŁOT
Byle co → CO
Było - minęło → BYŁO
Cały i zdrowy → CAŁY
Całym sercem **lub** Z całego serca → SERCE
Całym sobą → CAŁY
Chodzi (chodziło) *coś komuś* po głowie → GŁOWA
Chodzić, chadzać własnymi, swoimi drogami → DROGA
Chudy jak patyk, jak szkielet → PATYK
Chylić czoło, czoła przed *kimś, czymś* → CZOŁO
Ciarki, dreszcze przeszły, przechodzą *kogoś* **lub** Ciarki, mrówki
chodzą, chodziły, przeszły, przechodzą *komuś* po plecach →
CIARKI
Ciemno choć oko wykol → CIEMNO
Cios, uderzenie, chwyt poniżej pasa → CIOS
Co nagle to po diable → DIABEŁ
Coś idzie, poszło, układa się itp. po *czyjejś* myśli → MYŚL
Coś idzie, szło, poszło jak po maśle, jak z płatka → MASŁO
Coś jest *komuś* na rękę → RĘKA
Coś jest mile, dobrze, chętnie widziane **lub** Mile jest *coś, kogoś*
widzieć → WIDZIEĆ
Coś jest na piątkę → PIĄTKA
Coś jest na rzeczy → RZECZ

Coś jest, nie jest w porządku → PORZĄDEK
(Coś jest) pierwsza klasa → KLASA
Coś jest, pozostaje tylko na papierze → PAPIER
Coś, *ktos* jest na wagę złota → ZŁOTO
Coś nie daje *komuś* spokoju → SPOKÓJ
Coś (nie) ujdzie *komuś* płazem, na sucho → SUCHO
Coś piechotą nie chodzi → PIECHOTA
Coś uwłacza *czyjejś* godności → GODNOŚĆ
Coś wisi, zawisło na włosku → WŁOSEK
Coś wisi, zawisło w powietrzu → POWIETRZE
Coś wymyka się *komuś* spod kontroli, z rąk → RĘKA
Coś wypłynęło, wyszło na wierzch → WIERZCH
Cudowne dziecko → DZIECKO
Czapki z głów! → CZAPKA
Czarna magia → MAGIA
Czarna owca → OWCA
Czarne myśli → MYŚL
Czarne na białym → BIAŁY
Czarny humor → HUMOR
Czarny piątek → PIĄTEK
Czas pędzi, ucieka → CZAS
Czekać na *coś* jak na zbawienie **lub** Wyglądać *kogoś* jak zbawienia → ZBAWIENIE
Czerwony jak rak → RAK
Człowiek o gołęmbim sercu **lub** Dusza człowiek → CZŁOWIEK
Człowiek o wielkim sercu, wielkiego serca → CZŁOWIEK
Czuć się jak ryba w wodzie → RYBA
Czuć się, zachowywać się jak (u siebie) w domu → DOM
Czyjaś piękniejsza połowa → POŁOWA
Czytać w *kimś* jak w otwartej księdze → KSIĘGA
Dach nad głową [mieć, znaleźć, stracić] → GŁOWA
Dać / dawać z siebie wszystko → SIEBIE
Dać drapaka, nogę, dyla → DRAPAK
Dać kosza *komuś* → KOSZ
Dać sobie radę z *czymś*, z *kimś* → RADA

Dać sobie rękę uciąć (za *coś*, że) → RĘKA
Dać sobie z *czymś*, z *kimś* spokój → SPOKÓJ
Daj (Panie) Boże → BÓG
(Daję) słowo honoru → SŁOWO
Daleki świat → ŚWIAT
Dech *komuś* zapiera (w piersiach) → DECH
Diabeł, lichy nie śpi → DIABEŁ
Diabli wzięli *coś* → DIABEŁ
Dla świętego spokoju → SPOKÓJ
Dmuchać na zimne → ZIMNY
Do (suchej) nitki [przemoczony, przemoknąć, zmoknąć] →
NITKA
Do trzech razy sztuka → RAZ
Do upadłego → UPADŁY
Dobrze się trzymać **lub** Nie wyglądać na swoje lata → DOBRZE
Dojść / dochodzić do siebie → SIEBIE
Dojść / dochodzić do słowa → SŁOWO
Dolać / dolewać oliwy do ognia → OGIEŃ
Dom wariatów → DOM
Doprowadzić / doprowadzać *kogoś* do białej gorączki, szału,
szaleństwa → GORĄCZKA
Dostać lanie, manto, łupnia → LANIE
Dostać za swoje → SWÓJ
Dotrzymać (danego) słowa → SŁOWO
Dreszcze, ciarki przeszły, przechodzą *kogoś* **lub** Ciarki, mrówki
chodzą, chodziły, przeszły, przechodzą *komuś* po plecach →
CIARKI
Dusza człowiek **lub** Człowiek o gołęmbim sercu → CZŁOWIEK
Działać na nerwy *komuś* → NERW
Dzień w dzień → DZIEŃ
Egipskie ciemności **lub** Ciemno choć oko wykol → CIEMNO
Gada, mówi jak najęty, nakręcony *ktoś* → NAJĘTY
Głodny jak pies, wilk → PIES
Głowa, uszy do góry! → GÓRA
Głupi jak but → BUT

Goły, nagi jak go Pan Bóg stworzył → BÓG
Grobowa, martwa cisza → CISZA
Grunt, ziemia usuwa się *komuś* spod nóg → ZIEMIA
Guzik *mnie* to obchodzi! → GUZIK
Harować jak koń, wół → KOŃ
Idzie, sprzedaje się, rozchodzi się jak świeże, ciepłe bułeczki →
BUŁECZKA
Igrać z ogniem → OGIEŃ
Innymi słowy → SŁOWO
Iść (*gdzieś*) jak na stracenie, ścięcie → ŚCIĘCIE
Iść pod prąd → PRĄD
Iść, pójść na całość → CAŁOŚĆ
Iść, stać, walczyć z *kimś* ramię w ramię, ramię przy ramieniu →
RAMIĘ
Iść w zaparte → ZAPARTE
Jak bez głowy → GŁOWA
Jak jeden mąż, człowiek → MAŻ
Jak rzeczy, sprawy stoją, się mają → SPRAWA
Jak zółw → ZÓŁW
Jakby od niechcenia → NIECHCENIE
Jaki taki → JAKI
Jasne, oczywiste jak dwa razy dwa **lub** Jasne jak słońce (na nie-
bie) → DWA
(Jasno) jak na dłoni → DŁOŃ
Jeden niewiele może → JEDEN
Jednym słowem → SŁOWO
Jest jak jest → JEST
Kamień, ciężar spadł *komuś* z serca, z piersi → KAMIENI
Kara boska, boża → KARA
Kłamać, łąć jak najety → KŁAMAĆ
Kłamstwo ma krótkie nogi → KŁAMSTWO
Kłuje *coś* w oczy *kogoś* → OKO
Koło fortuny → KOŁO
(*Komuś* jest *coś*) wszystko jedno → JEDEN
Koniec końców → KONIEC

Koniec kropka → KONIEC
 Kręcić się jak wiatr zawieje → WIATR
 Kręcić się w kółko → KÓŁKO
 Krok po kroku → KROK
 Krok w tył, wstecz → KROK
 Kropla, która przepełniła czarę (goryczy) → KROPLA
 (Ktoś) jest mocny w gębie → GĘBA
 Ktoś jest stworzony dla kogoś → STWORZONY
 Ktoś jest w sile wieku → SIŁA
 Ktoś nie ma wszystkich w domu → DOM
 Ktoś postradał, stracił / traci rozum, zmysły; Odjęło rozum *komuś* → ROZUM
 Ktoś schwycił, złapał Pana Boga za nogi → BÓG
 (Ktoś) ubogi duchem → DUCH
 Kupić / kupować kota w worku → KOT
 Kutły na cztery nogi → NOGA
 Lecieć, padać z nóg **lub** Padać ze zmęczenia → NOGA
 Ledwo powłóczyć nogami → NOGA
 Ledwo, z trudem wiązać koniec z końcem → KONIEC
 Leje, lunęło jak z cebra → CEBER
 Lepiej być nie może → LEPIEJ
 Lepiej późno niż nigdy, wcale → NIGDY
 Leżeć do góry brzuchem → GÓRA
 Licho, diabeł nie śpi → DIABEŁ
 Liczyć (tylko) na siebie, na własne siły → SIEBIE
 Ładny, piękny, śliczny jak obrazek, jak z obrazka → OBRAZEK
 Łączyć przyjemne z pożytecznym → PRZYJEMNE
 Maczać w *czymś* palce → PALEC
 Malować, przedstawiać, widzieć *coś* w ciemnych, czarnych barwach, kolorach → KOLOR
 Malować, przedstawiać, widzieć *coś* w jasnych, różowych, tęczy-
 wych barwach, kolorach → KOLOR
 Małe piwo **lub** Bułka z masłem → BUŁKA
 Mamrotać, mruknąć / mruzczyć, bąknąć / bąkać, burczeć pod no-
 sem → NOS
 Marzenie ściętej głowy → MARZENIE

Miara, miarka się przebrała, przepelniła się → MIARA
 Mieć cięty język → JĘZYK
 Mieć *coś* na końcu języka → JĘZYK
 Mieć długi, niewyparzony język → JĘZYK
 Mieć dołek; Być w dołku → DOŁEK
 Mieć dwie lewe ręce → RĘKA
 Mieć forsy, pieniędzy jak lodu → PIENIĄDZ
 Mieć i rybki i akwarium → RYBKA
 Mieć *kogoś, coś* na oku → OKO
 Mieć *kogoś, czegoś* na pęczki → PEŁCZEK
 Mieć na uwadze, na względzie *kogoś, coś* → WZGLĄD
 Mieć nóż na gardle → NÓŻ
 Mieć oczy szeroko otwarte → OKO
 Mieć ostatnie słowo → SŁOWO
 Mieć pełne ręce roboty **lub** Być zavalonym robotą, pracą → PRACA
 Mieć powyżej uszu, powyżej dziurek w nosie, po dziurki w nosie *czegoś, kogoś* → NOS
 Mieć rękę, dryg, smykałkę do *czegoś* → RĘKA
 Mieć słabe nerwy → NERW
 Mieć swoje za uszami → SWÓJ
 Mieć (świętą) rację → RACJA
 Mieć twardy, głęboki, mocny sen → SEN
 Mieć wyrzuty sumienia → SUMIENIE
 Mieć z *kimś, z czymś* do czynienia → CZYNIĆ
 Mieć żelazne nerwy, nerwy jak postronki → NERW
 Miesiąc miodowy → MIESIĄC
 [Miłość, sympatia, uczucie itp.] od pierwszego wejrzenia → WEJRZENIE
 Mleć, chlapać, trzepać językiem → JĘZYK
 Mniej więcej → MNIEJ
 Mokry jak mysz, szczur → MYSZ
 Móc napisać książkę na temat *czegoś, o czymś* → KSIĄŻKA
 Mówić, gadać jak do ściany → ŚCIANA
 Mówić jak z książki → KSIĄŻKA
 Mówić, wyrażać się, pisać o *kimś, o czymś* w superlatywach → SUPERLATYW

Mrówki, ciarki chodzą *komuś* po plecach → CIARKI
Muchy by (nawet) nie skrzywdził, nie zabił → MUCHA
Musztarda po obiedzie → MUSZTARDA
Na chybił trafił → CHYBIĆ
Na czarną godzinę → GODZINA
Na czas → CZAS
Na czele → CZOŁO
Na dobre i (na) złe → DOBRY
Na jedno kopyto → KOPYTO
Na łeb, na szyję → ŁEB
Na pierwszy rzut oka → OKO
Na prawo i (na) lewo → PRAWO
Na sto procent; W stu procentach → PROCENT
Na święty nigdy → NIGDY
Na własną rękę → RĘKA
Na wszelki wypadek → WYPADEK
Nadstawić uszu → UCHO
Najwyższa pora → PORA
Naładować / ładować, podładować akumulatory → AKUMU-
LATOR
Napędzić *komuś* stracha, strachu → STRACH
Nazwać rzecz, rzeczy po imieniu → RZECZ
Nerwy poniosły *kogoś*, puściły *komuś* → NERW
Ni ziębi ni grzeje, parzy → ZIĘBIĆ
Nic dziwnego, że → DZIWNE
Nic *mnie* to nie obchodzi! → NIC
Nic nie szkodzi → NIC
Nic specjalnego **lub** Żadna rewelacja **lub** Taki sobie → NIC
Nie bez kozery, powodu, przyczyny → KOZERA
Nie dla psa kielbasa **lub** Nie dla kota spyrka → KIEŁBASA
Nie dorastać *komuś* do pięt → PIĘTA
Nie ma, nie może być mowy (o *czymś*) → MOWA
Nie mieć sensu → SENS
Nie mieć (zielonego) pojęcia o *czymś* → POJĘCIE
Nie mieć złamanego grosza → GROSZ

Nie mieć, znajdować słów (na *coś*) **lub** Brak słów → SŁOWO
Nie mieści się, nie mieściło się *coś komuś* w głowie → GŁOWA
Nie można, nie da się gdzieś szpilki wetknąć → SZPILKA
Nie móc wyjść z osłupienia **lub** Patrzeć z rozdziawionymi ustami → OSŁUPIENIE
Nie pali się → PALIĆ SIĘ
Nie wchodzi w rachubę *coś* → RACHUBA
Nie widzieć dalej niż czubek, koniec własnego, swojego nosa;
Widzieć tylko koniec własnego, swojego nosa → NOS
Nie wierzyć własnym oczom → OKO
Nie wyglądać na swoje lata **lub** Dobrze się trzymać → DOBRZE
Nie wywołuj wilka z lasu → WILK
Nie zmrużyć oka → OKO
Niech *coś, kogoś* (wszyscy) diabli [porwą, wezmą itp.]! → DIABEŁ
Nigdy w życiu **lub** Nigdy przenigdy **lub** Za nic (w świecie, na świecie) → NIC
Nocny marek → MAREK
Nogi się pod *kimś* ugięły → NOGA
Nosić spodnie → SPODNIE
Nosić w sercu *kogoś, coś* → SERCE
O (mały) włos → WŁOS
Obiecywać (*komuś*) złote góry → GÓRA
Oczy wyszły *komuś* na wierzch → OKO
Od czasu do czasu → CZAS
Od dziecka → DZIECKO
Od rana, świtu do zmierzchu, zmroku, wieczora, nocy → ŚWIT
Od stóp do głów → GŁOWA
Od świtu, rana do zmierzchu, zmroku, wieczora, nocy → ŚWIT
[Odczuć, poznać, doświadczyć, przekonać się] na własnej skórze → SKÓRA
Odegrać / grać ważną, kluczową rolę → ROLA
Odejść z tego świata → ŚWIAT
Odkryć Amerykę → AMERYKA

Odplacić pięknym za nadobne → PIĘKNE
Odwrócić się plecami do *kogoś*, do *czegoś* → PLECY
Ostatnia, jedyna deska ratunku → RATUNEK
Oszczędny, skąpy w słowach → SŁOWO
Ot tak (sobie) **lub** Tak tylko (sobie) → SOBIE
Otworzyć przed *kimś* swoje serce → SERCE
Otworzyć, utorować *komuś* drogę do *czegoś* → DROGA
Owinąć, okręcić (sobie) *kogoś* w koło, dookoła, naokoło wokół
(małego) palca → PALEC
Padać ze zmęczenia **lub** Lecieć, padać z nóg → NOGA
Palce lizać → PALEC
Palić, kopcić jak smok, komin → SMOK
Papużki nierozłączki → PAPUŻKI
Pasuje jak ulał → ULAĆ
Patrzyć czarno na świat **lub** Patrzyć przez czarne okulary →
OKULARY
Patrzyć, gapić się jak cieleń, wół na malowane wrota → CIELEŃ
Patrzyć przez palce na *coś* → PALEC
Patrzyć różowo na świat **lub** Patrzyć przez różowe okulary →
OKULARY
Patrzyć w *kogoś*, w *coś*, wpatrywać się w *kogoś*, w *coś* jak w (świę-
ty) obraz, obrazek, jak w tęczę → OBRAZEK
Patrzyć z rozdziawionymi ustami **lub** Nie móc wyjść z osłupie-
nia → OSŁUPIENIE
Pędzić jak wiatr, z wiatrem w zawody → WIATR
Pępek świata → PEPEK
Pięte koło u wozu → KOŁO
Pięta Achillesa → ACHILLES
Pijany jak bela, w sztok, w trupa → BELA
Pilnować, patrzeć swego, swojego nosa → NOS
Pilnować, strzec *kogoś*, *czegoś* jak oka w głowie, jak źrenicy oka
→ OKO
Płakać jak bóbr → BÓBR
Po moim trupie → TRUP
Pocałować klamkę → KLAMKA
Pociągnąć / ciągnąć *kogoś* za język → JĘZYK

Poczuć się / czuć się jak u siebie w domu → DOM
Pod sznurek → SZNUREK
Podciąć *komuś* skrzydła → SKRZYDŁO
Podnieść ciśnienie *komuś* → CIŚNIENIE
Podobni, podobne (do siebie) jak dwie krople wody → KROPLA
Podstawić / podstawiać *komuś* nogę → NOGA
Pokrzyżować *komuś* (*czyjeś*) szyki → SZYKI
Połączyć / łączyć przyjemne z pożytecznym → PRZYJEMNE
Położyć fundamenty pod *coś* → FUNDAMENT
Położyć / kłaść kres *czemuś* → KRES
Położyć / kłaść na *coś* nacisk → NACISK
Ponad (wszelką) miarę → MIARA
Popaść / popadać, odejść / odchodzić w zapomnienie →
ZAPOMNIENIE
Porywać się, rzucać się z motyką na słońce → SŁOŃCE
Postawić na (równe) nogi *kogoś* → NOGA
Potrzebny jak psu piąta noga → PIES
[Powiedzieć, mówić, wygarnąć itp.] prosto z mostu → MOST
Powiedzieć, wygarnąć, mówić *coś komuś* prosto w oczy, w nos
→ OKO
Pożyjemy zobaczymy → POŻYĆ
Pójść, iść w diabły → DIABEŁ
Pójść, iść za głosem serca; Kierować się, być wiedzionym, pójść,
iść za porywem serca → SERCE
Pójść z torbami → TORBA
Pracować jak mrówka → MRÓWKA
Pracowity jak pszczołka, pszczoła, mrówka → MRÓWKA
Prawa ręka *czyjaś* → RĘKA
Prawdę, ściślej mówiąc → PRAWDA
Prędzej, wcześniej czy później → PRĘDZEJ
Przebrać, przekroczyć miarę, miarkę w *czymś* → MIARA
Przejsz do historii → HISTORIA
Przejsz do porządku dziennego nad *czymś* → PORZĄDEK
Przychylić *komuś* nieba → NIEBO
Przyjsz na świat → ŚWIAT

Przyłapać *kogoś* na kłamstwie → KŁAMSTWO
 Przypaść *komuś* do gustu → GUST
 Przyprawiać *kogoś* o ból głowy → GŁOWA
 Przyprzeć, przycisnąć *kogoś* do muru → MUR
 Przyszła, wypadła, przypadła, jest kolej na *coś*, *kogoś* → KOLEJ
 Przyszło / przychodziło, przyjdzie, przychodzi *coś komuś* do głowy → GŁOWA
 Punktualny, dokładny jak szwajcarski zegarek → ZEGAREK
 Raz kozie śmierć → RAZ
 Raz się żyje → RAZ
 Ręce przy sobie! → RĘKA
 Robić *coś* na *czyjś* rachunek, koszt → RACHUNEK
 Robić *coś* za (*czyimiś*) plecami → PLECY
 Robić z igły widły → IGŁA
 Rozmijać / mijać się z prawdą → PRAWDA
 Rzucac, ciskać *komuś* kłody pod nogi → NOGA
 Rzucić okiem na *kogoś*, na *coś* → OKO
 Rzucić, puścić *kogoś*, się na głęboką wodę → WODA
 Rzucić się w wir pracy → PRACA
 Rznąć głupa **lub** Strugać wariata **lub** Udawać Greka → GREK
 Sam w sobie → SOBIE
 Schodzić, zejść, ustąpić / ustępować, usunąć się / usuwać się z drogi *komuś* → DROGA
 Serce (*komuś*) pęka, krwawi, kraje się, ściska się → SERCE
 Serce stanęło *komuś* **lub** Serce zamarło, zamiera w piersi *komuś*, w *kimś* → SERCE
 Serce stanęło *komuś* w gardle, podchodzi, skoczyło *komuś* do gardła → SERCE
 Sięgać do kieszeni, do portfela → KIESZEŃ
 Skoczyć za *kimś* w ogień → OGIEŃ
 Skóra i kości → SKÓRA
 Spać, leżeć, siedzieć na pieniądzech, na forsie → PIENIĄDZ
 Spalić / palić za sobą mosty → MOST
 Spalić się ze wstydu → WSTYD
 Spójrzeć prawdzie (prosto) w oczy → OKO

Sprawy przybrały zły obrót → SPRAWA
Sprzątnąć *coś, kogoś komuś* sprzed, spod nosa → NOS
Stać jak słup → SŁUP
Stanąc na ślubnym kobiercu → KOBIERZEC
Stary jak świat → ŚWIAT
Stracić / tracić głowę → GŁOWA
Stracić / tracić, zgubić / gubić *coś* z oczu → OKO
Strugać wariata **lub** Rznąć głupa **lub** Udawać Greka → GREK
Sypać (*komuś*) sól na rany → SÓL
Syzyfowa praca → PRACA
Szczeka (*komuś*) opada, opadła → SZCZEKA
Szczęście, los uśmiechnęło się do *kogoś* → SZCZĘŚCIE
Szczęście w nieszczęściu → SZCZĘŚCIE
Szcwany, chytry (jak) lis → LIS
Szkoda słów → SŁOWO
Szukać dziury w całym → DZIURA
Szukać igły w stogu siana → IGŁA
Ścisłej, prawdę mówiąc → PRAWDA
Śmiać się, zaśmiewać się do łez → ŁZA
Śnić na jawie → JAWA
Światelko w tunelu → TUNEL
Świeżo upieczony → ŚWIEŻO
Tak czy owak, siak → TAK
(Tak) tańczyć, jak *komuś* zagrają, jak *ktos komuś* zagra →
TAŃCZYĆ
Taki sobie **lub** Żadna rewelacja **lub** Nic specjalnego → NIC
(Tam) gdzie diabeł mówi dobranoc → DIABEŁ
Trafił swój na swego → SWÓJ
Trząść się jak galareta, jak osika → GALARETA
Trzymać język za zębami → JĘZYK
Trzymać kciuki (za *kogoś*) → KCIUK
Trzymać *kogoś*, wziąć / brać za słowo → SŁOWO
Trzymać się, nie trzymać się kupy → KUPA
Tu jest pies pogrzebany → PIES
Tyle co kot napłakał → KOT

(Tyle) ile dusza zapragnie; (Jest) wszystko, czego dusza zaprag-
nie → DUSZA
Udawać anioła, aniołka → ANIOŁ
Ugryźć się w język → JĘZYK
Ująć *kogoś* za serce (*czymś*) → SERCE
Unikać *kogoś*, *czegoś* jak ognia → OGIENÍ
Uparty jak osioł → OSIOŁ
Upaść na głowę → GŁOWA
Upiec dwie pieczenie przy, na jednym ogniu → OGIENÍ
Uśmiechać się pod nosem → NOS
Uwierzyć / wierzyć na słowo → SŁOWO
W biały dzień → DZIENÍ
W białych rękawiczkach → RĘKAWICZKA
W cztery oczy → OKO
W dzień i w nocy; Dniem i nocą; Dniami i nocami → DZIENÍ
W głębi serca, duszy, ducha → DUSZA
W gruncie, istocie rzeczy → RZECZ
W mgnieniu oka → OKO
W najlepszym razie → RAZ
W odmiennym, błogosławionym stanie → STAN
W odpowiedniej chwili → CHWILA
W ostatniej chwili → CHWILA
W te pędy → PĘD
W tę i we w tę; Wte i wewte → WTE
Wbić / wbijać sobie, *komuś* *coś* do głowy → GŁOWA
Wciskać ciemnotę, kit → CIEMNOTA
(Widać) światełko w tunelu → TUNEL
Wiedzieć co jest grane → GRANE
Wierutne kłamstwo → KŁAMSTWO
Wilk morski → WILK
Włosy *komuś* podniosły się, stają, stanęły (dęba), jeżą się (na gło-
wie) → WŁOS
Wpaść w *czyjeś* ręce → RĘKA
Wrócić, odejść itp. *skądś* z gołymi, pustymi, próżnymi rękami →
RĘKA

Wrzucić, położyć *coś* na ząb, na ruszt → ZĄB
Wrzucić / wrzucać, wpakować / pakować, wsypać do jednego worka *kogoś, coś* → WOREK
Wsadzić kij w mrowisko → KIJ
Wsadzić, wetknąć, włożyć kij w mrowisko → KIJ
Wsio ryba → RYBA
Wstać lewą nogą → NOGA
Wszystko ładnie pięknie → ŁADNIE
Wtykać, wsadzać, wścibiać, pchać nos w nie swoje, cudze sprawy → NOS
Wybić *komuś* z głowy *kogoś, coś, że* → GŁOWA
Wyciągnąć, wydobyć, wywlec itp. *coś* na światło dzienne → ŚWIATŁO
Wyczytać / czytać *coś* między wierszami → WIERSZ
Wydać, przynieść owoce → OWOC
Wyjść cało z *czegoś* → CAŁO
Wyjść na *czymś* jak Zabłocki na mydle → ZABŁOCKI
Wyjść na jaw → JAW
Wyleciało, wypadło *coś komuś* z głowy → GŁOWA
Wynieść / wynosić się w diabły, do diabła, do stu diabłów → DIABEŁ
Wyrzucić / wyrzucać pieniądze w błoto, za okno → BŁOTO
Wysoko, nisko ustawić / stawiać poprzeczkę → POPRZECZKA
Wystawić *kogoś* do wiatru → WIATR
Wywołać / wywoływać wilka z lasu → WILK
Wzdłuż i wszerek → WZDŁUŻ
Wziąć / brać *coś* pod uwagę → UWAGA
Wziąć / brać do siebie *coś* → SIEBIE
Wziąć / brać sobie (*coś*) do serca → SERCE
Wziąć się / brać się do pracy → PRACA
Wzloty i upadki → WZLOT
Z ciężkim sercem → SERCE
Z dużej chmury mały deszcz → CHMURA
Z hakiem → HAK
Z kamienną twarzą → TWARZ

Z (miłą, największą) chęcią → CHEĆ
Z palcem w oku **lub** Z zamkniętymi oczami, oczyma → OKO
Z prędkością światła → PRĘDKOŚĆ
Z ręką na sercu → REKA
Za jednym zamachem → JEDEN
Za kratkami [być, znaleźć się] → KRATKA
Za nic (w świecie, na świecie) **lub** Nigdy w życiu **lub** Nigdy
przenigdy → NIC
Za wszelką cenę → CENA
Zachować zimną krew → KREW
Zaczynać, startować od zera → ZERO
Zadzierać nosa → NOS
Zaglądać w cudze garnki, w garnki *komuś* → GARNEK
Zajęcze serce → SERCE
Zakochać się po uszy → UCHO
Zamienić się w słuch → SŁUCH
Zamieść / zamiatać *coś* pod dywan → DYWAN
Zamydlić / mydlić oczy → OKO
Zapadło, zapada w pamięć → PAMIĘĆ
Zapłacić drogo, słono, wysoką, słoną cenę za *coś* → CENA
Zawrócić *komuś* w głowie → GŁOWA
Zbijać bąki → BĄK
Zdobycь *czyjeś* serce → SERCE
Zdrów, zdrowy jak ryba → RYBA
Zejść / schodzić na dziady → DZIAD
Zejść / schodzić na psy → PIES
Zejść, wrócić na ziemię → ZIEMIA
Zginać, zabić się, zabić *kogoś* na miejscu → MIEJSCE
Ziemia, grunt usuwa się *komuś* spod nóg → ZIEMIA
Zimny jak głaz → GŁAZ
Zimny jak lód → LÓD
Złamać / łamać *komuś* serce → SERCE
Złapać, schwytać, przyłapać *kogoś* na gorącym uczynku →
UCZYNEK
Zło, diabeł, lichy, wróg nie śpi → DIABEŁ

Złośliwe języki → JĘZYK
Złote czasy, wiek, okres → WIEK
Zmieszać / mieszać *kogoś* z błotem → BŁOTO
Znać jak własną kieszeń → KIESZEŃ
Znać się jak łyse konie → KOŃ
Znaleźć / znajdować wspólny język → JĘZYK
Zniknąć bez śladu → ŚLAD
Znosić męki, katusze → MĘKA
Zostawić *kogoś, coś* w spokoju → SPOKÓJ
Zostawić *kogoś* na lodzie → LÓD
Zrobić / robić *kogoś* w balona, w jajo, w trąbę → BALON
Zrobić / robić z *kogoś* głupca, głupka, durnia, frajera, idiotę, wariata, jelenia → GŁUPEK
Zwalić, ściąć *kogoś* z nóg → NOGA
Zwinąć manatki → MANATKI
Żadna rewelacja **lub** Nic specjalnego **lub** Taki sobie → NIC
Żarty na bok → ŻART
Żółta prasa → PRASA
Żyć jak pączek w maśle → PĄCZEK
Żyć na krawędzi → KRAWĘDŹ
Żyć na wysokiej stopie → STOPA

Wykaz źródeł

Podręczniki i zbiory ćwiczeń, z których wyekscerpowano chorwackie związki frazeologiczne:

- Barac-Kostrenčić V., Kovačićek M., Lovasić S., Vignjević D., *Učimo hrvatski. I. stupanj*, Zagreb 1982.
- Barac-Kostrenčić V., Kovačićek M., Lovasić S., Vignjević D., *Učimo hrvatski 1. Udžbenik*, Zagreb 1999.
- Barac-Kostrenčić V., Kovačićek M., Lovasić S., *Učimo hrvatski 1., Radna bilježnica*, Zagreb 1999.
- Barešić J., *Dobro došli. Udžbenik i rječnik*, Zagreb 1995.
- Barešić J., *Dobro došli 2. Udžbenik i rječnik*, Zagreb 1998.
- Cesarec M., *Učimo hrvatski. Gramatička vježbenica. I. dio*, Zagreb 1995.
- Cesarec M., Čilaš M., *Učimo hrvatski. Čitanka*, Zagreb 2001.
- Čilaš-Mikulčić M., Gulešić-Machata M., Pasini D., Udier S. L., *Hrvatski za početnike 1. Udžbenik hrvatskoga kao drugog i stranog jezika*, Zagreb 2006.
- Čilaš-Mikulčić M., Gulešić-Machata M., Udier S. L., *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za više početnike (A2-B1)*, Zagreb 2008.
- Čilaš-Mikulčić M., Gulešić-Machata M., Udier S. L., *Razgovarajte s nama! Vježbenica, gramatika i fonetika hrvatskog jezika za više početnike (A2-B1)*, Zagreb 2009.
- Čilaš-Mikulčić M., Gulešić-Machata M., Udier S. L., *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za niži srednji stupanj B1-B2*, Zagreb 2011.
- Čilaš-Mikulčić M., Gulešić-Machata M., Udier S. L., *Razgovarajte s nama! Vježbenica hrvatskog jezika za niži srednji stupanj B1-B2*, Zagreb 2011.
- Kosovac V., Lukić V., *Učimo hrvatski 1. Udžbenik s vježbenicom*, Zagreb 2006.
- Kosovac V., Lukić V., *Učimo hrvatski 2. Udžbenik s vježbenicom*, Zagreb 2006.
- Kostrenčić V., Kovačićek M., Lukić V., *Učimo hrvatski 3. Udžbenik i vježbenica*, Zagreb 2002.
- Kostrenčić V., Kovačićek M., Lukić V., *Učimo hrvatski 4. Udžbenik i vježbenica*, Zagreb 2002.

- Kryžan-Stanojević B., Sawicka I., *Ćwiczenia z gramatyki języka chorwackiego. Vježbe iz gramatike hrvatskoga jezika*, Toruń 2000.
- Matasić T., *Dobar Dan! Ein Lehrbuch des Kroatischen mit Anhang für Serbisch*, München 1980.
- Nemeth-Jajić J., *Sati z jezikom hrvatskim. Priručnik za više stupnjeve učenja*, Poznań 1997.
- Norris D., *Język chorwacki dla początkujących*, Kraków 2006.
- Васильєба Л., Пешорда Д., *Хорватська мова для Українців. Hrvatski jezik za Ukrajince*, Львів 2000.

Chorwackie frazeologizmy potoczne wyekscerpowano z wykorzystanych na zajęciach z języka chorwackiego tekstów, które znajdują się na stronie internetowej <www.tportal.hr>, w osobnym dziale pt. FUNBOX. W doborze polskich ekwiwalentów kierowano się materiałem zawartym w następujących słownikach:

- Bańko M., *Słownik porównań*, Warszawa 2004.
- Bąba S., Liberek J., *Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny*, Warszawa 2002.
- Kłosińska A., Sobol E., Stankiewicz A. (oprac.), *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, Warszawa 2005.
- Müldner-Nieckowski P., *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa 2003.
- Skorupka S., *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa 1987.
- Świerczyńska D., *Przysłowia są... na wszystko*, Warszawa 2009.

W doborze chorwackich ekwiwalentów kierowano się materiałem zawartym w następujących słownikach:

- Anić V., *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb 2004.
- Fink-Arsovski Ž., *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*, Zagreb 2006.
- Mahmutović A., *Kao frazeološki rječnik*, Sarajevo–Zagreb 2012.
- Matešić J., *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Zagreb 1982.
- Menac A., Fink-Arsovski Ž., Venturin R., *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb 2003.
- Menac A., Pintarić N., *Hrvatskosrpsko-poljski frazeološki rječnik*, „Mali frazeološki rječnici 3”, Zagreb 1986.

Materiał zawarty w podanych wyżej słownikach posłużył również przy pisaniu zawartych w słowniku definicji.